

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Katedra politologie

Miloš Oberreiter

Problematika menšinových vlád v Kanadě

Diplomová práce

Praha 2010

Autor práce: **Bc. Miloš Oberreiter**

Vedoucí práce: **PhDr. Lada Šušlíková, PhD.**

Oponent práce:

Rok obhajoby: 2010

Hodnocení:

PROHLÁŠENÍ

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen prameny a literaturu uvedené v Seznamu literatury a zdrojů.
2. Vlastní text práce bez anotací a příloh má celkem 178908 znaků s mezerami, tj. 99 normostran.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 18. května 2010

Miloš Oberreiter

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Ladě Šušlíkové, PhD., za odborné vedení práce a trpělivost. Zároveň děkuji rodině a přátelům za podporu, které se mi od nich dostávalo během celého studia.

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM

OBERREITER, Miloš. *Problematika menšinových vlád v Kanadě*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie, 2010. 94 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Lada Šušlíková, PhD.

ANOTACE

Diplomová práce *Problematika menšinových vlád v Kanadě* se zaměřuje na srovnání jednotlivých etap menšinových vlád na federální úrovni v Kanadě. V první části jsou představeny nejvýznamnější teorie týkající se formování koaličních a menšinových vlád. Druhá část práce popisuje základní prvky kanadského politického systému. Další dvě kapitoly jsou věnovány analýze vzniku, fungování a konce jednotlivých kanadských menšinových vlád. Na tomto základě je v kapitole šesté provedeno srovnání period menšinových vlád v Kanadě.

ANNOTATION

Diploma thesis *Minority Governments in Canada* focuses on comparison of different periods of federal minority governments in canadian history. The first part of the article presented the main theories about formation of coalition governments and minority governments. The second part describes the basic characteristics of the canadian political system. Next two chapters follow the analysis of the formation, operation and termination of canadian minority governments. Sixth part of the article compares the periods of minority governments in Canada.

KLÍČOVÁ SLOVA:

koaliční teorie, menšinové vlády, Kanada, kanadský politický systém, menšinové vlády v Kanadě

KEYWORDS:

coalition theories, minority governments, Canada, canadian political system, minority governments in Canada

OBSAH

OBSAH	6
ÚVOD	9
1. TEORIE KOALIC A MENŠINOVÉ VLÁDY	11
1.1 Teorie koalic	11
1.1.1 Role úřadů a ideologie (<i>Institution Free Theories</i>)	11
1.1.2 Role institucí v procesu formování vlád (<i>New Institutionalism</i>).....	13
1.2 Menšinové vlády	16
1.2.1 Výskyt menšinových vlád	16
1.2.2 Důvody vzniku menšinových vlád	17
1.2.3 Fungování menšinových vlád.....	22
1.2.4 Konec menšinových vlád	25
1.3 Prediktivní hodnota teorií koalic a menšinových vlád	25
2. ZÁKLADNÍ PRVKY KANADSKÉHO POLITICKÉHO SYSTÉMU	27
2.1 Vznik moderního kanadského státu a ústava	27
2.2 Federalismus a úrovně vládnutí v Kanadě	29
2.2.1 Kanadský federalismus.....	29
2.2.2 Problémy kanadského federalismu.....	31
2.2.3 Provincie a teritoria	32
2.2.4 Místní správa	32
2.3 Výkonná moc	32
2.3.1 Koruna a panovník	33
2.3.2 Generální guvernér	33
2.3.3 <i>Privy Council for Canada</i>	34
2.3.4 Premiér	34
2.3.5 Vláda	35
2.4 Zákonodárná moc	36
2.4.1 <i>House of Commons</i>	37
2.4.2 Senát	37
2.4.3 Schvalování zákonů.....	39

2.5 Volební systém a volební chování	39
2.5.1 Volební systém	39
2.5.2 Volební kampaň a volební chování	41
2.6 Politické strany a stranický systém	41
2.6.1 Charakteristika kanadského stranického systému	42
2.6.2 Vývoj kanadského stranického systému.....	43
2.6.3 Hlavní politické strany zastoupené aktuálně v dolní komoře parlamentu.....	44
2.7 Změny v občanské společnosti a stranickém systému Kanady v osmdesátých a devadesátých letech 20. století	47
3. DŮVODY VZNIKU MENŠINOVÝCH VLÁD V KANADĚ	49
3.1 Rekapitulace nejvýznamnějších modelů vzniku menšinových vlád	49
3.2 Faktory neovlivňující vznik menšinových vlád v Kanadě	50
3.3 Faktory ovlivňující vznik menšinových vlád v Kanadě	51
4. HISTORIE A CHARAKTERISTIKA KANADSKÝCH MENŠINOVÝCH VLÁD	61
4.1 Období menšinových vlád v Kanadě	62
4.2 Fungování kanadských menšinových vlád	63
4.2.1 Typy kanadských menšinových vlád	63
4.2.2 Životaschopnost kanadských menšinových vlád	65
4.2.3 Akceschopnost kanadských menšinových vlád	66
4.3 Konec kanadských menšinových vlád	67
4.4 Přehled kanadských menšinových vlád	67
4.5 Hodnocení kanadských menšinových vlád a pohled veřejnosti	76
5. KOMPARACE KANADSKÝCH MENŠINOVÝCH VLÁD	78
5.1 Vznik menšinových vlád	78
5.1.1 Četnost menšinových vlád.....	78
5.1.2 Počet hlasů obdržných ve volbách vítěznou a druhou stranou.....	79
5.1.3 Počet mandátů scházejících do většiny	79
5.1.4 Rozdíl mezi vládnoucí stranou a oficiální opozicí	81
5.1.5 Počet hlasů versus počet mandátů	81
5.1.6 Regionální podpora	82

5.2 Fungování menšinových vlád	83
5.2.1 Typy menšinových vlád	83
5.2.2 Životaschopnost menšinových vlád	83
5.2.3 Složení kabinetu	84
5.2.4 Akceschopnost menšinových vlád	85
5.2.5 Fungování parlamentu v období menšinových vlád.....	86
5.3 Konec menšinových vlád	88
5.4 Politická kultura a menšinové vlády	88
ZÁVĚR	90
SUMMARY	93
SEZNAM TABULEK	94
SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ	95
PŘÍLOHY	105

ÚVOD

V roce 1900 žádná vláda na světě nevzešla z voleb, kterých by se mohli účastnit všichni občané. Na počátku 21. století jsou na základě (v tomto smyslu) demokratických voleb vybírány vlády ve 119 zemích světa [Zakaria 2005: 17].

Zkoumání vztahu mezi rozložením politických sil daných volebními výsledky a vznikem (ale také fungováním a koncem) jednotlivých typů vlád se stalo zhruba od druhé poloviny 20. století významnou součástí politické vědy. Vznikaly tak různé teorie předpovídající pravděpodobné vládní koalice (mající více než 50 % poslaneckých křesel) na základě rozličných kritérií [Novák 1997: 185].

V rámci koaliční problematiky zaujímá specifické místo fenomén menšinových vlád, který byl zpočátku opomíjen s tím, že se jedná o jakési výjimečné případy odchylovající se od logiky formování vlád. Tento obecný názor pomohli změnit autoři, z nichž jmenujme alespoň Kaare Stroma [1984; 1990], kteří své, dnes již klasické studie, zaměřili přímo na menšinové vlády.

Podobně jako jsou menšinové vlády důležitým tématem v politologii, jsou menšinové vlády již téměř devadesát let nepřehlédnutelnou součástí kanadského politického systému, stejně jako akademických i veřejných diskusí. První takovou vládu v Kanadě sestavil v roce 1921 premiér William Mackenzie King, zatím poslední v roce 2008 premiér Stephen Harper.

Menšinové vlády ale nejsou přítomny na kanadské federální úrovni kontinuálně. První dlouhé období bez menšinových vlád zažila Kanada od roku 1926 do roku 1957 a druhé období od roku 1980 do roku 2004. A právě v druhé fázi absence menšinových vlád, tedy v osmdesátých a devadesátých letech 20. století, došlo k výrazným změnám některých prvků kanadského politického systému.

Jedná se především o zvýraznění regionalizace politiky, která se promítla zejména do podoby stranického systému. Zvýšil se počet stran zastoupených v dolní komoře parlamentu (*House of Commons*), přičemž jedním z nových subjektů byl Quebecký blok (*Bloc Québécois*, BQ), založený na autonomistických snahách frankofonního Quebecu. Ke změnám došlo ale též v oblasti fungování dolní komory parlamentu jako takové, například v procedurách navrhování a projednávání zákonů.

Na základě těchto změn je relevantní se domnívat, že se menšinové vlády v Kanadě, po téměř čtvrt století trvající pauze, v některých ohledech liší od předchozích vlád stejného typu.

Cílem této práce je srovnání kanadských menšinových vlád 21. století s jejich předchůdkyněmi ve 20. století. Bude se jednat o analýzu parametrů souvisejících jak se vznikem kanadských menšinových vlád, tak s jejich fungováním a v neposlední řadě také s jejich zánikem. V této snaze bude autor vycházet především z dostupných oficiálních vládních a parlamentních zdrojů vztahujících se k jednotlivým tématům.

Samotná práce bude v podstatě sledovat nejdůležitější aspekty zmíněné v předchozích odstavcích. První kapitola představí nejvýznamnější teoretické modely formování koaličních, respektive menšinových vlád. V druhé kapitole budou nastíněny základní prvky kanadského politického systému, které je potřeba brát v úvahu při zkoumání vládnutí v Kanadě. Část třetí se zaměří na aplikaci modelů vzniku menšinových vlád na kanadské poměry. Kapitola čtvrtá nabídne analýzu fungování a konce menšinových vlád v Kanadě a zároveň obecný přehled jednotlivých menšinových kabinetů. Poslední kapitola bude ve znamení srovnání vzniku, fungování a konce menšinových vlád jednotlivých historických stádií.

Protože je Kanada bilingvní zemí, kde v určitých oblastech převažuje buď anglický jazyk, nebo francouzský jazyk, existuje problém s používáním jednotlivých pojmů. Po dohodě s vedoucí práce se autor rozhodl v celém textu užívat české ekvivalenty pro anglické (či francouzské) názvy, na základě poznatků z dalších česky psaných politologických a historických studií týkajících se Kanady. Pokud takovýto termín zmiňuje autor poprvé uvádí vždy český název, originální název a zkratku, jak předepisuje norma. V případě, že konkrétní pojem není v češtině známý, používá autor původní název v relevantním jazyce, obvyklý v dané oblasti.

1. TEORIE KOALIC A MENŠINOVÉ VLÁDY

Parlamentní demokracie jsou založeny na předpokladu, že vlády jsou u moci pouze potud, pokud mají zajištěnou podporu parlamentu, a když ji ztratí, měly by odstoupit [Gallagher, Laver, Mair 2001: 57]. Jestliže nějaká politická strana získá většinu křesel v této instituci, pravděpodobně (i když ne vždy) zformuje jednostranický, jednobarevný kabinet. Když žádná strana většinu v parlamentu nezíská, jsou možné dvě varianty: menšinová vláda, koaliční vláda [Lijphart 1999: 91]. Nežli se zaměříme na menšinové vlády, které jsou hlavním předmětem této práce, v krátkosti musí být zmíněny nejvýznamnější teorie v rámci koaliční problematiky. Nebude se tedy jednat o kompletní výčet všech přístupů k formování koalic, ale spíše o nastínění základních směrů, kterými se autoři ubírali ve snaze přispět k objasnění tohoto fenoménu.

1.1 Teorie koalic

Zjednodušeně můžeme velké množství různých hypotéz a teorií zabývajících se tématem koalic v parlamentních demokraciích rozdělit do dvou hlavních skupin. V rámci nejranějšího z těchto přístupů (*institution free*) se vědci zaměřovali na predikci koalic pomocí jednoduchých teoretických modelů, jež byly aplikovatelné na jakékoliv formování koalic bez ohledu na historické či institucionální okolnosti v konkrétní zemi. Později se někteří autoři začali přiklánět k názoru, že pro lepší schopnost předpovídat podobu budoucích koalic je nutné soustředit se také na instituce (*new institutionalism*) - (volební systém, institut hlasování o důvěře, či nedůvěře, legislativní pravidla atd.), které nějakým způsobem ovlivňují koaliční vyjednávání. [Martin, Stevenson 2001: 4]

1.1.1 Role úřadů a ideologie (*Institution Free Theories*)

Základem pro všechny pohledy na koaliční tematiku je předpoklad, že jsou aktéři ve svém rozhodování nějak motivováni. Teorie zvané *office seeking*, vidí hlavní motiv pro spolupráci s dalšími stranami v možnosti podílení se na moci. Politické strany a političtí aktéři se snaží maximalizovat svůj podíl na daném úřadu a prvořadým cílem je získat co nejvíce ministerských křesel na co nejdelší dobu. Jiní autoři nechápou volební účast

primárně jako snahu o maximalizaci hlasů, respektive úřadů, ale jako snahu získat od voličů podporu pro svůj program. Při predikcích koalic se zaměřují také na ideologické a programové cíle stran, jakožto důvodu účasti na vládě, protože ta umožňuje stranám svůj program realizovat. Takové teorie bývají označovány jako *policy seeking*. [Říchová 2000: 125 – 130]

Office seeking teorie

Minimální vítězná koalice (*Minimal Winning Coalition*)

John von Neumann spolu s Oskarem Morgensternem (1944) jako jedni z prvních vypracovali teorii, podle níž koalice nezahrne žádnou stranu, která není nutná k získání nadpoloviční většiny křesel [převzato z Novák 1997: 186]. Níže uvedení autoři k tomuto pravidlu přidávali upřesňující podmínky, na základě nichž bylo možné zúžit okruh případných koalic.

Koalice s nejmenším počtem členů (*Minimum Size Coalition*)

William H. Riker (1962) přidal kritérium velikosti, podle něhož vznikne koalice mající nejmenší počet poslaneckých křesel, která zajistí svým členům maximální podíl na moci. [převzato z Novák 1997: 186]

Koalice s nejmenším počtem stran (*Coalition with Smallest Number of Parties*)

Podle Michaela Leisersona (1968) se členové kabinetu snaží omezit počet stran v koalici, v zájmu jednoduššího hledání shody ohledně vládní politiky. Vznikne tedy minimální vítězná koalice s nejmenším počtem stran. [převzato z Martin, Stevenson 2001: 35]

Policy seeking teorie

Koalice s nejmenší programovou vzdáleností (*Minimal Range Coalition*)

Abram de Swaan (1973) přišel s faktorem vnášejícím do teorií vítězných koalic programové hledisko, podle kterého vznikne koalice s podobným ideovým zázemím. Tento pohled vylučuje takové minimální vítězné koalice, které by zahrnovaly programově nejvzdálenější politické strany. [převzato z Říchová 2000: 133]

Minimální vítězná ideologicky spojená koalice (*Minimal Connected Winning Coalition*)

Robert Axelrod (1970) rozvinul programový princip a došel k závěru, že vznikají takové životaschopné koalice, jejichž členy jsou strany s nejbližším programovým zázemím. Tato koalice nemusí být minimální vítěznou, zejména když je potřeba vyplnit prostor mezi ideologicky vzdálenějšími stranami nutnými pro koalici. [převzato z Říchová 2000: 133]

Politicky životaschopná koalice (*Policy Viable Coalition*)

Podle Budge a Lavera [Budge, Laver 2002: 6] spočívá hlavní nedostatek dřívějších teorií koalic v jejich většinovém kritériu, v rámci něhož autoři neberou v potaz to, že existují dva druhy koalic: exekutivní a legislativní. Legislativní koalice udržuje vládu v úřadu a exekutivní koalice se skládá ze stran tvořících vládu. [Budge, Laver 2002: 6] Vítězná kritérium je vhodné pro zhodnocení efektivnosti legislativní koalice, ale ne pro exekutivní koalice, které mohou fungovat i v menšinové podobě. Autoři tedy navrhli kritérium životaschopnosti, podle něhož je možná každá koalice, jež je schopna udržet se u moci, není-li žádná jiná, která by ji byla schopna nahradit. Takový přístup umožňuje vysvětlení menšinových vlád, minimálně vítězných koalic i nadměrně velkých koalic. Z poměrně velkého množství potenciálních koaličních variant je následně nutné vybrat ty realistické pomocí analýzy specifických okolností, ovlivňujících proces vzniku vlády v konkrétním případě. [Budge, Laver 2002: 7]

1.1.2 Role institucí v procesu formování vlád (*New Institutionalism*)

V osmdesátých letech 20. století se prosadil nový přístup k formování vlád, v rámci něhož se badatelé začali zaměřovat na různá omezující pravidla (povětšinou institucionální), normy a zvláštní podmínky, které ovlivňují formování vlád. Jako častá překážka uskutečnění vlády nás pravděpodobně napadne osobní nevraživost politiků.

Existují ale další významné faktory, jejichž přehled vypracovali Kaare Strom, Ian Budge a Michael Laver. Reagovali na skutečnost, kdy klasické teorie koalic jsou podle nich dobré k mezinárodnímu srovnávání, ale jelikož neberou v úvahu kontext určité země, mohou být zavádějící. Možná omezení rozdělili do pěti skupin [Strom, Budge, Laver 1994: 5 – 20]:

Pravidla formování vlád

Do skupiny pravidel formování vlád patří normy týkající se velikosti a složení vlády (např. v Belgii), volební klauzule nebo konstruktivní vyjádření nedůvěry (vylučuje menšinové vlády). Spadá sem i pravidlo investitury, favorizující většinové koalice, tedy povinnost nové vlády uspět v hlasování o důvěře, než se ujme úřadu. Další podstatnou záležitostí ovlivňující formování vlád jsou pravidla týkající se pověření o vyjednávání, většinou zvýhodňující pověřenou stranu. Odstartováním pokusů o sestavení nové vlády (tzv. *formateur*) může být pověřena nejprve strana, která vyhrála volby, nebo strana, která má nejvíce poslanců v parlamentu, nebo strana, jež se podílela na pádu předchozí vlády. Také hlava státu v tomto procesu často hraje důležitou úlohu, například při výběru premiéra.

Pravidla fungování vlád

I způsob fungování případné vlády ovlivňuje formování koalic. Jedná se například o styl rozhodování. Silný princip kolektivní vládní odpovědnosti může vést strany, které nejsou ideologicky blízké případným partnerům, k odmítání vstupu do koalice. Zato individuální odpovědnost ministrů předznamenává v podstatě jakési diktátorství ministra v daném resortu. Strany se proto snaží hledat podobně smýšlející partnery, aby nemusely s obavami hledět na to, jakou politiku jejich méně příbuzný kolega bude praktikovat na určitém ministerstvu.

Očekávané časové omezení je dalším významným faktorem. Přednost dostávají vlády s delší očekávanou životností. Nesourodé vlády pravděpodobně skončí dříve než ty ideologicky kompaktní, proto jsou méně pravděpodobné, což nahrává většinovému typu vlád. Menšinové vlády jsou zase variantou v případě ideologicky rozdělené opozice. Mohou setrvat u moci tak dlouho, dokud se opoziční strany nejsou schopny dohodnout na jejich sesazení.

Legislativní pravidla

Nejen pravidla na straně exekutivy, ale také nastavené legislativní parametry, mohou mít dopad na podobu koalice. Je tomu tak například v momentě, kdy budoucí vláda stojí před úkolem ústavních změn a ústava pro tento účel vyžaduje více než prostou většinu

poslaneckých hlasů, což budoucí vláda musí reflektovat. Jiné takové zvyklosti mohou favorizovat menšinové vlády, o čemž se zmíníme dále.

Do tohoto okruhu spadají i podmínky týkající se rozpuštění legislativy. V některých zemích pád vlády zřídka vedl k předčasným volbám (Itálie, Finsko), což bylo částečně způsobeno tím, že pravomoc vypsat předčasné volby má prezident, který s tímto nástrojem šetří více, než premiér. Norská ústava dokonce předčasné volby zakazuje. V ostatních zemích, kde konec vlády obvykle vedl k novým volbám, měl tento fakt velký vliv na koaliční stabilitu. Strany operující s volebními průzkumy mohou v době svého očekávaného úspěchu usilovat o pád vlády a vypsaní předčasných voleb, čehož využívají při koaličních jednáních v existující vládě. Mají-li volby pevně stanovený termín (např. ve Švédsku), takovéto možnosti se snižují.

Koaliční proces ovlivňuje i volební systém, a to především v tvorbě předvolebních koalic. Příkladem mohou být italské parlamentní volby v roce 1953, kde bylo pro stranu či koalici, která získá více než 50 % hlasů, připraveno 65 % poslaneckých mandátů. Také francouzský dvoukolový většinový volební systém napomáhá tvorbě předvolebních koalic, tedy potenciálních koalic vládních.

Stranická pravidla

Samy politické strany mohou zužovat svůj manévrovací prostor tím způsobem, že buď formálně, nebo neformálně deklarují, s kým jsou (např. ideologicky blízká strana), či nejsou (např. antisystémová strana) ochotni vytvořit vládní koalici, čímž si mohou zajistit větší podporu voličů. V britských volbách proto představitelé obou největších stran odmítají koaliční formu vlády, aby odradili voliče od podpory některé z menších stran.

Externí vlivy

Omezení koaličních variant někdy zapříčiňují i vnější vlivy. Příkladem může být vyjmutí komunistických stran z koaličního uvažování západních zemí ve čtyřicátých a padesátých letech 20. století, způsobené tlakem ze strany Spojených států. Lze sem zahrnout také zájmové skupiny ve vlastní zemi, jakou jsou armáda, odborové svazy atd.

1.2 Menšinové vlády

Jako menšinové lze označit takové vlády, které mají méně než 50 % křesel v dolní komoře (v případě asymetrického bikameralismu) parlamentu, nebo v obou komorách parlamentu (v případě symetrického bikameralismu). Tyto vlády jsou z hlediska zisku úřadů, jakožto hlavního cíle politiků pro účast ve vládě, těžko představitelné. Politici řídící se pouze tímto zájmem by neměli důvod zůstat v opozici, když mají sílu na to, aby se dostali do vlády. Jestliže jsou však motivováni také politikou, mohou nastat okolnosti, kdy může z koaličního procesu vzejít menšinová vláda. [Gallagher, Laver, Mair 2001: 346]

Jednotliví autoři se s tímto problémem vyrovnávali a vyrovnávají různě. Než si představíme nejvýznamnější přístupy ke vzniku a fungování menšinových vlád, podíváme se na to, jak častým jevem jsou v parlamentních demokraciích.

1.2.1 Výskyt menšinových vlád

Existuje mnoho studií zabývajících se četností jednotlivých typů vlád. Ve většině z nich se setkáme s tím, že menšinové vlády nejsou neobvyklým jevem. Valentine Herman a John Pope ve své práci z roku 1973 vypočítali, že z 207 jimi zkoumaných poválečných vlád (do roku 1971) jich bylo 35,8 % menšinových [Herman, Pope 1973: 193].

Jak říká Kaare Strom, na základě této a následujících studií (z nichž ale většina není zaměřena přímo na menšinové vlády) můžeme říci, že menšinové vlády tvořily zhruba třetinu vlád v období po druhé světové válce [Strom 1990: 8]. Z vlastního studia 15 vyspělých zemí (z mimoevropských se to týkalo jen Kanady a Izraele) Strom došel k závěru, že z 356 vlád jich bylo 125 menšinových, tedy 35,1 %. Přičemž podotýká, že menšinové vlády jsou obvyklé napříč různými demokratickými systémy. Jejich četnost se ještě zvyšuje (42,8 %), započítáme-li pouze menšinové situace, kdy po volbách žádná strana nemá většinu křesel v parlamentu [Strom 1990: 59].

Z dalších prací jmenujme např. výzkum (1946 – 1996) José Cheibuba s výsledkem 31 % menšinových vlád, z něhož vyplývá, že častěji menšinové vlády vznikají v systémech poměrného zastoupení (38 %) než v zemích s většinovým volebním systémem (13 %). V přepočtu to znamenalo, že 24 % času byly u moci menšinové vlády, znovu častěji u zemí s poměrným (30 %) než většinovým volebním systémem (13 %) [Cheibub 2002: 293].

Ačkoliv se s menšinovými vládami můžeme setkat na celém světě (např. Nový Zéland, Izrael, Kanada), většina zmiňovaných zjištění vychází ze studia parlamentních systémů v západoevropských industrializovaných zemích, podobně jako tomu je u následující tabulky.

Tabulka 1: Typy vlád v moderní Evropě 1945 – 1998

Země	Jednostranické většinové vlády	Minimální vítězné koalice	Nadměrně velké koalice	Jednostranické menšinové vlády	Menšinové koalice
Rakousko	4	15	1	1	
Belgie	3	24	5	1	2
Dánsko		4		14	12
Finsko		6	21	4	7
Francie		7	39	4	5
Německo		16	5	1	
Island		19	1	2	
Irsko	7	7		4	3
Itálie		2	29	11	9
Lucembursko		16	1		
Nizozemsko		8	9		
Norsko	6	3		12	5
Švédsko	3	5		12	2
Velká Brit.	19			1	
Celkem	42	132	111	70	45
Procenta	11	33	28	18	11

Zdroj: Woldendorp et. al., 1998, European Journal of Political Research [přezvato z Gallagher, Laver, Mair 2001: 357].

1.2.2 Důvody vzniku menšinových vlád

Jednu z prvních významných studií přímo na téma menšinových vlád napsali Valentine Herman a John Pope. Uvedli pět důvodů vzniku menšinových vlád [Herman, Pope 1973:193 – 204]:

1. Menšinové vlády dostávají přednost v zemích, kde nejsou normou koaliční vlády a obvykle se očekává, že ve volbách některá ze stran získá většinu, ale nestane se tomu tak.
2. Menšinové vlády vznikají v důsledku imobility systému (z důvodů programových či personálních uvnitř stran i mezi nimi není možný vznik většinové vlády).

3. Menšinové vlády nepolitické, kdy strany zapomenou na své spory a dohodnou se na jejich vzniku (např. kvůli ústavním změnám či překlenutí období do nových voleb).
4. Menšinové vlády jako zůstatek většinové koalice, jež se rozpadne, a jedna nebo více stran pokračuje ve vládnutí v menšinové podobě do nalezení nového řešení.
5. Menšinové vlády sestavené stranou, které schází několik mandátů do většiny (může být podporována nezávislými poslanci nebo menší stranou; v jiném případě se může držet u moci díky tomu, že se ostatní strany nejsou schopny domluvit na jiné vládní variantě)

Další modely vzniku menšinových vlád lze rozdělit do čtyř skupin podle toho, zda souvisí primárně se stranickým systémem, se samotným procesem formování vlád, s institucionálními omezeními, anebo s racionálním jednáním politických aktérů.¹

Stranický systém jako faktor ovlivňující vznik menšinových vlád

Giovanni Sartori považuje menšinové vlády za rys umírněného pluralismu, který se vyznačuje především nízkým stupněm fragmentace, polarizace a existencí 3 – 5 stran. Menšinové vlády v tomto typu stranického systému „jsou výsledkem chybně propočítaného zápasu, anebo přesné kalkulace (jako např. požadavek společného podílu na nutném, avšak nepopulární politice), či skrytých koalic a dočasných vlád.“, přičemž „menšinové vlády jsou – v kontextu umírněného pluralismu – vládami slabými, a to i tehdy, když nejsou krátkodobé“ [Sartori 2005: 190]. Sartori se zmiňuje o menšinových vládách i v případě dvoustranických systémů, kde právě na příkladu Kanady uvádí, že praxe menšinových vlád nemusí znamenat konec fungování bipartismu [Sartori 2005: 202 – 203].

Jiní autoři (viz níže) přišli s názorem, že menšinové vlády mohou odpovídat bipolárním systémům i v případě systému více stran. Klíčovou úlohu zde pak hraje dominantní strana. Podle Maurice Duvergera umožňuje přítomnost dominantní strany vznik menšinové vlády, která by neměla charakter pouhého úřednického kabinetu.

¹ Dělení vychází z textu Csaba Nikoleniyho *Learning to Win: Parties, Parliaments and Minority Governments in Post-Communist Democracies* [online - line text http://plutomail.huji.ac.il/%7Emiodownik/seminar/Nikolenyi_paper.pdf]

Přítomnost tohoto typu strany usnadňuje vznik, akceschopnost a trvanlivost menšinových vlád. Podobný pohled na věc má Norman Schofield, který říká, že „*v unipolárních systémech, jaké existují v Norsku, Švédsku, v Dánsku a na Islandu, existuje typicky jedna velká strana a tři nebo čtyři menší strany. Velká strana zpravidla dominuje koaliční politice a často utváří menšinovou vládu buď s tichou podporou jedné z dalších stran, nebo dokonce bez takové podpory*“ [Duverger 1981: 22, resp. Schofield 1993: 2, převzato z Novák 2003: 28]

Tuto myšlenku se snažil empiricky potvrdit Peter van Roozendaal. Zabýval se tím, zda existence dominantních a středových stran ovlivňuje formování vlád. Zkoumal proto přítomnost těchto typů stran ve stranických systémech a jejich případnou účast na vládách ve 20 západoevropských zemích v letech 1918 – 1988. Co se týká menšinových vlád, došel k závěru, že v zemích, kde se vyskytuje středová strana, je pravděpodobné, že tato strana bude zahrnuta do menšinové vlády. Její vyhlídky rostou, pokud strana bude navíc dominantní. V systémech s jak dominantní tak středovou stranou je možné se domnívat, že jedna z nich se bude podílet na menšinové vládě. Naděje je ale menší než v předchozích případech. Ze studie také vyplývá, že čím větší dominantní strany byly, tím častěji sestavovaly menšinový kabinet než většinový, tím spíše, když se zároveň jednalo o strany středové. Celkově shrnuto, ve většině případů vzniku menšinových vlád v systémech, kde existovala velká dominantní a navíc středová strana, byla to právě ona, která vládu tvořila. [Roozendaal 1992: 26 – 31]

K téměř stejnému závěru dochází Christophe Crombez (1996), pro něhož je důležitá velikost a pozice strany ve stranickém systému. Podle Crombeze jsou nadměrně velké koalice pravděpodobné, pokud je vítězná strana poměrně malá a vzdálená od středu. Když je strana průměrně velká a zhruba ve středu, vytvoří s menší stranou pravděpodobně minimální vítěznou koalici. A konečně, když je strana dostatečně velká a středová, může získat některou z malých stran pro podporu svého menšinového kabinetu. Čím více je tedy vítězná strana středová a čím větší je, tím je jistější, že zformuje minoritní kabinet. [převzato z Volden, Carruba 2004: 523 – 524]

Dynamický model protokoalic a menšinové vlády

Bernard Grofman vypracoval model vzniku vlád založený na formování tzv. protokoalic. Jedná se o to, že strana pověřená sestavením vlády učiní nabídku účasti ve

vládě stranám v pořadí podle ideologické vzdálenosti. Jestliže oslovená strana nabídku přijme, vytvoří spolu protokoalici, která na základě ideologické vzdálenosti osloví další stranu. Postup se opakuje, dokud nevznikne vítězná koalice. V tomto procesu může dojít k selhání v hledání vítězné koalice za situace, kdy existují dva stejné bloky případných protokoalic. V takovém případě je pravděpodobné, že vznikne velká koalice, nebo menšinová vláda. [Grofman, Strafin, Novelio 1996: 289]

Omezující faktory formování vlád a menšinové vlády

V souvislosti s institucionálními omezeními, zmiňují autoři menšinové vlády nejčastěji ve spojení s konstruktivním vyjádřením nedůvěry, jež zamezuje jejich vzniku. Naproti tomu pravidla, mezi která patří například tzv. „Gilotina“ ve Francii (poslanci mají na vybranou - buď hlasovat pro zákon jako celek, nebo svrhnout vládu), menšinovým vládám napomáhají. [Strom, Budge, Laver 1994: 320 – 321].

Vliv institucionálních pravidel na formování vlád zkoumal ve své práci Torbjörn Bergman, který vidí hlavní problém dřívějších teorií koalic v požadavku většiny poslaneckých křesel pro vítěznou koalici. Ve skutečnosti ale stačí, když ji většina toleruje. Proto zde vstupují do hry pravidla pro uvedení vlády do úřadu, která Bergman dělí na negativní a pozitivní. Pozitivní pravidla v různé míře vyžadují, aby nová vláda prošla před uvedením do úřadu hlasováním v parlamentu (Německo, Španělsko atd.). Zato negativní pravidla toto hlasování nevyžadují a pokud ano, stačí, aby většina nehlasovala proti vládě. Hlava státu jmenuje vládu a ta je u moci, dokud jí není vyslovena nedůvěra (Dánsko, Portugalsko, Velká Británie atd.). Na základě analýzy vlád v těchto a dalších zemích došel Bergman k závěru, že menšinové vlády jsou častější v zemích s negativními pravidly formování vlád (zvláště pokud mají poměrný volební systém), což je umožněno právě neexistencí pozitivních pravidel. [Bergman 1998: 56 – 62]

Racionální teorie menšinových vlád

Jedním z nejvlivnějších badatelů zabývajících se menšinovými vládami je již citovaný Kaare Strom. Než se dostaneme k vlastní teorii tohoto autora, zmíníme jeho výčet nejdůležitějších předešlých vysvětlení daného fenoménu. Ačkoliv podle Stroma nejsou empiricky ověřitelné, podle mého názoru mohou být užitečné při zkoumání menšinových

vlád v konkrétní zemi a některá z nich ještě nezazněla. Nejrozšířenější podmínky spojované s menšinovými vládami podle Stroma jsou [Strom 1990: 9 – 16]:

1. Politická krize a nestabilita. Velmi častým vysvětlením menšinových vlád je nějaký typ politické nestability, například nemožnost najít většinu.
2. Politická kultura. Někteří vědci přiřazují menšinové vlády k určitému typu politické kultury, jakým je např. konsensuální model demokracie.
3. Frakcionalizace stranického systému. Další vysvětlení spočívá ve stranickém systému. Čím více frakcionalizovaný, tím obtížnější je sestavení většinové koalice a tím pravděpodobnější je vznik menšinové vlády.
4. Konfliktní linie a polarizace. S předchozím bodem souvisí také polarizace, projevující se hlavně ideologickou vzdáleností, jež může přispívat ke vzniku menšinových vlád, protože klesá ochota politických stran nalézt kompromis ohledně sestavení vlády s programově vzdálenými stranami.
5. Bezprostřední podmínky. Tento bod vyjadřuje názor, že menšinové vlády bývají alternativou v případě, kdy jsou vyčerpány všechny potenciální koaliční možnosti.

Strom také vychází z toho, že formování koalic je proces, ve kterém se vytváří protokoalice (viz výše), dokud nevznikne vláda [Strom 1990: 28]. Pokud přibírání členů k protokoalicím nepřekročí majoritní hranici, vznikne menšinová vláda. To se stane v situaci, kdy si stávající členové protokoalice nepřejí přibrat dalšího člena, nebo menší strana pozvání do koalice odmítne, popřípadě nastanou obě podmínky. Podle Stroma je to výsledek racionálního uvažování aktérů v momentě, kdy se domnívají, že náklady nesoucí sebou účast ve vládě převáží nad výhodami. [Strom 1990: 28 – 29] Strom poukázal na dva faktory, které v tom mohou hrát důležitou roli. Za prvé je to nevelký rozdíl ve vlivu na směr politiky mezi vládou a opozicí. Čím větší vliv na politiku mají opoziční strany (například díky systému decentralizovaných výborů), tím méně se politicky motivovaní aktéři snaží získat úřad. Za druhé to může být v systémech se soutěživými volbami, kde jejich výsledek výrazně ovlivňuje pozici ve formování koalic. Politické strany se mohou v zájmu budoucího úspěchu obávat vstupu do vlády. Máme-li to shrnout, podle Stroma jsou menšinové vlády pravděpodobnější v zemích s vysokou volební soutěživostí a v zemích, kde opozice může významně ovlivnit politiku. [Strom 1990: 69 – 78]

1.2.3 Fungování menšinových vlád

Eugen Forsey ve své klasické práci uvádí, že menšinové vlády v Kanadě jsou spojovány s třemi obecnými názory, že jsou výjimečné, málo životaschopné a slabé [Forsey 1964: 1 – 4]. Vyjádřil tím nejvíce rozšířené dojmy vztažené k menšinovým vládám a to nejen k těm kanadským [Strom 1990: 17 – 19]. To, že menšinové vlády nejsou příliš výjimečné, jsme ukázali výše. Nyní se tedy zaměříme na jejich „kvalitu“. S tou se jednotliví autoři vypořádávají různě. Nejčastěji je výkon vlády hodnocen skrz její životnost a úspěšnost legislativních návrhů [Strom 1990: 113]. Nejprve se však v krátkosti zastavíme u toho, jaké základní typy menšinových vlád můžeme rozlišovat.

Typy menšinových vlád

Již při pohledu na různé okolnosti vzniku menšinových vlád je patrné, že ty se od sebe mohou lišit. Základním znakem je, zda se nacházejí v prezidentském či parlamentním režimu, protože fungování menšinových vlád v obou případech je odlišné [k fungování menšinových vlád v prezidentských systémech viz např. Cheibub 2002]. Zde se zaměříme pouze na menšinové vlády v parlamentních demokraciích.

Herman a Pope rozdělili menšinové vlády na podporované a nepodporované. První typ menšinových vlád má zajištěnou podporu od jedné či více stran, které pouze nejsou členy vlády. Naopak nepodporované menšinové vlády musí neustále vyjednávat podporu pro své setrvání u moci i pro legislativní návrhy. Oba typy pak mohou být jak jednostranické, tak vícestranické. K rozlišování fungování a vzniku menšinových vlád ještě Herman a Pope doplnili rozšiřující kritéria, jimiž jsou velikost vlády, tedy kolik má křesel v parlamentu a s tím související velikost největší strany. Empirická zjištění ukázala, že strana s více než 45 % křesel s velkou pravděpodobností zformuje vládu a to i menšinovou s podporou některé z malých stran či jednotlivců [Herman, Pope 1973: 193 – 204].

Strom definuje externě podporované vlády jako ty, které mají legislativní podporu zajištěnou před zformováním kabinetu, díky jasným, komplexním a dlouhodobým dohodám. V rámci této skupiny ještě Strom rozlišuje mezi formálními kabinetem, které po započítání jejich podporovatele mají většinu parlamentních křesel. Ostatní menšinové vlády nazývá Strom skutečnými menšinovými vládami. V rámci jeho zkoumání bylo ze

148 menšinových vlád 37 externě podporovaných (25 %), z nichž 11 jich bylo formálních (11 % z celkového počtu menšinových vlád) [Strom 1990: 94 – 95].

Životaschopnost menšinových vlád

Kaare Strom dochází v ohledu trvanlivosti vlád k následujícím závěrům. Většinové koalice trvají (v průměru 17,7 měsíců) o 25 % déle než menšinové vlády (14,1 měsíců). Většinové jednostranické vlády (30 měsíců) trvají dvakrát déle než vlády menšinové a o 70 % déle než většinové koalice. Z toho Strom usuzuje, že se trvanlivost vlád vztahuje spíše ke koaličnímu statusu (koalice vs. jedna strana), než k početnímu statusu (menšina vs. většina). Vypočítává proto, že jednostranické vlády (většinové spolu s menšinovými) trvají o 40 % déle než vlády koaliční. To platí také u samotných menšinových vlád, které se v koaliční podobě dožívají pouze 7,8 měsíců, zatímco jednostranické menšinové vlády 17,2 měsíce. To je pouze o něco málo méně než většinové koalice. Každopádně tyto výsledky podle Stroma reflektují fakt, že zatímco jednostranické vlády se dočkají často konce legislativního období, koaliční vlády a menšinové vlády zřídka kdy. Ale v žádném případě o menšinových vládách nelze hovořit jako o kabinetech přechodných nebo krizových, jako je tomu u vlád nestraničských (4,1 měsíce) [Strom 1990: 116 – 117].

Novější studii na téma trvanlivosti vlád předložili André Blais a Jiyoung Kim ve své práci o vlivu volebních systémů a typů vlád na jejich trvání na základě údajů ze 40 parlamentních zemí v letech 1972 – 2000. Jejich výzkum potvrdil, že menšinové vlády, ať už se jedná o jednostranické či vícestranické menšiny, jsou méně trvanlivé než vlády většinové. Alespoň 500 dní v úřadě přežilo 80 % jednostraničských většinových vlád, 72 % většinových koaličních vlád, 62 % menšinových koalic a jen 57 % jednostraničských menšinových vlád. U tisíce dní v úřadě je rozdíl mezi většinovými a menšinovými vládami ještě větší. Dočká se jich 54 % jednostraničských většinových vlád, 41 % koaličních většinových vlád, 26 % koaličních menšinových vlád a jen 21 % jednostraničských menšinových kabinetů. [Blais, Kim 2002: 159] K podobnému závěru došli Bumba Mukherjee a David Leblang, z jejichž výpočtů vychází průměrná doba trvání menšinových vlád 13,4 měsíce, zatímco většinových vlád je to 24 měsíců. [Mukherjee, Leblang 2006: 455]

Ačkoliv tyto výzkumy ukazují větší rozdíly v životnosti většinových a menšinových vlád, než tomu bylo u Stroma, podle autora tohoto textu i tato data potvrzují,

že často objevující se názor, ztotožňující menšinové vlády s vládami přechodnými či krátkodobými, je neoprávněný.

Je jasné, že pouze na základě životaschopnosti menšinové vlády nelze hodnotit jejich legislativní efektivitu. Může se totiž stát, že opozice toleruje vládu u moci právě proto, že nenarušuje existující stav [Strom 1990: 117 – 118]. V následující části se proto zaměříme na měření efektivit menšinových vlád.

Akceschopnost menšinových vlád

Kaare Strom využívá k analýze politické efektivit dvě nepřímá měřítka, jimiž jsou příčina a způsob demise vlády. Ta podle něho vyjadřují kohezi v rámci vlády, která je nezbytná pro její výkonnost. Na jedné straně stojí vládný konec vlády po řádných volbách (či ústavních důvodech), na druhé straně stojí rezignace z důvodu vnitřního rozpolcení nebo parlamentní prohry, jakožto výraz problematického fungování vlády. V tomto ohledu si menšinové vlády nevedly hůře, naopak trochu lépe ve srovnání s jejich koaličními protějšky. Tato výhoda ještě narůstá, jsou-li započítány pouze jednostranické menšinové vlády. Jako další možné měřítko úspěšnosti vlád zmiňuje Strom volební výsledek v následujících volbách a složení další vlády. Strany podílející se na menšinové vládě byly méně často zahrnuty v budoucí vládě. Ve volebních ziscích si naopak menšinové vlády vedly lépe než jejich konkurenti v podobě koaličních vlád. Na základě těchto výsledků Strom opět tvrdí, že nelze v tomto ohledu hodnotit menšinové vlády negativně [Strom 1990: 123 – 131].

Sebastian Saiegh ve své studii ukazuje, že menšinové vlády v prezidentských režimech nejsou tak úspěšné jako v parlamentarismech. Přesto na tom nejsou nijak špatně. V první skupině bylo schváleno 61 % návrhů zákonů, v druhé skupině dokonce 79 %. Navíc jednostranické menšinové vlády byly úspěšnější než koaliční menšinové i většinové vlády [Saiegh 2003: 47].

Takayuki Sakamoto zkoumal ekonomická data 17 členských zemí OECD z let 1961 – 1998. Došel k závěru, že tzv. slabé vlády (menšinové a koaliční) nemají signifikantně horší výsledky než silné vlády (jednostranické či stabilní většinové) v oblasti deficitu státního rozpočtu, ekonomického růstu, nezaměstnanosti a inflace. [Sakamoto 2005: 825 – 830]

Gerald Pech dokonce tvrdí, že pokud je předseda vlády dostatečně silný v procesu formování vlády, může menšinovou vládu zvolit jako prostředek ke snížení vládních výdajů [Pech 2003: 16].

Studie Mukherjeeho a Leblanga v podobném duchu hovoří ve prospěch menšinových vlád, které se (z podstaty svého krátkého trvání) podle empirické studie více než většinové vlády odhodlávají k praktikování tzv. plovoucího směnného kurzu v monetární politice, jehož se často vlády obávají [Mukherjee, Leblang 2006: 471 – 473].

1.2.4 Konec menšinových vlád

Obecně lze konstatovat, že ve většině parlamentních demokracií může vláda setrvat u moci dokud není splněna jedna z následujících podmínek. Buď prohraje hlasování o důvěře (či je jí vyslovena nedůvěra), nebo dokud nejsou vyhlášeny volby, přičemž stávající vláda zůstává v úřadu do zformování vlády nové [Gallagher, Laver, Mair 2001: 65].

V. Herman a J. Pope se zaměřili přímo na menšinové vlády a rozlišili sedm druhů jejich možného konce, které rozdělili do tří skupin. První skupina (legální důvody) zahrnuje změnu vlády po řádných volbách a volbách vypsaných po schválení ústavních změn. Druhá oblast (politické důvody) znamená vypsané předčasné volby, anebo rezignaci vlády na základě prohraného hlasování o důvěře. Třetí oblast (analytické důvody) obsahuje konec vlád v souvislosti se změnou premiéra, přeměnou ve většinovou vládu, nebo rozšířením v rámci menšinové pozice. [Herman, Pope 1973: 204 – 210].

1.3 Prediktivní hodnota teorií koalic a menšinových vlád

Nejlepším způsobem, jak ověřit funkčnost jednotlivých teorií, je jejich podrobení empirickému srovnání. Na závěr této kapitoly budou tedy zmíněny dvě významné studie na toto téma. Není nutné zde popisovat výsledky všech jednotlivých přístupů. Nezahrnovaly totiž všechny z výše zmíněných konceptů, a naopak ne všechny prověřované modely jsme uvedli v našem přehledu. Ale hlavně jednotlivá zjištění nejsou pro tuto práci klíčová. Pouze tedy nastíníme obecné výsledky těchto prací.

Modely neberoucí v úvahu institucionální omezení byly podrobeny empirickému ověřování již v sedmdesátých letech 20. století. Michael Taylor a Michael Laver na

základě vzorku 132 koaličních vlád ve 12 západoevropských zemích zjistili, že pokud se jednotlivé koaliční modely kombinují, hodnota předpovědí se zvyšuje. Vezmou-li se každá zvlášť, nejprediktivnější je model Axelroda o ideologické blízkosti, druhý je Rikerův model minimálního počtu křesel potřebných k vítězství [M. Laver, M. Taylor 1973, převzato z Novák 1997: 187].

Novější - a jak sami autoři říkají ojedinelou - práci na toto téma představuje studie Lanny Martina a Randolpha Stevenzona. Ta již také obsahuje zkoumání pravděpodobnosti teorií beroucích v úvahu některé institucionální přístupy. V podstatě potvrzují, že většina významných koaličních teorií hraje v této oblasti více či méně důležitou roli. Jak zisk úřadů, tak i programové otázky ovlivňují formování koalic. Institucionální hledisko navíc výrazně přidává předešlým modelům na jejich vypovídací hodnotě a výrazně zvyšuje pravděpodobnost predikcí [Martin, Stevenson 2001: 47 – 49].

Co se týká menšinových vlád, potvrdil se předpoklad, že jsou méně časté než vlády většinové. Dále, čím více je ideologicky rozdělená opozice, tím větší je pravděpodobnost vzniku tohoto typu kabinetu. Menšinové vlády jsou méně pravděpodobné v zemích s pravidlem investitury, ale pokud povinnost tohoto hlasování chybí, nijak to nezvyšuje jejich šance oproti ostatním typům vlád. Analýza vychází také ve prospěch velmi silných stran, které jsou obvykle schopné dostat se do vlády a navíc vládnout i samy, díky své pozici a roztržité opozici. [Martin, Stevenson 2001: 41 – 48].

Celá tato kapitola byla ve znamení zobecňování rozličných vlivů na vznik koaličních, respektive menšinových vlád a jejich fungování. V dalších částech práce budeme pokračovat opačným směrem. Totiž i faktor, který se v mezinárodním srovnání ukazuje jako nepodstatný, může v případě konkrétní země hrát klíčovou roli. Proto se nyní obrátíme ke specifikům kanadského politického systému.

2. ZÁKLADNÍ PRVKY KANADSKÉHO POLITICKÉHO SYSTÉMU

Počátek moderní kanadské historie spadá do šedesátých let 19. století. V té době nabraly na síle snahy o sjednocení dosud samostatných britských kolonií. K nejsilnějším motivům, vycházejícím jak ze strany kolonií, tak ze strany impéria, patřila vojenská bezpečnost (v důsledku strachu z rozpínivosti USA), ekonomické důvody (například stavba železnice) a v neposlední řadě zájmy expandovat do západního vnitrozemí. [Jackson, Jackson 2002: 79]

2.1 Vznik moderního kanadského státu a ústava

Roku 1867 byl ve Westminsteru přijat Zákon o Britské Severní Americe (*The British North America Act, 1867*²). K 1. červenci 1867, kdy tento zákon vešel v platnost, se datuje vznik dominia Kanady složeného ze čtyř provincií: Quebecu, Ontaria (tyto dvě provincie dříve tvořily jednu provincii Kanada), Nového Skotska a Nového Brunšviku. V roce 1870 bylo k dominiu připojeno rozsáhlé území od Velkých jezer po Skalnaté hory, ze kterého byly vytvořeny provincie Manitoba, Saskatchewan a Alberta. V roce 1871 se stala součástí Kanady Britská Kolumbie a v roce 1873 Ostrov Prince Eduarda. [Rovná 2000: 120 – 125] Nový Foundland, poslední z deseti provincií, se připojil ke Kanadě v roce 1949 [Rovná 2000: 243].

Základní rysy kanadské ústavy jsou zakotveny ve dvou hlavních dokumentech. Zmiňovaný Zákon o Britské Severní Americe a jeho dodatky sloužily jako kanadská ústava přes sto let. Upravoval především podobu legislativy, exekutivy, soudní moci a rozdělení kompetencí mezi federální a provinční úrovní. Zahraniční politika, nejvyšší soudní instance a změny ústavy zůstaly v pravomoci Westminsteru [Malcolmson, Myers 2002: 37 – 38].

Od dvacátých let 20. století se objevovaly hlasy volající po novelizaci ústavy, jejím „přenesení“ z Velké Británie do Kanady a po zavedení pravidel pro případné změny ústavního pořádku. Podařilo se to až počátkem osmdesátých let, kdy byl přijat

² V roce 1982 byl jeho název změněn na Ústavní zákon 1867 (*Constitution Act, 1867*).

Ústavní zákon 1982 (*Constitution Act, 1982*), obsahující zejména Listinu základních práv a svobod, práva původních obyvatel, vyrovnávání regionálních nerovností, definici ústavy a pravidla pro její změnu. [Malcolmson, Myers 2002: 40 – 42]

Kromě těchto obecných pravidel spoluvytváří kanadský ústavní systém řada nepsaných konvencí. Následující část práce tedy bude vycházet jak z ústavních textů, tak ze zdrojů zachycujících praktické fungování kanadské politiky.

Ústavní změny

Jak již bylo řečeno, do roku 1982 náleželo formální právo změn kanadské ústavy britskému parlamentu. Revize ústavy z roku 1982 nově definovala podmínky ústavních změn a dodatků podle toho, do jaké oblasti spadají. Změny týkající se jen legislativních a exekutivních úřadů federální vlády může schvalovat sám parlament (čl. 38 Ústavy 1982)³. Podobně provinční ústavy mohou měnit samy provincie (čl. 45 Ústavy). Úpravy týkající se jen některých provincií jsou v pravomoci vlády a provincií kterých se to týká (čl. 43 Ústavy). Ve věci monarchie, počtu poslanců, úředních jazyků a složení nejvyššího soudu (*The Supreme Court of Canada*) je vyžadován souhlas parlamentu a všech provincií (čl. 41 Ústavy). V ostatních případech je vyžadován souhlas federální vlády a ¾ provincií, zastupujících alespoň 50 % populace Kanady (čl. 38 Ústavy). [Malcolmson, Myers 2002: 43 – 46]

Jednání o změnách ústavy pokračovala i po roce 1982. Nicméně změny vycházející z dohod z Meech Lake a později z Charlottownu nebyly realizovány.⁴ K poslednímu významnému kroku v oblasti ústavy došlo v roce 1998, kdy Nejvyšší soud na dotaz vlády vydal prohlášení, že jednostranná secese ze strany některé z provincií není možná. Ale dodal, že pokud se většina obyvatel provincie vysloví pro samostatnost (v referendu

³ Ústavní zákon 1867 po revizi v roce 1982 (*Consolidation of Constitution Acts, 1867 to 1982. The Constitution Act, 1867 and The Constitution Act, 1982, which came into force on April 17, 1982*). Staženo dne 12. ledna 2010 z WWW: <http://laws.justice.gc.ca/en/const/PRINT_E.pdf>.

⁴ Tzv. *Meech Lake Accord* (1987) byla dohoda reagující na skutečnost, že zástupci Quebecu nepodepsali *Constitution Act, 1982*. Pro nápravu této situace vznikl návrh ústavních dodatků týkajících se zvláštního postavení Quebecu (*Distinct society*) a také zohledňujících požadavek větší autonomie, posílením pravomocí všech provincií (např. v oblasti finančních zdrojů, ústavních změn, imigrace atd.). Z důvodu negativního postoje některých provincií ale nebyly tyto ústavní změny přijaty. Podobně dopadly následující snahy ztělesněné v tzv. *Charlottown accord*, které kromě témat dřívějších řešily například problém samosprávy domorodých obyvatel. Tyto ústavní dodatky byly zamítnuty ve federálním referendu v roce 1992. [<http://www.mapleleafweb.com/features/charlottetown-accord-history-and-overview>]

konaném na jasnou otázku o odtržení), zbytek Kanady s ní o tom musí vyjednávat. [Malcolmson, Myers 2002: 48 – 49]

Charakter ústavy

Constitution Act, 1867 začíná následovně: „Berouce na vědomí, že provincie Kanada, Nové Skotsko a Nový Brunšvik vyjádřily přání spojit se v jednotné federativní dominium pod korunou Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, které má ústavu v podstatě stejnou s ústavou Spojeného království..“ [Tiškov 1986: 235]

Tato slova v podstatě vyjadřují podobu téměř všech prvků kanadského politického systému, jenž vychází z westminsterského modelu, s určitými modifikacemi, z nichž nejvýznamnější jsou změny reflektující fakt, že Kanada je federací. [Kysela 2004: 322]

2.2 Federalismus a úrovně vládnutí v Kanadě⁵

Z ústavy je v Kanadě moc rozdělena na dvě úrovně: federální a provinční (Hlava IV., Hlava V. Ústavy 1867). Kromě toho ale existují další dvě úrovně, teritoriální a lokální, které nejsou ústavně zakotveny.⁶ V této části kapitoly bude tedy pojednáno o podobě federace, jednotlivých provincií a lokálních a teritoriálních vlád. Zbytek kapitoly i práce se bude zabývat téměř výhradně kanadskou federální politikou.

2.2.1 Kanadský federalismus

Při jednáních o formě budoucího dominia požadovali angličtí Kanadčané unitární formu státu po vzoru Velké Británie, ale francouzští Kanadčané prosadili federalismus s jednou provincií s většinovým francouzským obyvatelstvem. Federální systém tak jak vznikl, zůstal výrazně nedotčen, pouze docházelo k rozšiřování státu směrem na západ. Dnes tvoří Kanadu deset provincií a tři teritoria.⁷ [Baar 2002: 107]

Co se týče fungování federace, zde se otcové zakladatelé inspirovali především v USA. Báli se však slabé vlády, která u jižních sousedů nedokázala předejít občanské válce,

⁵ I když se lze setkat v souvislosti s Kanadou s výrazem konfederace (*Fathers of Confederation, Confederation Agreement*), tyto pojmy nevyjadřují podstatu fungování kanadského státu, jenž je federací. [Jackson, Jackson 2000: 80]

⁶ <http://www.mapleleafweb.com/features/federalism-canada-basic-framework-and-operation>

⁷ Viz Příloha 1: Mapa Kanady.

proto svěřili do rukou centrální kanadské vlády poměrně velkou moc. Kromě toho, že federální vláda měla vůči provinční politice různé možnosti vetování, roli provincií snižoval také nedostatečný přísun financí, převážně z místních daní. Fakt, že jmenování zástupce generálního guvernéra v každé provincii (*Lietuntan - Governor*) bylo svěřeno centrální vládě, dokumentuje její původní nadřazenost. Práva provincií obsahovala téměř výhradně záležitosti místního charakteru, tedy péči o kulturu, soudnictví, zdravotnictví, ochranu osob a majetku apod. [Jackson, Jackson 2000: 79 – 92]

Zatímco teritoriální podoba federace zůstala téměř nezměněna, vztah vlády a provincií se vyvíjel. V prvním desetiletí 20. století se postavení provincií zlepšilo. Poté ale přišla značná centralizace spojená s požadavkem silné vlády v průběhu světových válek a meziválečné ekonomické krize. Od šedesátých let do současnosti vliv provincií vzrostl natolik, že bývá Kanada považována za jednu z nejvíce decentralizovaných federací světa.⁸ [Malcolmson, Myers 2002: 79 – 81]

Protože je ústava Kanady nejednoznačná, často se objevovaly kompetenční spory nad jednotlivými problémy. Dnes málokterá oblast patří pouze do jedné z úrovní vlády. Do výhradně federální kompetence patří armáda, poštovní služby a monetární politika. Exkluzivně do provinčních pravomocí spadají například municipální instituce, základní a sekundární školství, vlastnické právo. [Jackson, Jackson 2002: 82]

V rámci federace existují v Kanadě různé způsoby vzájemné spolupráce mezi provinčními vládami navzájem i ve vztahu k centrální vládě. Každodenní komunikaci zajišťují v mnoha provinciích samostatné vládní resorty specializující se na mezivládní vztahy. Významná bývají každoroční setkání federálního a provinčních premiérů (*First Ministers Conferences*). Podobné konference mohou být informativní, ale také mohou vést k důležitým závěrům (jako např. u zmíněných dohod z Meech Lake a Charlettownu). Kromě toho pořádají jednotlivé provincie setkání mezi sebou navzájem (*Council of the Federation*), mající za cíl prohlubování vzájemné spolupráce.⁹

⁸ Dokazují to i rozpočty jednotlivých provincií. Na počátku devadesátých let 20. století měla například Alberta, se svými 2,8 miliony obyvateli, roční rozpočty okolo 17 miliard amerických dolarů. Pro srovnání Jižní Karolína (USA) měla na 3,5 milionu obyvatel roční rozpočty okolo 3 miliard dolarů. Celkové výdaje všech provincií pak většinou bývají o něco vyšší než rozpočty federální. [Thomas 2002: 263]

⁹ <http://www.mapleleafweb.com/features/federalism-canada-basic-framework-and-operation>

2.2.2 Problémy kanadského federalismu

Pro pochopení kanadského federalismu je důležité rozlišování mezi Quebecem a zbytkem Kanady. Quebec, jenž se 7,5 miliony obyvateli tvoří 25 % kanadského obyvatelstva, je unikátní v tom, že jeho populaci tvoří z 80 % frankofonní Kanadčané, většinou katolického vyznání, ovlivnění tradicí francouzského právního řádu. Zbytek Kanady je vesměs anglofonní, protestantský, sdílející zvykové právo.¹⁰ [Erk, Gagnon 2000: 96] Prvních sto let existence státu si frankofonní i anglofonní Kanadčané budovali své vlastní národní komunity bez velkých interakcí mezi sebou, což vedlo k jakémusi typu konsociační demokracie, založené na spolupráci elit. Ale zhruba od šedesátých let 20. století začal Quebec požadovat zoficiálnění jeho statusu, jakožto jedné ze dvou původních entit kanadského státu [Erk, Gagnon 2000: 96 – 100].¹¹

Ačkoliv se politické elity snaží otázku Quebecu řešit, zatím jejich počínání nebylo příliš úspěšné. Jen za posledních třicet let bylo na toto téma pořádáno šest ústavních konferencí. Vše vyvrcholilo v roce 1982, kdy proběhlo zmíněné „přenesení“ ústavy do Ottawy, aniž by ji podepsali zástupci Quebecu. Ani ústavní dodatky vycházející z dohod z *Meech Lake* a z *Charlottownu* nebyly přijaty (viz výše). V roce 1980 a 1995 dokonce proběhla neúspěšná referenda o osamostatnění Quebecu. I když po roce 1995 vychází centrální vláda Quebecu vstříc, budoucnost federace je nejistá. Většina obyvatel provincie si myslí, že nemají dostatečnou možnost rozhodovat o svých věcech, což se projevuje mimo jiné na podpoře separatistické strany - Quebeckého bloku. [Malcolmson, Myers 2002: 98].

Kromě Quebecu se vůči federální vládě často vymezují také západní a préríjní provincie, praktikující ideologii odcizení. Podle jejich názoru federální vláda upřednostňuje centrální Kanadu (Ontario, Quebec). Svě podhoubí zde proto nacházejí regionální protestní strany. [Jackson, Jackson 2002: 120 – 124]

¹⁰ Viz Příloha 3: Etnické složení Kanady

¹¹ Změna přístupu Quebecu z tradičního obranného nacionalismu v agresivní nacionalismus s provinční vládou jako hlavním nástrojem prosazování kulturních, sociálních a politických zájmů bývá označován jako tzv. tichá revoluce (*Quiet Revolution*). [McMenemy 2006: 315]

2.2.3 Provincie a teritoria¹²

Jak bylo řečeno, Kanada má 10 provincií (Britská Kolumbie, Alberta, Saskatchewan, Manitoba, Ontario, Quebec, Nový Foundland a Labrador, Nové Skotsko, Nový Brunšvik a Ostrov Prince Eduarda). Každá z nich má svou hlavu státu (*Lieutenant - Governor*), jejich postavení je podobné tomu federálnímu, se spíše ceremoniálními funkcemi, legislativní orgány a také vládu v čele s premiérem. Mají také svůj soudní systém a další orgány státní správy. Podobně fungují i teritoria (Yukon, Severozápadní Teritoria, Nunavut)¹³, s tím rozdílem, že jejich existence není zakotvena v ústavě, a proto jsou technicky podřízeny federální vládě. Mají také své zastupitelské sbory a vlády a jejich nejvyšší představitel se nazývá Komisař (*Commissioner*).¹⁴

2.2.4 Místní správa

V roce 2005 bylo v Kanadě zhruba 4000 samosprávních jednotek. Jejich ustavení i systém vlády, ať se jedná o města, obce, vesnice nebo jednotky typu okresů a krajů, mají ve své pravomoci jednotlivé provincie. Ty také určují, jak jsou představitelé samosprávy voleni a jaké jsou jim svěřeny pravomoci. Obecně lze říci, že se starají o takové věci jako zásobování pitnou vodou, nakládání s odpady, opravu místních silnic, provoz knihoven, budování parků, hřišť a podobně. [Forsey 2005: 48].

2.3 Výkonná moc¹⁵

Výkonná moc v Kanadě vychází z britského dědictví a zahrnuje exekutivu ve dvojitým smyslu. Za prvé je to formální exekutiva skládající se z Koruny a generálního

¹² Kanadské provincie a teritoria jsou často popisována v rámci geografických regionů následovně: Pacifické pobřeží (Britská Kolumbie), Prérie (Alberta, Manitoba, Saskatchewan), Centrální Kanada (Ontario, Quebec), Atlantická Kanada (dělí se ještě na Maritimy (Nový Brunšvik, Ostrov Prince Eduarda, Nové Skotsko) a Nový Foundland, Severní Kanada (Yukon, Severovýchodní teritoria, Nunavut).

[<http://www.worldwideerc.org/Resources/MOBILITYarticles/Pages/0110-rambert.aspx>]

¹³ Teritorium Nunavut vzniklo v roce 1999 odtržením od Severovýchodních teritorií. Jeho obyvatelstvo (pouze 27 tisíc občanů) tvoří z 84 % původní obyvatelé, Inuité.

¹⁴ <http://www.mapleleafweb.com/features/federalism-canada-basic-framework-and-operation#levels>

¹⁵ Není-li uvedeno jinak, následující kapitola vychází z textu ústavy Kanady – Ústavní zákon 1867 po revizi v roce 1982 (*Consolidation of Constitution Acts, 1867 to 1982. The Constitution Act, 1867 and The Constitution Act, 1982, which came into force on April 17, 1982*). Staženo dne 12. ledna 2010 z WWW: <http://laws.justice.gc.ca/en/const/PRINT_E.pdf>.

guvernéra, vykonávající většinou ceremoniální funkce. Skutečnou exekutivní moc tvoří premiér a vláda. [Jackson, Jackson 2002: 127 – 128]

2.3.1 Koruna a panovník

Vláda v Kanadě je uskutečňována ve jménu britské Koruny (Hlava III, čl. 9 Ústavy 1867), jejímž ztělesněním je stávající panovník, královna Alžběta II., oficiální hlava státu. Původní historická moc panovníka však postupem času erodovala až do současnosti, kdy se omezila na velmi málo pravomocí. Kanada je tedy konstituční monarchií, kde symbol Koruny je institucí, vyjadřující historickou tradici a stabilitu. [Jackson, Jackson 2002: 128]

2.3.2 Generální guvernér

Protože panovník není stále přítomen v Kanadě, jmenuje na doporučení kanadského premiéra a kabinetu svého zástupce, jemuž se říká generální guvernér (*Governor General*) (Hlava III, čl. 10).¹⁶ Teprve od roku 1952 zastávají tuto funkci Kanadčané a od té doby se stala poměrně zpolitizovanou, protože jsou do ní často obsazováni bývalí politici. Oficiální doba úřadu činí většinou pět let a obvykle se střídá frankofonní Kanadčan s anglofonním Kanadčanem. [Jackson, Jackson 2002: 129]

Generální guvernér je vrchní velitel ozbrojených sil, svolává a přerušuje (schůzi)¹⁷ a rozpouští dolní komoru parlamentu (Hlava III, čl. 38; čl. 50). Dává královský souhlas (*Royal Assent*) ke schváleným zákonům a podepisuje další státní dokumenty (Hlava III, čl. 55). Do jeho rukou skládají přísahu ministři a další vysokí státní úředníci (Hlava III, čl. 14). Většinu reálných pravomocí pak vykonává na doporučení premiéra nebo některého z ministrů. Nejvýznamnější funkcí je rozhodnutí o rozpuštění parlamentu v případě demise vlády (Hlava III, čl. 50).¹⁸ Druhou významnou funkcí, vycházející z ústavní tradice je jmenování premiéra, i když se většinou jedná o lídra nejsilnější politické strany. Důležitější než jeho formální funkce je tak neformální vliv na premiéra či ministry. [Jackson, Jackson 2000: 129 – 131]

¹⁶ Viz Příloha 4: Přehled kanadských generálních guvernérů.

¹⁷ Naposledy tak učinil u příležitosti zimních olympijských her ve Vancouveru v roce 2010.

¹⁸ Jediný případ, kdy generální guvernér nekonal ve smyslu požadavku premiéra se odehrál v roce 1926 [viz str. 66].

2.3.3 Privy Council for Canada

Podle kanadské ústavy vznikl *Queen's Privy Council for Canada* k dispozici a poradě panovníkovi, respektive generálnímu guvernérovi jehož členové jsou jmenováni generálním guvernérem (Hlava III, čl. 11 Ústavy 1867), na žádost premiéra. V současnosti se jedná spíše o ceremoniální orgán, obsazený bývalými ministry a dalšími významnými osobnostmi, který se jako celek neschází. [Jackson, Jackson 2002: 127 – 128]

2.3.4 Premiér

Skutečnou exekutivní moc představuje premiér a jeho kabinet, složený z ministrů, kteří jsou také generálním guvernérem (na žádost premiéra) jmenováni (Hlava III, čl. 11) oficiálně za členy *Privy Councilu*.¹⁹

Ačkoliv funkce premiéra není zakotvena v ústavě, postupem času se stala centrální pozicí kanadské politiky. Jeho moc spočívá v tom, že je předsedou strany, která obvykle kontroluje většinu křesel v dolní komoře parlamentu. Konvence vyžaduje, aby byl členem dolní komory (dvakrát v historii byl členem Senátu). Pokud tomu tak výjimečně není, premiér se v co nejbližší době prostřednictvím doplňovacích voleb uchází o poslanecké křeslo. [Bejermi 2000: 49]

Předseda vlády vykonává řadu významných funkcí, které sice ústava svěřuje generálnímu guvernérovi, ten tak ale ve většině případů činí právě na žádost premiéra. Jedná se například možnost nechat rozpustit dolní sněmovnu (Hlava III, čl. 38; čl. 50) a ovlivnit tak načasování voleb (čímž si udržuje disciplínu poslanců vlastní strany), výběr samotného generálního guvernéra (včetně provinčních *Lieutenant - Governors*) (Hlava V, čl. 68) jmenování ministrů, senátorů a dalších vysokých státních úředníků a diplomatů (Hlava III, čl. 14). [Bejermi 2000: 47] To vše činí z premiéra nejvlivnější osobnost kanadské politiky a jednoho z nejsilnějších představitelů vlád na světě vůbec [Mancuso 1994: 130].

¹⁹ <http://www.pco-bcp.gc.ca/index.asp?lang=eng&page=information&sub=council-conseil&doc=description-eng.htm>

2.3.5 Vláda

Formování vlády

Po proběhnutích volbách má stávající premiér dvě možnosti. Buď rezignuje, nebo svolá zasedání dolní komory parlamentu (*House of Commons*), aby zjistil, zda jeho strana má její důvěru. V případě rezignace generální guvernér obvykle požádá předsedu nejsilnější opoziční strany, která je nejpravděpodobněji schopná získat většinu, zformováním vlády.²⁰ Stávající vláda zůstává u moci, dokud není ustavena vláda nová, což je většinou do 14 dní od voleb. Když vláda prohraje hlasování o důvěře, premiér buď nechá prostřednictvím generálního guvernéra rozpustit parlament a vypsat nové volby, nebo požádá generálního guvernéra, aby vyzval zástupce opozice k pokusu o sestavení vlády. [Hazell, Paun 2009: 28 – 29]

Složení vlády

Vzhledem k tomu, že existence kabinetu (ostatně jakožto ani osoba premiéra) není zakotvena v ústavě, jeho podoba je variabilní případ od případu. Přesto je možné rozlišit některé obecné znaky.²¹

Kanadské kabinety jsou poměrně početné. Zatímco federální vlády ve dvacátých letech měly okolo 20 členů, od osmdesátých let nebyly výjimkami vlády mající až 40 členů. [White 2000: 34] Ministři jsou premiérem vybíráni z řad poslanců *House of Commons*, i když toto pravidlo není úplně striktní. Ministrem je vždy jmenován alespoň jeden senátor (obvykle bez portfolia) jako zástupce vlády v Senátu. Do vlády mohou být výjimečně jmenováni i nečlenové parlamentu, kteří se ale při nejbližší příležitosti prostřednictvím doplňovacích voleb uchází o místo v *House of Commons* [White 2000: 37 – 40]. Další zvyklostí je jmenovat do vlády zástupce všech provincií a všech významných politických zájmů. Premiér se při výběru snaží zohledňovat zájmy etnické, náboženské, sociální, oborové, genderové [McMenemy 2006: 22], i oblasti jednotlivých resortů. Například ministerstvo zemědělství většinou patří někomu ze západních provincií, Maritimy získávají rybářství apod. [Jackson, Jackson 2002: 137]

²⁰ Například v roce 2006, kdy stávající premiér rezignoval a sestavením vlády byl pověřen předseda vítězné strany), ale nemusí tomu tak být vždy (např. rok 1925, viz kapitola 4.).

²¹ Odhlédneme-li od velmi silné pozice premiéra, bývají kanadské vlády kritizované také za jejich velkou byrokratizaci a institucionalizaci a za to, že stále méně ministrů má předchozí parlamentní zkušenosti a často se střídají na jednotlivých pozicích, malé procento zastoupení žen atd. [White 2000: 36 – 37]

Struktura vlády

Struktura kanadských kabinetů nebývá vícestupňová, v tom smyslu, že by někteří členové vlády nebyly plnoprávními členy kabinetu. Především kvůli reprezentaci zájmů, kdy jsou nižší ministři (*Junior Ministers, dříve Ministers of State*) jmenováni z řad menšin, se všichni ministři účastní na zasedání a rozhodování vlády.²² Tato skutečnost ale neznámá, že jsou si všichni ministři rovni. Roli hraje význam portfolia, postavení ve straně i vztahy s premiérem. [White 2000: 44] I když se vláda schází jako celek, spousta záležitostí je řešena v rámci kabinetních výborů, zahrnujících ministry, kteří mají co do činění s konkrétní problematikou. K nejvýznamnějším patří ekonomický výbor (*Economic union*), sociální výbor (*Social union*) a výbor autorizující vládní výdaje (*Treasury Board*). [Malcolmson, Myers 2002: 102]

Fungování

Kabinet se obvykle schází jednou týdně, kdy podoba diskuse a rozhodování závisí především na premiérovi, který může ostatní ministry přehlasovat, což potvrzuje jeho nadřazenost [White 2005: 53 – 54]. Důležité je zmínit se o způsobu rozhodování vlády, které je založeno na principu kolektivní odpovědnosti a solidarity. Je zvykem, že členové vlády podporují veřejně veškerou vládní politiku. Pokud tomu tak není, rezignují.²³ Velmi významné je také pravidlo mlčenlivosti o jednáních vlády a především vládních dokumentech, které jsou přísně střeženy. [White 2005: 30]

2.4 Zákonodárna moc

Podobně jako britský parlament je i ten kanadský, sídlící v Ottavě²⁴, složen z Koruny, Senátu a Dolní Sněmovny (*House of Commons*) (Hlava IV, čl. 17 Ústavy). Zatímco *House of Commons* byl založen za účelem reprezentace lidu, Senát měl

²² Ačkoliv v roce 1993 zavedl premiér Jean Chrétien formát, kdy jmenoval 30 ministrů, ale jen 22 jich bylo zahrnuto do kabinetu, nové pozdější vlády v této praxi nepokračovaly. [White 2000: 43] Proto autor textu používá ve stejném slova smyslu pojmenování vláda i kabinet, zahrnující všechny jmenované ministry.

²³ Příkladem může být případ Joe Camuzziho, který veřejně odmítal podporu sňatků párů stejného pohlaví, v rozporu se stanoviskem liberální vlády Paula Martina a proto rezignoval.

²⁴ Ottawu jako kanadské hlavní město určila v roce 1857 královna Viktorie, poté co se na tom nemohla shodnout kanadská vláda. Sídlí zde i parlament ve třech historických budovách postavených postupně pro tento účel (*Center Block, East Block, West Bloc*). [Bejermi 2000: 95]

reprezentovat jednotlivé regiony (skupiny provincií) federace [Bejermi 2000: 4]. A protože jedinou přímo volenou institucí z výše zmíněných je *House of Commons*, hraje vůdčí úlohu v zákonodárné moci. Ve vztahu parlamentu a vlády je převaha vlivu na straně vlády, vzhledem k disciplinovanosti členů obou komor. [Malcolmson, Myers 2000: 59] V praxi je tedy hlavním účelem parlamentu veřejná kontrola vlády. Parlament je chápán jako prostor pro opozici, umožňující kritizovat vládní politiku [Jackson, Jackson 2002: 151].

2.4.1 House of Commons

Dolní komora má v současnosti 308 členů, z nichž každý reprezentuje konkrétní územní jednotku (Hlava IV, čl. 37). Rozložení mandátů mezi provinciemi zhruba odpovídá jejich procentuálnímu podílu na obyvatelstvu Kanady (viz kapitola č. 2.5 o volebním systému). Podle stanov dolní komory získává strana oficiální status politické strany zastoupené v *House of Commons*, má-li alespoň 12 poslanců [Bejermi 2000: 55 – 56].

Samotná budova *House of Commons* je rozdělena uličkou a je tradicí, že vládní poslanci sedí napravo od předsedy sněmovny (*Speakera*) a opoziční poslanci po jeho levici [McMenemy 2006: 160]. V rámci opozice je rozlišováno mezi tzv. opozicí oficiální (*Her Majestys Loyal Opposition*) a ostatní (o významu opozice v kanadském politickém systému viz kapitola č. 3). Vládní a opoziční poslanci bývají také rozdělovány na *Front - benchers* a *Back - benchers*. *Front - benchers* jsou poslanci sedící v předních lavicích. Na straně vlády to jsou ministři a nejvýznamnější stranické osobnosti, na straně opozice stínová vláda. *Bech - benchers* jsou poslanci sedící v zadních lavicích, kteří jsou víceméně anonymní, ale i oni mohou mít vliv na podobu stranické politiky. Mohou své názory vyjadřovat na stranických výborech (*Caucusech*), v parlamentních výborech či prostřednictvím návrhů zákonů [Malcolmson, Myers 2000: 135 – 137].

2.4.2 Senát

Provincie původně chtěly paritní zastoupení obou komor, což se jim nakonec nepodařilo prosadit, na rozdíl rovnomocnosti komor, s výjimkou finančního privilegia dolní komory. Nicméně od poloviny dvacátého století je tradicí, že Senát nehlasuje proti zákonu schválenému v *House of Commons*. Pouze se omezuje na doporučení změn. Většina práce Senátu se tedy odehrává ve výborech. V posledních letech se Senát zaměřuje na vyšetřování věcí veřejného zájmu jako zdravotní péče, lidská práva, mezinárodní

problémy atd.²⁵ Formální symetrický bikameralismus tak v praxi nahradil bikameralismus výrazně asymetrický. [Kysela 2004: 326 – 330]

Senát je obsazen na základě proporcionality, která ale není úplně čistá. Jedná se o rovnost regionů - skupin provincií: Horní Kanada (Ontario), Dolní Kanada (Quebec), přímořské provincie a západní provincie. Každý region zastupuje 24 senátorů. Do tohoto zastoupení regionů se nepočítá dodatečné přidělení 9 mandátů Novému Foundlandu (6) a teritoriím (3). Vstup dalších provincií do federace tak znamenal odklon od zásady rovnosti regionů. V současné době je rozdělení celkem 105 senátorských křesel následující:

Tabulka 2: Rozdělení senátorských mandátů podle jednotlivých regionů

Horní Kanada 24	Dolní Kanada 24	Maritimy 24	Západní Teritoria 24	
Ontario 24	Quebek 24	Nové Skotsko 10	Manitoba 6	Nový Foundland 6
		Nový Brunšvik 10	Saskatchewan 6	Yukon 1
		O. Prince Eduarda 4	Alberta 6	Nanuvut 1
			Brit. Kolumbie 6	Severozápadní teritoria 1

Zdroj: http://www2.parl.gc.ca/sites/lop/aboutparliament/guidehousecommons/can_parl_e.asp

Protože horní komora měla hrát vyvažující úlohu, bylo rozhodnuto, že její složení bude odlišné. Absence místní aristokracie byla vyřešena doživotním (od roku 1965 do 75 let věku) jmenováním osob starších třiceti let z řad obyvatel dané provincie. Dalším pravidlem odlišujícím horní sněmovnu od dolní byl majetkový census. Vlastnictví kandidáta na Senátora musí činit alespoň 4000 kanadských dolarů a také nemovitosti v dané provincii v téže hodnotě (Hlava IV, čl. 23 – 29).

Senátory jmenuje generální guvernér na žádost premiéra, který si obvykle chce zajistit většinu i v Senátu, takže se zde střídají období s převahou liberálů a konzervativců. Generální guvernér může jmenovat 4 nebo 8 dodatečných mandátů (Hlava IV, čl. 26), pro překonání mrtvého bodu, kdy je opačná většina v Senátu a *House of Commons* a Senát nerespektuje pravidlo o neodmítání návrhů.²⁶ [Malcolmson, Myers 2000: 139 – 140]

²⁵ Například materiály vypracované senátními výbory týkající se eutanázie, chudoby nebo stárnutí využívaly vlády k revizi směřování své politiky v určité oblasti. [Bejermi 2000: 26].

²⁶ Po dlouhých letech své vlády měli liberálové v Senátu většinu. Když se v roce 1988 dostali k moci konzervativci v čele s premiérem Mulroneym, chtěli realizovat svůj program v oblasti volného obchodu

2.4.3 Schvalování zákonů

Návrhy zákonů může do dolní sněmovny podávat vláda (*Government Bills*) a také jednotliví poslanci (*Private Members Bills*), přičemž prvně jmenovaný typ zákonů v praxi převažuje. Všechny významné vládní návrhy jsou spojovány (pokud není stanoveno jinak) s otázkou důvěry vládě, z čehož plyne přísně vyžadovaná stranická disciplína. Návrh zákona je projednáván ve třech čteních stejně jako posléze v Senátu. Poté je na řadě podpis generálního guvernéra, zvaný královský souhlas (*Royal Assent*). *House of Commons* může kromě schvalování zákonů přijímat rezoluce, vyjadřující stanoviska k určité problematice, u kterých neplatí striktní stranická disciplína. [Bejerimi 2000: 80 – 89]

2.5 Volební systém a volební chování

Podobu a průběh voleb v Kanadě upravuje ústava a také *Canada Elections Act, 2000*²⁷, který byl poprvé schválen v roce 1974 a následně několikrát novelizován. Nad volbami dohlíží úřad *Chief Electoral Officer* a jeho zástupců (*Returning Officer*) pro každý volební obvod. [Jackson, Jackson 2002: 250; Malcolmson Myers: 179]

2.5.1 Volební systém²⁸

I v případě volebního systému Kanada vychází z britského vzoru. Aktivní (vyjma nejvyšších úředníků volebního úřadu a pachatele některých trestných činů) i pasivní (kromě senátorů, členů provinčních legislatur, soudců, členů volebního úřadu a pachatelů trestných činů) volební právo se týká všech kanadských občanů starších 18 let (čl. 3; čl. 4. Volebního zákona). Kandidát nemusí mít trvalé bydliště v místě své kandidatury, ale je po něm požadována podmínka předložení alespoň 100 podpisů od obyvatel žijících v daném volebním obvodu a také musí složit kauci 1000 kanadských dolarů. Kromě toho musí jmenovat svého agenta (finančního manažera) a auditora (čl. 66 Volebního zákona).²⁹

s USA. Proti tomu se několikrát postavil většinově liberální Senát a vládní návrh zamítl. Mulroney poté nechal Generálního guvernéra jmenovat dalších 8 senátorů, aby zlomili většinu liberálů v Senátu. [Malcolmson, Myers 2000: 140]

²⁷ Volební zákon Kanady (*Canada Elections Act, 2000*). Staženo dne 8. ledna 2010 z WWW: <http://laws.justice.gc.ca/PDF/Statute/E/E-2.01.pdf>

²⁸ Nebude-li vyznačeno jinak, následující kapitola vychází z textu ústavy a volebního zákona.

²⁹ Nutno dodat, že ve federálních volbách mohou kandidovat i nezávislí kandidáti. Nicméně vzhledem k tomu, že za sebou nemají tak rozsáhlý aparát, jejich šance na zvolení nejsou tak velké jako u stranických kandidátů. Přesto se často do *House of Commons* několika nezávislým kandidátům daří proniknout.

I když právo rozpustit parlament a vypsat nové volby náleží generálnímu guvernérovi, v praxi tak koná na žádost premiéra. Jedinou podmínkou je, že žádný parlament nesmí trvat déle než pět let, s výjimkou války [Hlava IV, čl. 50 Ústavy]. Pokud má vládní strana špatné preference, může premiér s volbami čekat až téměř do vypršení lhůty. Pokud je ale pozice strany extrémně silná, může nechat vypsat volby už po třech letech vlády. Obvykle se však volby konají ve čtvrtém roce fungování parlamentu. Jedinou okolností, kdy premiér nemá načasování voleb zcela pod kontrolou, je menšinová situace. Dnem kdy se v Kanadě konají volby, je pondělí (čl. 56 Volebního zákona). [Jackson, Jackson 2002: 250]

Pro volby do kanadské Dolní komory je používán relativně většinový volební systém, nazývaný též „*first past the post system*“. K tomu, aby kandidát obdržel mandát, stačí získat prostou většinu hlasů. Celá země je v současnosti rozdělena na 308 jednomandátových obvodů následovně:

Tabulka 3: Rozdělení poslaneckých mandátů podle jednotlivých provincií

Atlantická Kanada 32	Centrální Kanada 178	Západní Kanada 88	Severní Kanada 3
Ostrov Prince Eduarda 4	Ontario 103	Manitoba 14	Severozápadní teritoria 1
Nové Skotsko 11	Quebec 75	Saskatchewan 14	Nunavut 1
Nový Brunšvik 10		Alberta 26	Yukon 1
Nový Foundland 7		Britská Kolumbie 34	

Zdroj: http://www2.parl.gc.ca/sites/lop/aboutparliament/guidehousecommons/can_parl-e.asp

Celkový počet rozdělovaných mandátů není pevný. Mění se v závislosti na počtu obyvatel jednotlivých provincií (Hlava II, čl. 8 Ústavy). Podle populačního kvocientu by se měly mandáty přesouvat z méně osídlených oblastí do těch urbanizovanějších. Nicméně podle ústavy nesmí žádná provincie méně poslanců než senátorů a méně poslanců než v roce 1982 (čl. 41 Ústavního zákona 1982), což zaručuje každé oblasti minimální počet křesel, pod který nelze klesnout. [Jackson, Jackson 2002: 250]

Ačkoliv je tedy průměrná velikost volebního obvodu 80 000 voličů, menší provincie jsou nadreprezentovány. Například Ostrov Prince Eduarda má čtyři poslance,

zatímco podle počtu obyvatel by mu náležel jeden. Podobně má Nový Brunšvik deset křesel v parlamentu namísto jednoho. [Malcolmson, Myers 2000: 174]

V případě, že některé křeslo v dolní komoře je v průběhu volebního období neobsazené a *Speaker* oficiálně oznámí tuto skutečnost a následně premiér nechá vyspat doplňovací volby (čl. 551 Volebního zákona), které mají, obecně řečeno, velký význam. Kromě toho, že můžou změnit rozložení mandátů v *House of Commons*, slouží také jako indikátor aktuální popularity jednotlivých politických stran [Bejermi 2000: 39 – 40].

2.5.2 Volební kampaň a volební chování

Kanadský elektorát se vyznačuje nízkou stranickou loajalitou a neochotou přijímat silná ideologická stanoviska. [Paré, Berger 2008: 42]. Volbám dominují spíše krátkodobá aktuální témata (dostupná zdravotní péče, ozdravení ekonomiky apod.) a lídrovství. Z dlouhodobých motivů je to etnický původ (spojený s náboženským) a především regionální faktor. Volební kampaň je krátká a trvá okolo jednoho měsíce. Politické (především obě největší) strany usilují o oslovení širokého spektra voličů ušitím volební kampaně na míru jednotlivým skupinám, přičemž nerespektují přísně kontinuitu své politiky a ideologické zázemí. [Jackson, Jackson 2002: 252]

Od roku 1974 platí zákon omezující výdaje (upravují se pro každé volby), které mohou strany a jednotliví kandidáti za volební kampaň utratit. Nicméně žádný zákon neupravuje množství prostředků vydaných do data voleb. Navíc do volební kampaně investují nemalé prostředky různé korporace snažící se ovlivnit výsledky voleb ve svém zájmu. Z těchto důvodů mají nezávislí kandidáti těžkou pozici prosadit se proti kandidátům velkých stran. [Saywell 1994: 68]

2.6 Politické strany a stranický systém

V současnosti (po volbách v roce 2008) jsou v *House of Commons* zastoupeny čtyři politické strany - Konzervativní strana (*Conservative Party*, CP) (143 mandátů), Liberální strana (*Liberal Party*, LP) (77), Quebecký blok (*Bloc Quebecois*, BQ) (49), Nová demokratická strana (*New democratic party*, NDP) (37) a dva nezávislí.³⁰ Než bude

³⁰ <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/Compilations/ElectionsAndRidings/ResultsParty.aspx>

v krátkosti popsán vývoj stranického systému od vzniku federace do současnosti, je zmíníme jeho specifika, na která je nutno při zkoumání brát zřetel.

2.6.1 Charakteristika kanadského stranického systému a jeho specifika

Do roku 1921 lze u Kanady mluvit o dvoustranickém systému, kdy liberálové a konzervativci představovali jediné významné síly na federální úrovni. Od dvacátých let 20. století je doplňovaly „třetí strany“, ať už na pravici nebo na levici, případně s frankofonní nacionalistickou stranou založenou v Quebecu. [McMenemy 2006: 269] V letech 1921 – 1993 získávaly třetí strany kolem ¼ hlasů. Bylo by možné je klasifikovat jako systém pohybující se mezi dvoustranictvím a multipartismem. Případně je také použitelný název systém dvou a půl stran. V letech 1993 – 2000 bylo v *House of Commons* zastoupeno pět stran, což znamenalo posun směrem k multipartismu. [Malcolmson, Myers 2000: 193 – 198] Nic na tomto trendu nemění ani snížení počtu stran na čtyři v následujících trojích volbách 2004, 2006, 2008. Podle Mc Menemyho lze také toto období klasifikovat jako multipartismus s jednou dominantní stranou, protože to byla Liberální strana, která trávila většinu času 20. století u moci a Konzervativní strana jako obvyklý lídr opozice [McMenemy 2006: 269].

Kanadské politické strany se liší od tradičních západoevropských politických stran, a to zejména z hlediska jejich vývoje, organizační struktury i reálného fungování. Kanadské politické strany neprošly vývojem masových stran, protože zde neexistovaly jasné konfliktní linie dělící obyvatelstvo ohledně názorů na ekonomickou politiku, náboženství apod. Proto zde neexistují ostré hranice mezi voliči jednotlivých stran. Jak už bylo řečeno u volebního systému, při rozhodování voličů je spíše podmíněné volební kampaní, vůdcovstvím, ekonomickými výsledky atd. Jedná se tedy o jakýsi typ *catch all parties* (především u obou největších stran) s tím, že s tímto typem nesouhlasí rozvolněná struktura politických stran, kdy lokální stranické organizace mají velkou volnost při nominaci kandidátů jednotlivých obvodů (s výjimkou nových demokratů). [Farney, Levine 2006: 7]

Bylo řečeno, že nejdůležitějším z dlouhodobých faktorů ovlivňujících stranický systém je regionalismus. Proto Quebec masivně (s výjimkami, např. v roce 1957) podporoval liberály až do roku 1984, kdy se přidal na stranu konzervativců a později ke Quebeckému bloku. Prérie a Britská Kolumbie se po většinu 20. století přikláněly ke

konzervativcům, případně protestním stranám (Strana sociálního úvěru – *Social Credit Party*, SCP; sociální demokraté – *Co-operative Commonwealth Federation*, CCF; Reformní strana – *Reform Party*, RP; Kanadská Aliance – *Canadian Alliance*, CA). Nová demokratická strana zase těžila z podpory Britské Kolumbie, Saskatchewanu a Manitoby. Ontario a Maritimy se přikláněly v různých obdobích ke konzervativcům nebo k liberálům. [Jackson, Jackson 2002: 253]

2.6.2 Vývoj kanadského stranického systému³¹

Již od druhé poloviny čtyřicátých let 19. století, se koloniální parlament v provincii Kanada dělil na několik skupin. V anglické Kanadě to byli reformátoři a liberální konzervativci, ve francouzské Kanadě prodemokratická strana nazývaná Červení (*Rouges*) a tradicionalistická Modří (*Bleus*). Po vzniku konfederace se tyto skupiny sloučily do dvou nových stran - Liberální strany a Pokrokové konzervativní strany [Malcolmson, Myers 2000: 193 – 198]. Vývoj stranického systému po vzniku federace do současnosti zahrnuje čtyři etapy.

První období bylo ve znamení Liberální a Konzervativní strany, které představovaly jakési kádrové organizace zastřešující jednotlivé regionálně zaměřené kandidáty, kteří byli schopni sestavovat různé legislativní koalice a smazávat tak ideologické rozdíly. V těchto podmínkách se začalo projevoval silné vůdcovství předsedů stran, kteří měli do značné míry volné ruce v tvorbě politiky. Příliv imigrantů a nové demokratické ideály znamenaly přechod k druhému stranickému systému.

Nejvýraznějším rysem druhé etapy stranického vývoje byl vstup „třetích“ stran, převážně regionálně zaměřených, do parlamentu (Progresivní strana v roce 1921, CCF v roce 1935). Tím, že Liberální strana vždy dokázala postupně získat jejich příznivce na svou stranu, si zajistila čtyři desetiletí trvající dominanci. Toto období bývá také nazýváno jako „*brokerage era*“, protože směr federální politiky určovali regionální vůdci obsazující ministerská křesla (později provinční ve spolupráci s provinčními ministry). Stále větší regionalizace vedla k oddělení federálního a provinčních stranických systémů.

Konec padesátých let 20. století (v důsledku obrovského nárůstu přistěhovalců) přinesl posun k celonárodním tématům, což bylo umocněno rozvojem médií a veřejných průzkumů. V důsledku toho politické strany představovaly již jen značky zastřešující

³¹ Tato kapitola (pokud není uvedeno jinak) vychází z Carty, Cross, Young 2000: 12 – 34.

jednotlivé regionální organizace. Jako třetí strana se prosadila Nová demokratická strana reprezentující zájmy pracujících. Díky podpoře Quebecu a Ontaria liberálové opět v šedesátých a sedmdesátých letech dominovali kanadské politice. Dařilo se jim v ekonomické oblasti i v budování multikulturalismu, ale ne v oblasti zvládnutí regionalizace, proto je u moci téměř na deset let vystřídali konzervativci (1983 – 1993).

Již v osmdesátých letech patrná nespokojenost veřejnosti s kanadskou politikou vyvrcholila v roce 1993, kdy vládní Konzervativní strana získala pouhé dva mandáty a další tradiční strana NDP, pouhých devět mandátů. Naproti tomu do parlamentu doslova vlétly dvě nové politické subjekty - Reformní strana a Quebecký blok, s 52 respektive 54 mandáty. Vládní stranou paradoxně vzhledem k tomu po změně zůstali Liberálové. Opozici v Kanadě vytvořily regionální strany. Oficiální opozici dokonce strana založená na požadavku získání samostatnosti Quebecu. Politiku národních témat nahradila politika marketingové komunikace, kdy se strany staly více sociálně, ideologicky a organizačně odlišné a stále více regionálně zaměřené.

2.6.3 Hlavní politické strany zastoupené aktuálně v dolní komoře parlamentu³²

a) Liberální strana (*Liberal Party, LP*)

Liberální strana vznikla v roce 1861 z Reformistů a *Rouge* z Quebecu a ačkoliv jejím pojátkem nejprve byly pouze opoziční postoje ke konzervativcům, od roku 1896 se stala přední silou kanadské politiky. Od té doby do roku 2006 měla strana pouze sedm předsedů a každý z nich se stal premiérem. Liberální strana postupně přijala výrazně pragmatický přístup. Příkladem může být to, že ačkoliv nejprve zastávali hodnoty svobodného trhu, podobně jako konzervativci, po 2. světové válce začali výrazně podporovat sociální program. Po roce 1993 začali hlásat nutnost snižování státních nákladů a škrťů ve státním rozpočtu a *de facto* popírali to, co desetiletí budovali. Obecně lze říci, že v současnosti zastávají politiku silné federální vlády, státu blahobytu (*welfare state*) a ekonomiku volného trhu. Jejich úspěch v minulosti do značné míry závisel na podpoře Quebecu (i když ho původně z důvodu katolicismu obyvatel odmítali), který ztratili ve prospěch konzervativců jen v letech 1954, 1984, 1988. K nejvýznamnějším osobnostem strany patří zakladatel Alexandr Mackenzie, nejdéle nepřetržitě vládnoucí premiér Wilfried Laurier, vnuk zakladatele William Mackenzie King, Lester B. Pearson a Pierre Trudau.

³² Následující kapitola vychází z Malcolmson, Myers 2002: 193 – 198.

b) Konzervativní strana (*Conservative Party, CP*)³³

Konzervativní strana je nejstarší kanadskou politickou stranou, založenou z liberálních konzervativců a *Bleus* v roce 1854. Konzervativci dominovali kanadské politice prvních třicet let federace. Když ale přišli o podporu Quebecu a západních provincií, postupně ztráceli své výsadní postavení. Měli sice vládu téměř deset let od roku 1911 do 1920, ale vinou slabých lídrů svých vlád ve dvacátých (Arthura Meighena) a třicátých (Richarda Benneta) letech přenechali dominantní postavení liberálům. Aby si konzervativci zajistili podporu na západě Kanady, v roce 1940 absorbovali zbytky Progresivní strany a přijali paradoxní název *Progressive Conservative Party*. Nicméně strana dokázala vyhrát volby až v roce 1957 a 1958 a poté v roce 1979. Úspěchy strana zaznamenala pod vedením Brian Mulroneya, jenž výrazně vyhrál volby 1984 i 1988.

Katastrofálně pro stranu dopadly volby v roce 1993, kdy získala pouze dva mandáty. Následující desetiletí strana bojovala o návrat mezi dvě nejsilnější strany Kanady. V roce 2003 se sloučila s Canadian Alliance (nástupkyní Reformní strany) a přejmenovala se na *Conservative Party of Canada*. Návrat se konzervativcům podařil, když dokázali vyhrát volby v roce 2006 a 2008 a v obou případech sestavit menšinovou vládu pod vedením Stevena Harpera. Dnes zastávají decentralizační politiku vůči provinciím, ekonomii volného trhu (podobně jako liberálové) a malý stát. K nejvýznamnějším osobnostem strany se řadí J. A. Macdonald, Robert Borden, John Diefenbaker, Brian Mulroney.

c) Nová demokratická strana (*New democratic party, NDP*)

Nová demokratická strana vznikla v roce 1961 na stejném sociálně demokratickém základě jako její předchůdkyně CCF, spoléhajíc na populistickou rétoriku vůči centrální vládě, zanedbávající problémy západní Kanady. Jejím programem jsou tradiční levicové cíle jako vyšší daně pro velké korporace, ochrana pracujících, regulace ekonomiky atp.

Největší úspěch strana zaznamenala v roce 1988 se ziskem 43 poslanců. Naopak ve volbách 1993 to bylo jen 9 křesel. I když v následujících volbách posílili na 21 mandátů, protestní roli jí z části přebrala Reformní strana. Navzdory tomu, že se jedná na kanadské poměry o menší stranu, získávala poměrně velký vliv na vládní politiku v době

³³ Konzervativní strana v minulosti několikrát změnila svůj název. Pro zjednodušení je zde pracováno s názvem Konzervativní strana pro všechna období jejího vývoje.

menšinových vlád. V některých provinciích je strana ještě významnější než na úrovni federální.³⁴

e) **Quebecký blok (*Bloc Québécois, BQ*)**

Quebecký blok založil Lucien Bouchard (bývalý ministr Mulroneyho konzervativní vlády) z některých členů konzervativní a liberální strany v roce 1991. Jedná se o první separatistickou stranu v *House of Commons*, jejíž snahou je samostatnost Quebecu. Hned v roce 1993 v prvních volbách, ve kterých strana kandidovala, získala 54 křesel a roli oficiální opozice. Po odchodu zakladatele Boucharda na post provinčního premiéra výsledky strany klesaly, ale ve volbách 2006 se vrátily na úroveň z roku 1993, tedy 54 mandátů.

f) **Další politické strany**

Z politických stran, které v současnosti nemají zástupce v parlamentu, je nutné zmínit historicky úspěšné třetí strany. Progresivní strana (*Progressive Party*) vzniklá na agrárním základě prérijních provincií se výrazně prosadila na počátku dvacátých let 20. století, kvůli vnitřním neshodám postupně upadala. Na stejném základě ale vznikaly další strany, ve třicátých letech to byla Strana sociálního úvěru (*Social Credit Party, SCP*) a *Co-operative Commonwealth Federation, CCF*). Obě čekal stejný osud jako Progresivní stranu a v šedesátých letech je v roli třetí strany nahradila zmiňovaná NDP. Nejnovější třetí stranou byla Reformní strana (*Reform Party, RP*), v devadesátých letech přejmenovaná na Kanadskou Alianci (*Canadian Alliance, CA*). Strana těžila podobně jako její předchůdkyně z podpory prérií a v roce 2003 se sloučila s Konzervativní stranou.

Třetí stranou by mohli být Zelení (*Green*), kteří ale doplácí na vnitřní nejednotnost a obtíže se zviditelňováním [Strmiska 1997: 11], jakož i charakter volebního systému. V roce 2008 získali 6,68 % hlasů voličů, ale žádný mandát.³⁵

K marginálním politickým stranám na federální úrovni patří Abolicionistická strana (*Abolitionist Party*), Strana křesťanského dědictví (*Christian Heritage Party*), Komunistická strana Kanady (*Communist Party of Canada*), Libertariánská strana (*Libertarian Party*) atd. [Strmiska 1997: 11]

³⁴ Posledním příkladem jsou červnové provinční volby v Novém Skotsku, ve kterých NDP zvítězila a obsadila post premiéra.

³⁵ <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/Compilations/ElectionsAndRidings/ResultsParty.aspx>

2.7 Změny v občanské společnosti a stranickém systému Kanady v osmdesátých a devadesátých letech 20. století

Kanadská společnost a potažmo i politika prošla na konci osmdesátých a počátku devadesátých let výraznými proměnami, na jejichž základě se lze domnívat, že menšinové vlády fungují v současné době odlišně od těch minulých.

Kanaďané frustrovaní politikou stávajících stran prostřednictvím voleb výrazně změnilu podobu stranického systému, jako již několikrát v historii (např. 1921, 1957). Tentokrát ale znamenaly tyto změny dalekosáhlejší důsledky na podobu federální politiky než jen objevení se nových stran a změna stranické organizace.

Voliči se stávali stále více skeptickými vůči politice, což se projevilo na volební účasti, jak tvrdí Davida Dochertyho a Stehena White. [Docherty, White 2004: 614]. V šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých letech se volební účast ve federálních volbách pohybovala až na výjimky okolo 75 %. Od roku 1988 však začala volební účast klesat. V roce 1993 dosáhla 70 %, v roce 1997 67 %, v roce 2000 pouhých 61 %. Tento trend vyvrcholil v roce v roce 2008, kdy volební účast spadla na historické minimum 59,1 %. Pokles volební účasti souvisel s nespokojeností Kanaďanů se stávajícím fungováním stran a jejich reprezentací zájmu voličů. [Carty, Cross, Young 2000: 28] Dokládají to výzkumy veřejného mínění, podle kterých přes 80 % Kanaďanů uvádělo na začátku devadesátých let 20. století, že politici krátce po svém zvolení do parlamentu ztrácejí kontakt se svými voliči. [Carty, Cross, Young 2000: 28 – 31]

Také data ohledně spokojenosti s výkonem vlád a samotných stran se v osmdesátých a na počátku devadesátých let výrazně zhoršila. Potvrzují to výsledky studií zachycující identifikaci s nějakou politickou stranou. Zatímco ještě na počátku osmdesátých let nemělo stranickou identifikaci kolem 23 % voličů, v roce 1988 to bylo již 35 % voličů [Jackson, Jackson 2002: 253]

Ačkoliv hrál vždy v Kanadě důležitou roli regionální aspekt, v tomto období regionalizace federální politiky zesílila a ovlivnila podobu stranického systému. Na regionální charakter politiky přistoupily i celokanadské politické strany, které svou hlavní pozornost zaměřily na své nejsilnější regiony. Volební kampaně pak diferencovaly v závislosti na konkrétním regionu. Tyto nálady vyvrcholily, jak bylo probráno u problematiky stranického systému, v obrovském volebním šoku v roce 1993. Výrazně

narostla volatilita voličů, která byla skoro dvakrát vyšší než v roce 1935 nebo než ve velkém vítězství konzervativců v roce 1984. V roce 1993 získali dosud vládní konzervativci pouhá dvě křesla a noví demokraté devět. Naproti tomu nově založená populistická Reformní strana získala 52 křesel, kdy kromě jednoho všechna získala na západ od Ontaria. Další novou stranou byl Quebecký blok se ziskem 54 mandátů (samozřejmě všechny v Quebecu).³⁶ Tato strana, jejímž cílem je osamostatnění Quebecu se tak paradoxně stala oficiální opozicí vůči vládnoucí Liberální straně. Po deseti letech se sice konzervativci dokázali vrátit do role relevantní alternativy vůči liberální straně, ale silná regionalizace zůstala součástí kanadské politiky.

Zatímco dříve tedy Kanadčané svou nespokojenost se stávajícím stavem vyjádřili zásahem do stranického systému, který v nové podobě fungoval po další desetiletí, po nárůstu počtu stran, regionalizace politiky s ohledem k volebnímu systému, je budoucí podoba stranického systému velmi těžko předpověditelná. [Carty, Cross, Young 2000: 34] Také proto se objevují z různých stran hlasy po úpravě některých prvků politického systému, například změně volebního systému do *House of Commons* nebo reformě Senátu.³⁷

³⁶ <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/Compilations/ElectionsAndRidings/ResultsParty.aspx>

³⁷ Viz např. Atkinson, Thomas 1993; Massicotte, Levy 2008; Docherty, White 2004.

3. DŮVODY VZNIKU MENŠINOVÝCH VLÁD V KANADĚ

Tato kapitola bude ve znamení aplikace výše zmíněných přístupů ke vzniku menšinových vlád na kanadské poměry. Nejprve budou všechny významné modely krátce zopakovány a následně rozděleny do dvou skupin podle toho, zda významně ovlivňují koaliční chování v Kanadě, či nikoliv.³⁸ Přičemž jednotlivé body nebudou prozkoumávány popořadě, ale spíše podle logické návaznosti.

3.1 Rekapitulace nejvýznamnějších modelů vzniku menšinových vlád

Menšinové vlády vzniklé především jakožto výsledek koaličních procesů:

- menšinové vlády nepolitické;
- menšinové vlády vzniklé jako výsledek procesu formování protokoalic;
- menšinové vlády vznikající v důsledku imobility systému;
- menšinové vlády vzniklé jako poslední východisko;
- menšinové vlády vzniklé jako zůstatek rozpadnuvší se většinové koalice;
- menšinové vlády vzniklé jako důsledek politické nestability.

Menšinové vlády vzniklé především jakožto důsledek podoby stranického systému:

- menšinové vlády vzniklé v případě nenaplněné očekávané většiny;
- menšinové vlády vzniklé jako důsledek frakcionalizace stranického systému;
- menšinové vlády vzniklé jako důsledek štěpení a polarizace;
- menšinové vlády sestavené stranou, které schází několik mandátů do většiny;
- menšinové vlády sestavené středovou (případně dominantní) stranou.

Menšinové vlády vzniklé především v důsledku role institucí a politické kultury:

- menšinové vlády a institucionální faktory;
- menšinové vlády utvořené v důsledku politické kultury;
- vliv opozice a menšinové vlády;
- soutěživost voleb a menšinové vlády.

³⁸ Protože všechny přístupy se kterými je pracováno byly podrobně popsány v 1. kapitole, zde je uveden již jen jejich seznam. Podobné modely různých autorů jsou sloučeny (menšinové vlády vzniklé v důsledku politické kultury a menšinové vlády v zemích, kde nejsou normou většinové vlády; menšinové vlády vzniklé v důsledku přítomnosti středové strany).

3.2 Faktory neovlivňující vznik menšinových vlád v Kanadě

Menšinové vlády vzniklé především jakožto výsledek koaličních procesů

Celou skupinu faktorů spojujících menšinové vlády s procesem formování či ukončování koalic lze v souvislosti s Kanadou odmítnout následujícími argumenty.

Jak bylo vysvětleno v kapitole o kanadském politickém systému, generální guvernér jmenuje premiérem v drtivé většině případů předsedu nejsilnější politické strany. Takto jmenovaný premiér dosud vždy po volbách sestavil jednostranickou vládu, ať už většinovou nebo menšinovou. K žádnému koaličnímu vyjednávání a formování koalic zde nedochází. Koaliční vlády jsou v Kanadě, zejména na federální úrovni, velkou raritou.³⁹

Na federální úrovni zde existoval pouze jeden koaliční kabinet. Tzv. vláda jednoty (*Union Government*) pod vedením konzervativce Roberta Bordena řídila kanadskou politiku v období první světové války a po jejím skončení v letech 1917 – 1920.⁴⁰ Již v prvních letech války se objevovaly diskuse o případné velké koalici konzervativců s liberály. Obě strany se ale obávaly, že by jim tato spolupráce spíše uškodila. Proto předseda liberálů Wilfrid Laurier nabídku druhé strany několikrát odmítl. Až v roce 1917 přesvědčil Borden většinu členů Liberální strany, aby s konzervativci (a několika nezávislymi) vytvořili koaliční kabinet, který měl jeho vládě zajistit širší podporu, zvláště v oblasti branné politiky. Vláda jednoty si udržela většinu v dolní komoře i v následných volbách (téhož roku) a mohla realizovat svou politiku. S koncem války postupně ztrácela důvod existence a mnoho liberálů se vracelo do své mateřské strany. Definitivně se tato vláda rozpadla po odchodu premiéra Bordena do penze v roce 1920. [Rovná 2000: 120].

Jak napsal Jonathan Malloy, nejednalo se o klasickou koaliční vládu, založenou na dohodě dvou stran, ale spíše o opouštění politiků jejich strany a přidávání se ke straně druhé [Malloy: 2008]. O tom, že se skutečně nejednalo o spolupráci dvou stran, svědčí fakt, že předseda liberálů Wilfrid Laurier, nejvýznamnější osoba strany, se odmítl na koaliční vládě podílet [Rovná 2000: 179 – 180]. Vláda jednoty byla z hlediska koaličního

³⁹Ještě před vznikem kanadské federace se v provincii Kanada objevovaly koaliční vlády. K nevýznamnějším patřila vláda Velké koalice (*Great Coalition*) v letech 1864 – 1867, vzniklá za účelem reformy politického systému. Krátce po vzniku federace tato koalice zanikla. Na provinční úrovni se koaliční vlády vyskytovaly častěji i po vzniku dominia. Například v Manitobě v letech 1931 a 1940 – 1950, v Britské Kolumbii v letech 1941 – 1951, v Ontariu v letech 1985 – 1987, v Saschatchewanu v letech 1999 – 2003 atd. [http://www.ctv.ca/servlet/ArticleNews/story/CTVNews/20081202/coalition_govts_081202]

⁴⁰<http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/compilations/parliament/DurationMajorityGovernment.aspx>

nazírání pochybná i proto, že se nejednalo o menšinovou situaci. V roce 1911 získali konzervativci nadpoloviční většinu křesel v dolní komoře (133 z 221)⁴¹ a až do ustavení koalice vládli samostatně.

V souvislosti s Kanadou dále nelze hovořit o úřednických vládách (většinových či menšinových). Od vzniku státu neměla Kanada na federální úrovni ani jednu úřednickou vládu. Sestavením kabinetu byl vždy pověřen předseda jedné ze dvou nejsilnějších stran, který se poté stal premiérem [viz Příloha 2: Přehled kanadských premiérů].

Menšinové vlády sestavené stranou, které schází několik mandátů do většiny

Z výsledků jednotlivých voleb, po nichž byla v Kanadě sestavena menšinová vláda, vyplývá, že politické strany, které vyhrály volby a následně sestavily menšinové vlády, obsadily v průměru 44,9 % mandátů.⁴² V přepočtu to znamenalo, že jim chybělo v průměru zhruba 30 mandátů do většiny.⁴³ Ačkoliv v některých případech opravdu chybělo vítězné straně několik málo mandátů (v roce 1921 liberálům 3 mandáty, v roce 1963 konzervativcům 7, v roce 1965 liberálům 3), v jiných letech byla situace výrazně opačná (v roce 1925 liberálům 47 mandátů, v roce 1972 liberálům 46, v roce 2006 konzervativcům 60). Nelze tedy obecně hovořit o tom, že ke vzniku menšinových vlád v Kanadě zásadně přispívá volební výsledek, kdy vítězné straně chybí pouze několik mandátů do většiny.

3.3 Faktory ovlivňující vznik menšinových vlád v Kanadě

Menšinové vlády vzniklé v důsledku nenaplněné očekávané většiny

Vítězná strana sestavila menšinovou vládu vždy (s výjimkou roku 1925, kdy i po prohraných volbách pokračoval ve vládnutí kabinet premiéra Kinga, viz 4. kapitola), bez ohledu na počet mandátů, které jí do majority scházely. Jak napsal Eugen Forsey o menšinových vládách, které se v Kanadě vyskytovaly do sepsání jeho klasické práce, byly „normální“ v tom smyslu, že vznikly jako výsledek voleb, kdy žádná strana nezískala

⁴¹ <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/Compilations/ElectionsAndRidings/ResultsParty.aspx>

⁴² <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/compilations/parliament/DurationMinorityGovernment.aspx>

⁴³ Jak bude vysvětleno dále, existuje problém s počítáním kanadských menšinových vlád. Na základě výsledků voleb jich vzniklo 11, jedna menšinová vláda vznikla z rozhodnutí generálního guvernéra. Zde je započítáno všech 12 menšinových vlád.

většinu [Forsey 1964: 2], což platí dodnes. Doposud se tomu tak stalo v 11 případech ze 40 federálních voleb od roku 1867.⁴⁴

V souvislosti s menšinovými vládami v Kanadě je tedy nejprve nutné zaměřit se na faktor absence většiny mandátů u vítězné strany. Až poté je možno analyzovat důvody, proč za těchto okolností dostávají přednost menšinové vlády před vládami koaličními.

Menšinové vlády jako důsledek frakcionalizace stranického systému

Prvotním činitelem vzniku menšinových vlád v Kanadě je stranický systém. Jak totiž ukazuje Arend Lijphart na příkladu 36 demokratických států v letech 1945 až 1996, existuje extrémně silný vztah mezi stranickými systémy a typy kabinetů [Lijphart 1999: 112]. Je málo pravděpodobné, že v případě dvoustranického systému, kdy se dvě strany střídají u moci, vznikne menšinová (nebo koaliční) vláda. A naopak, jak vysvětluje Kaare Strom, někteří autoři se domnívají, že čím větší frakcionalizace (tedy více malých spíše než méně velkých) stran, tím obtížnější je shoda na podobě koalice [Strom 1990: 64].

Frakcionalizace, jakožto výraz počtu a velikosti stran ve stranickém systému, v Kanadě nenapomáhá vzniku menšinových vlád v tom smyslu, že čím více je přítomno stran, tím těžší je najít většinu, protože zde koalice ze zásady, jak bude pospáno dále, nevznikají. Frakcionalizace zde hraje roli již jen tím, že se objevují „třetí strany“ schopné získat tolik mandátů, že vítězná strana nemůže sestavit jednobarevnou většinovou vládu. Pak v Kanadě vznikají vlády menšinové. Stejným úhlem pohledu je potřeba se dívat i na následující body. Polarizace i středovost stran by mohla z hlediska vytváření koalic být v kolonce „neovlivňuje vznik menšinových vlád“. Zde ale budou zkoumané z hlediska vlivu na frakcionalizaci, tedy existenci více stran a nepřímo tak na menšinové vlády.

Menšinové vlády jakožto důsledek polarizace

Data ze studie Amira Abediho o úspěšnosti stran zaměřených proti stávajícímu establishmentu (tedy v případě Kanady i proti NDP) ukazují, že polarizace v Kanadě mezi lety 1974 a 1982 klesla a mezi lety 1982 až 1993 vzrostla⁴⁵ [Abedi 2002: 560].

⁴⁴ <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/compilations/parliament/DurationMinorityGovernment.aspx>

Nicméně pokles, respektive růst polarizace byl nepoměrný k výši poklesu a růstu hlasů pro tyto „protestní“ strany (Reformní strana, Quebecký blok). Přestože polarizace stranického systému v druhém období vzrostla, nevymykala se výrazně z průměru zkoumaných zemí. Což neodráží obrovský zisk Quebeckého bloku a Reformní strany (32,2 % hlasů) v roce 1993.⁴⁶ Polarizace tedy může mít určitý vliv na vznik „třetích stran“, ale musí být doprovázena dalšími faktory, například charakterem volebního systému, rozložením sil v parlamentu apod. Je proto třeba se podívat také opačným směrem, tedy ne na rozšíření politického prostoru v důsledku poptávky voličů po nových tématech (patrně např. v obdobích, kdy docházelo k posunům ve stranickém systému, viz výše) apod., ale také na rozšiřování politického prostoru v důsledku sblížení se stávajících stran.

Menšinové vlády jakožto důsledek přítomnosti středové (dominantní) strany

Bylo řečeno, že kanadský stranický systém je obtížné definovat obvyklými měřítky používanými především pro západoevropské státy. Těžko zde nalezneme výrazná sociální štěpení, která ovlivňovala vývoj stranických systémů v západní Evropě. Hlavními tématy voleb jsou tu především straničtí leadeři a krátkodobá témata. Přesto lze konstatovat, že Liberální strana a v menší míře také Konzervativní strana je výrazně orientovaná na středové voliče. Protože liberálové jsou v této snaze dlouhodobě úspěšnější, dominovali kanadskému stranickému systému po většinu času existence federace. Avšak všude, kde jsou *catch - all parties* jako v Kanadě, mají tyto strany limity své podpory. [Farney, Levine 2006: 5 – 9] Tato středovost (a dominance) pak otevírá šance pro „třetí strany“, které se snaží vymezit vůči nejsilnějším stranám i sobě navzájem.

Z údajů o Kanadě ze zmiňované práce Amira Abediho vyplývá, že rozdíly mezi stávajícími politickými stranami se po druhé světové válce postupně zvětšovaly⁴⁷ [Abedi 2002: 560], což by odporovalo logice většího prostoru pro další strany. Ale je potřeba zdůraznit, že do „stávajících“ politických stran je zde započítána také NDP, která je ovšem více ideologicky vyhraněná než konzervativci a liberálové. Navíc v našem zkoumání nejde

⁴⁵ Abedi používá Index polarizace založený na měření ideologické vzdálenosti mezi nejpravicejší a nejlevicovější stranou v politickém spektru. Mezi lety 1945 – 1974 byl v Kanadě tento index 4,5, v roce 1982 4,1 a v roce 1993 6,1. Průměrná hodnota ostatních zemí v roce 1993 byla 5,8.

⁴⁶ Viz <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/Compilations/ElectionsAndRidings/ResultsParty.aspx>.

⁴⁷ Index rozdílu mezi stávajícími stranami v Kanadě mezi lety 1972, 1982 a 1993 vzrostl z hodnoty 2,5 na 3, respektive 4,4. Průměrná hodnota vzdálenosti stávajících stran v ostatních zkoumaných zemích byla 3,9.

pouze o úspěch stran zaměřených proti establishmentu, ale o všechny „třetí strany“. A k těm patří i NDP, která se také více méně vymezuje vůči politice obou největších hráčů.

Je těžké určit, zda se na existenci „třetích stran“ v Kanadě podílí více větší polarizace a poptávka voličů po nových tématech nebo dostředivá soutěž otevírající prostor pro další strany. Oba z těchto faktorů jistě hrají svou roli. Až dosud bylo hovořeno o ideologických tématech, která, jak víme, nejsou pro kanadské voliče prvořadá. Je třeba se tedy poohlédnout po dalších významných vlivech podporujících výskyt „třetích stran“, protože kromě programových limitů může mít středovost stran za určitých okolností také regionální limity.

Menšinové vlády jakožto důsledek volebního systému a volebního chování

Jak již bylo řečeno v kapitole týkající se politického systému, v Kanadě je pro federální volby využíván jednokolový většinový systém neboli volební systém prosté většiny (*First past the post*, FPTP). Podle Tomáše Lebedy tento volební systém vede za příznivých podmínek k systému dvou stran, které se střídají u moci [Lebeda 2004: 23].

Kanada však není takovým příkladem. Maxmilián Strmiska poznamenává, že Kanadu bylo možné považovat za klasický dvoustranický systém pouze v období před nástupem masové politiky do dvacátých let 20. století. Volební systém zde má sice reduktivní účinek, ale ne takový, aby vedl ke dvoustranickému systému [Strmiska 2001: 4]. Proto Roman Chytilík tvrdí, „že FPTP ani v kanadském prostředí nefunguje „správně“, i když z jiného důvodu, než v britském případě - nevybavuje stranu takovou výhodou, kterou by bylo rozumné očekávat při systému prvního v cíli a tuto svou impotenci si naopak kompenzuje téměř omnipotencí vzhledem ke stranám koncentrovaných menšin.“ [Chytilík 2007: 3]

Za „normální“ situace totiž tento volební systém tvoří umělé většiny (pouze ve trojích volbách po první světové válce měla vítězná strana více než 50 % hlasů voličů), kdy velká strana s rozšířenou volební základnou získává 60 – 70 % mandátů na základě cca 45 % hlasů, jak tomu bylo v Kanadě po druhé světové válce. Tento volební systém ale také favorizuje silné regionální strany (a naopak hendikepuje malé strany s celostátně

roztříštěnou podporou)⁴⁸, navíc podporuje regionalismus (ohledně síly) velkých stran. [Malcolmson, Myers 2002: 175 – 176] Může tedy docházet k tomu, že silné „třetí strany“ s regionální podporou odeberou dvěma hlavním rivalům tolik hlasů, že vítěz není vybaven umělou většinou.

Regionální téma je v Kanadě nejvíce spojeno Quebecem, ale i některými západními provinciemi (hlavně Albertou a Britskou Kolumbií) a „opomíjenými“ atlantickými provinciemi [Studlar, Christensen 2006: 838]. Ale regionální podpora se netýká jen „třetích stran“, stále více i obě největší strany (ač jsou celostátní) specializují svou volební kampaň podle regionů a také v mají různých regionech různou podporu.⁴⁹

To, že kanadský regionalismus je možná ještě významnější než ideologická hlediska, potvrzuje Lijphart, podle něhož v Kanadě ovlivňují stranickou soutěž dvě štěpení (*cleavage*). Středně významná je socioekonomická *cleavage* a velmi významná je kulturně etnická (regionální) *cleavage* [Lijphart 1999: 81]. Poměrně přesně to odráží realitu výskytu „třetích stran“ v Kanadě, které jsou buď více ideologicky zaměřené (i když také s regionální podporou; progresivisté, CCF, NDP, kreditisté), nebo více populistické a regionální (Quebecký blok, Reformní strana). Nicméně regionální podpora jednotlivých stran se vyvíjí, což se týká i obou celostátních stran, jak bylo popsáno u kapitoly týkající se politického systému.

Jim Farney a Renat Levine ale argumentují, že přítomnost těchto stran nelze plně vysvětlit federalismem a regionalizací politiky [Farney, Levine 2006: 13]. NDP není nijak výrazně regionálně ukotvená a francouzské strany do roku 1993 nebyly na federální úrovni úspěšné. Navíc žádné výrazné federální téma není omezeno na jeden region. Naopak některá regionální témata se stávají celostátními. Podle těchto autorů přítomnost většího množství stran než by odpovídalo sociálním štěpením ve společnosti, není primárně důsledkem regionalizace politiky (ostatně tu už v minulosti obě největší strany dokázaly překonávat), nýbrž tím, že práh kanadského systému pro vstup nových stran je v důsledku regionalizace nižší, než by se dalo předpokládat na základě volebního systému a praxi jednostranických vlád. A protože se strany řídí přísnou stranickou disciplínou

⁴⁸ Tato diskrepance je patrná například na volebních výsledcích z roku 1993, kdy konzervativci získali 16 % hlasů ale pouze dva mandáty, zatímco Quebecký blok za 13,5 % (koncentrovaných) hlasů a 54 mandátů. [<http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/Compilations/ElectionsAndRidings/ResultsParty.aspx>]

⁴⁹ Již bylo popsáno v kapitole o politickém systému, že do roku 1984 volil Quebec (s výjimkami) masivně liberály, přerijní provincie byly převážně (v letech 1957 – 1993) konzervativní, přičemž často inklinují k protestním stranám (Progresivisté, CCP, NDP, Reformní strana) atd.

a nevyhraněnou politikou, mohou se aktivističtější a ideologičtější založení politici snažit o vznik nové strany (např. Lucien Bouchard, zakladatel Quebeckého bloku byl původně členem a ministrem Konzervativní strany), což může být jednodušší, než změna (či jasnější ukotvení) politiky některé ze stávajících stran. [Farney, Levine 2006: 13 – 16]

Má-li být tato část shrnuta, budiž zopakováno, že existence „třetích stran“ v Kanadě je vztažena ke třem nejvýznamnějším faktorům, jimiž jsou prostor v politickém spektru (v důsledku polarizace i v důsledku středovosti hlavních stran), regionalizace a charakteru volebního systému.

Teď, když je vyjasněn vznik „třetích stran“, další krok v tomto zkoumání musí směřovat k otázce, proč v situaci kdy žádná strana nezíská většinu, nedojde ke vzniku koalice, ale přednost dostává menšinová vláda.

Neexistence hlasování o důvěře

Významným technickým faktorem je absence hlasování o důvěře vládě předtím, než se ujme úřadu. Generální guvernér jmenuje premiéra, respektive ministry a ti jsou u moci, dokud jim není vyslovena nedůvěra, nebo dokud neuplyne jejich mandát. [Hazell, Paun 2009: 28 – 29] Menšinová vláda tudíž nemusí předem s některou ze stran vyjednávat o podpoře, minimálně při hlasování o důvěře. Při absenci tohoto pravidla může vláda postupně vyjednávat s ostatními stranami podporu pro jednotlivé návrhy zákonů.

Až dosud bylo hovořeno pouze o faktorech, které umožňovaly vznik menšinových vlád. Ať už se jedná o volební systém, který za určitých okolností může vést k odklonu od formátu bipartismu, nebo absence hlasování o důvěře před uvedením vlády do úřadu, což přinejmenším znamená, že budoucí vláda nemusí čelit této překážce. Přesto je nutné ptát se dále, proč se vítězná strana nerozhodne vytvořit většinovou koaliční vládu. A naopak, proč opoziční strany menšinovou vládu tolerují a netrvají na své účasti na vládě. Až doposud tedy byly popisovány faktory vytvářející „cestu“ pro menšinové vlády, nyní je potřeba se zaměřit na motivy politiků a jejich stran, proč volí právě tuto variantu.

Menšinové vlády a očekávaná životnost vlád

Dalším rysem kanadského politického systému hrajícím proti koaličním vládám, tudíž ve prospěch menšinových vlád, je víra politiků (ale i veřejnosti), že takovýto typ vlády je pouze dočasným jevem, který bude brzy nahrazen většinou. Příklad premiéra

Johna Deifenbakera, který v roce 1958, rok po fungování jeho menšinové vlády, dokázal získat největší majoritu v kanadské historii, ovlivnil jeho následovníky. [Hazell, Paun 2009: 30]

Kolektivní rozhodování vlády

Dalším faktorem může být samotné fungování vlád. V Kanadě jsou jednání vlády tajná a ať probíhají jakkoliv bouřlivě, rozhodnutí vlády musí každý ministr přijímat za své. Pokud se některý ministr neztotožňuje s pozicí vlády, očekává se, že rezignuje. Tento princip jistě neovlivňuje nijak koaliční vyjednávání, nicméně je patrné, že kdyby v Kanadě byla ustavena vláda koaliční, jednotliví ministři by mohli mít s pravidlem absolutní loajality k vládě problémy.

Z tohoto hlediska jsou menšinové vlády výhodné i pro velké strany díky větší volnosti při běžné vládní práci nevyžadující schvalování zákonů (např. zahraniční politika). Premiér si může na ministerská křesla dosadit takové ministry, kteří se nebudou vzdalovat jeho postojům [Cody 2008: 36]. Vládní strana může (a také to dělá) vyjednávat podporu pro své kroky s různými opozičními stranami podle různých potřeb a různých okolností [Good 2008: 3]. Pokud by byly v koalici, limitovala by je nutnost vyjednávání především s koaliční stranou.

Menšinové vlády a soutěživost voleb

Předcházející bod souvisí s výše zmiňovanou volební strategií. Jak uvádí David Good, obě velké strany jsou tzv. *office seeking parties*⁵⁰, které usilují o obsazení vládních křesel. Naproti tomu Quebecký blok, Nová demokratická strana a Strana zelených jsou *policy seeking parties*, snažící se o realizaci programových priorit. Menším stranám to umožňuje postavit se do pozice, kdy mohou veřejně mluvit o tématech, která jsou pro ně důležitá a odlišit se tak od ostatních stran i vlády. [Good 2008: 4]

Tato výhoda by odpadla, kdyby malé strany vstoupily do koalice, protože by nesly odpovědnost i za špatné kroky vlády. Pokud zůstávají stranami opozičními, mohou po vládě požadovat splnění některých svých programových bodů, ale zároveň vládu kritizovat. To je pro ně velmi důležité, protože tyto subjekty vznikly jako strany protestní

⁵⁰ K *office seeking parties* a *policy seeking parties* viz Kapitola 1.

(ať už proti vládě - NDP, nebo proti celému systému - BQ). Pokud by se na vládě začaly přímo podílet, ubralo by jim to část smyslu jejich existence.

Tato taktika je patrná na volebních kampaních, kdy volebních lídři jednotlivých stran zdůrazňují možný vliv na politiku vlády. V roce 2006 Jack Layton, předseda Nové demokratické strany, udělal jedním z ústředních témat volební kampaně schopnost jeho strany zajistit sociální programy v případě menšinové vlády. Podobně Quebecký Blok apeloval na voliče tím, že jejich přítomnost v dolní sněmovně udrží otázku Quebecu jako téma federální politiky. [Farney, Levine 2006: 11]

Menšinové vlády a vliv opozice

Obecně lze říci, že opozice má v Kanadském politickém systému velmi významnou úlohu. Svědčí o tom už jenom existence instituce tzv. oficiální opozice, kterou tvoří nejsilnější opoziční strana. Ta má kromě tohoto statutu další privilegia, například v řečnickém přednostním právu pro jejího leadera. Váhu opozice dokládá také speciální finanční ohodnocení (navíc k jejich platu poslanců) pro předsedy opozičních parlamentních stran, které mají více než dvanáct poslanců v dolní sněmovně. [Bejermy 2000: 55 – 57]

Kromě možnosti přímého navrhování (*private members bills*) a prosazování zákonů (hlavně v případě menšinové situace), jak bylo právě řečeno, má opozice další nástroje k ovlivňování legislativy a exekutivy, aniž by nutně musela vstupovat do vlády. K nejdůležitějším, z důvodu stranické disciplíny především v období menšinových vlád, patří možnost vyjádření nedůvěry vládě.⁵¹

Významným pro fungování opozice je také období interpelací (*Question Period*), které je na programu každý zasedací den. Členové parlamentu (nejčastěji lídři opozičních stran) mají v tomto čase po pověření *Speakerem* možnost položit otázky premiérovi a jeho ministrům. Pokud tazající nejsou s vysvětlením spokojeni, mohou dotaz odevzdat *Speakerovi* písemně a později ho zopakovat v průběhu tzv. odložené debaty (*Adjournment debate*; konají se také každý den mimo pátku před závěrem zasedacího dne). Jedná se o možnost až pěti poslanců zopakovat během pěti minut konkrétní otázku. Úkolem zástupců vlády je poté v dvou minutách odpovědět. Tyto debaty jsou velmi sledované a pečlivě se

⁵¹ Ani v případě menšinových vlád není ale vyslovení nedůvěry vládě příliš jednoduché, protože opoziční strany mají odlišné zájmy a jejich shoda na načasování a důvodu tohoto aktu není automatická. Zacházejí tedy s tímto nástrojem poměrně opatrně.

na ně soustředí nejen ministři, ale také zástupce opozice, aby jejich počínání nebylo veřejností chápáno jako obstrukce.⁵² [Bejermi 2000: 56]

K dalším možnostem opozice vyjádřit své názory patří tzv. opoziční dny (*Opposition days*). Zatímco za normálních okolností totiž nastoluje agendu poslanecké sněmovny vládní strana, v tomto období může opozice určovat priority v projednávání návrhů zákonů.⁵³

Parlamentní výbory tvoří důležitou součást práce parlamentu. Bývají složeny ze všech relevantních stran, ale obvykle jsou řízeny a kontrolovány stranou vládní. Jejich hlavním úkolem je posuzování návrhů zákonů a doporučení případných změn, na které vláda může a nemusí brát ohled. Velmi důležitou roli ale výbory získávají právě v situaci menšinových vlád, kdy vláda sama nemá dost poslanců na prosazení jednotlivých zákonů. V takovém případě bere vláda velmi vážně návrhy opozičních poslanců zastoupených ve výborech, čímž se snaží zajistit podporu pro své zákony.^{54 55}

Menšinové vlády utvořené v důsledku politické kultury

Ačkoliv všechny předešlé faktory mohou přímo či nepřímo do jisté míry nahrávat vzniku menšinových vlád v Kanadě, je to především tradice, která doposud nedovolila stranám na federální úrovni realizovat myšlenku koaliční vlády. Jak bylo již několikrát řečeno, kanadská politika v mnohém vychází z anglického modelu. A právě Velká Británie několik menšinových vlád v 19. století zažila.⁵⁶ I v tomto případě tedy Kanada následovala svůj vzor a lze proto konstatovat, že na úrovni národní politiky nikdy neexistovala koaliční nálada. [Cody 2008: 29]. Sartori dodává, že menšinové vlády potvrzují sílu fungování bipartismu a co se týče ústavních zvyklostí, jsou Kanadčané více britští než Britové [Sartori 2005: 203].

⁵² Zajímavostí jsou některé konvence ohledně fungování *House of Commons*. Vládní poslanci sedí naproti opozičním, což symbolizuje jakousi civilní podobu války. Pokud oslovuje jiného poslance používá místo jména spojení: „the *honourable member from constituency X*“. [Malcolmson, Myers 2002: 134 – 135] Poslanci dokonce může být dokonce na určitou dobu zakázáno vystupování v dolní komoře za urážení protivníků, za prokazatelné lhaní atd. [Jackson, Jackson 2001: 305]

⁵³ <http://www.mapleleafweb.com/features/opposition-canadian-house-commons-role-structure-and-powers>

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tlak na vládu vytváří opozice také prostřednictvím stínové vlády, kterou obvykle sestavují všechny opoziční strany, kdy jednotliví členové stínového kabinetu jsou zodpovědní za kritiku svého vládního protějšku. Tento tlak mohou nejen stínoví ministři kromě zmíněných prostředků stupňovat také prostřednictvím neformálních mediálních vystoupení v zákulisí dolní komory [<http://www.mapleleafweb.com/features/opposition-canadian-house-commons-role-structure-and-powers>].

⁵⁶ Velká Británie měla v letech 1834 – 1931 šestnáct menšinových vlád [Forsey 1964:1].

Důkazem této logiky je uvažování prvního premiéra, který se musel vypořádat s menšinovou situací, Williama Mackenzieho Kinga. Ten při návštěvě města Picton před volbami v roce 1921 řekl, že nevěří v koalici, protože historie ukazuje, že z takové koalice vznikne strana toryů, která absorbuje strany, které se koalici účastní. Uvedl to na příkladu z roku 1917, kdy se vláda přejmenovala na Národní liberální a konzervativní stranu. Podle něho se ale nejednalo ani o liberální vládu ani o konzervativní vládu, ale o vládu toryů.⁵⁷ Po volbách dal skutečně Mackenzie King přednost menšinové vládě před vládou koaliční. Jeho nástupci ho následovali s takovou samozřejmostí, že Mc Kelvy dokonce říká, že model jednostranické vlády je něco víc než pravidlo, které v poválečné éře neporušila ani jedna výjimka [Mc Kelvy 2009: 8].

Podobně smýšleli o menšinových vládách lídři dvou největších stran před volbami v roce 2004, po čtvrtstoletí výskytu pouze většinových vlád. Když bylo stále více zřejmé, že žádná strana nezíská kontrolu nad dolní sněmovnou, Paul Martin i Stephen Harper vyloučili možnost koaliční vlády, ve které by si participující strany rozdělily vládní křesla. Potvrdili tímto gestem kanadskou tradici proti koalicím. [Bennet 2004: 4].

To, jak je v kanadské politické kultuře zakořeněná představa menšinové vlády jako automatického postupu, v případě kdy žádná strana nezíská většinu v dolní komoře, dokládá způsob, jakým kanadská média referují o výsledcích takových voleb. Stačí se podívat na nadpisy některých novinových článků po posledních třech federálních volbách (2004, 2006 a 2008): „*Paul Martin wins minority government*“⁵⁸, „*Stephen Harper wins Conservative minority*“⁵⁹; „*Conservatives win a second, stronger minority; 'Our support base is stronger,' Harper says*“⁶⁰.

Zopakujme tedy na závěr, že Kanada je v oblasti formování vlád westminsterským modelem, favorizujícím jednostranické většinové vlády, pokud je to možné. Pokud žádná strana nemá většinu, jsou zde menšinové vlády, založené na dohodách s opozičními stranami, ohledně tolerance těchto vlád v úřadě, skrz podporu v klíčových hlasováních. [Studlar, Christensen 2006: 837] Tím už se dostáváme k předmětu další kapitoly, fungování menšinových vlád v Kanadě.

⁵⁷ <http://www.countyweeklynews.ca/ArticleDisplay.aspx?e=1669326>

⁵⁸ http://archives.cbc.ca/politics/prime_ministers/clips/13116/

⁵⁹ http://www.ctv.ca/servlet/ArticleNews/story/CTVNews/20060123/elxn_main_story_060123/20060124?s_name=election2006.

⁶⁰ <http://www.nationalpost.com/news/canada/election-2008/story.html?id=880047>.

4. HISTORIE A CHARAKTERISTIKA KANASKÝCH MENŠINOVÝCH VLÁD

O tom, jak vznikají menšinové vlády v Kanadě bylo podrobně pojednáno v předchozí kapitole. Nyní bude popsáno, jak menšinové vlády v Kanadě fungují a jakým způsobem končí. Přehled menšinových vlád pak nabídne shrnutí základních údajů o jednotlivých kabinetech a okolnostech, které je doprovázely.

Problém při zkoumání kanadských menšinových vlád nastává již u jejich samotného výčtu. Největší otázky vyvstávají okolo vlád z dvacátých let 20. století. Někteří autoři [viz Godbout, Hoyland 2009: 3 – 4] počítají první menšinovou vládu Mackenzieho Kinga (1921 – 1925) za 2 vlády, protože byla přerušena dvěma obdobími, kdy liberálové měli většinovou podporu v *House of Commons*.⁶¹ Jiné zdroje⁶² zase nepřičítají k menšinovým vládám kabinet Arthura Meighena (1926), který nevznikl na základě voleb, a navíc mu ihned na počátku zasedání dolní komory parlamentu byla vyslovena nedůvěra. Nejspornějším bodem je však liberální vláda Mackenzieho Kinga z let 1926 – 1930, jež bývá někdy popisována jako menšinová [Hazell, Paun 2009: 26; Good 2008: 2], jindy jako většinová.⁶³

Autor tohoto textu pracuje s dvanácti vládami. Vychází tak z Petera Dobella (2000), který operoval s devíti menšinovými kabinety v době sepsání jeho studie. První premiéřské období Mackenzieho Kinga je zde počítáno jako jedna menšinová vláda, s vědomím, že několikrát v průběhu své existence měla podporu většiny poslanců [viz Forsey 1967: 3]. Kabinet Arthura Meighena, kterému sice hned při prvním hlasování byla vyslovena nedůvěra, ale jakožto jmenovaná vláda spravovala zemi do nových voleb, patří do seznamu menšinových vlád. Do zkoumání však není zahrnuta vláda Mackenzieho Kinga, sestavená po volbách v roce 1926. Liberálové sice skutečně nezískali většinu poslaneckých křesel, ale měli víc než podporu poslanců zvolených jako liberální progresivisté (*Liberal – Progressives*), což byla skupina politiků odtrhnuvších se od Progresivní strany, kteří kandidovali s tím, že v parlamentu zasednou s liberály, budou navštěvovat jejich

⁶¹ Jiné výčty zase sčítají vlády, které sice přerušily volby, ale u moci zůstával stejný premiér [Forsey 1967: 3; <http://www.cbc.ca/canada/story/2008/11/14/f-minority-government.html>]. Ve zmíněných případech se ale jedná pouze o jiný způsob počítání menšinových vlád.

⁶² <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/compilations/parliament/DurationMinorityGovernment.aspx>

⁶³ <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/compilations/parliament/DurationMajorityGovernment.aspx>

parlamentní klub apod. Jejich předák Robert Forke byl dokonce jmenován ministrem.⁶⁴ Proto spíše než o menšinové vládě lze hovořit o vládě většinové. Z tohoto důvodu se zde autor ztotožňuje názory, které nepovažují Mackenzieho třetí vládu za menšinovou [Forsey 1967: 3, Rovná 2000: 199; Francis 2000: 264; Dobell 2000: 6].

4.1 Období menšinových vlád v Kanadě

Výskyt menšinových vlád v kanadské historii může být rozdělen do tří etap, téměř přesně kopírujících vývoj stranického systému. Menšinové vlády rozdělené (tučnou čarou) do jednotlivých období ukazuje následující tabulka.

Tabulka 4: Období menšinových vlád v Kanadě

Rok	Vládní strana	Trvání (roky)	Premiér	Partnerská strana
1921 – 1925	Liberální strana	4	Mackenzie King	Progresivní s.
1925 – 1926	Liberální strana	1	Mackenzie King	Progresivní s.
1926 – 1926	Konzervativní strana	0,1	Artur Meighen	-
1957 – 1958	Konzervativní strana	1	John Diefenbaker	-
1962 – 1963	Konzervativní strana	1	John Diefenbaker	-
1963 – 1965	Liberální strana	2	Lester Pearson	SC, NDP
1966 – 1968	Liberální strana	2	Lester Pearson	SC, NDP
1972 – 1974	Liberální strana	1	Pierre Trudeau	NDP
1979 – 1980	Konzervativní strana	1	Joe Clark	-
2004 – 2006	Liberální strana	2	Paul Martin	NDP
2006 – 2008	Konzervativní strana	2	Stephen Harper	-
2008 – současnost	Konzervativní strana	?	Stephen Harper	-

Zdroj: Autor podle údajů z Dobell 2000: 6 – 7, Hazell, Paun 2009: 31 – 33.

První období koresponduje s nástupem druhého stranického systému a úspěchem první z třetích stran, Progresivní strany, vedoucím ke vzniku prvních tří menšinových vlád. Druhá etapa kanadských menšinových vlád přišla v době posunu ke třetímu stranickému systému, jenž mimo jiné charakterizovalo praktikování kanadské národní politiky a vznik třetí národní politické formace – NDP, která odebírala hlasy do té doby dominantním

⁶⁴ <http://www.economicexpert.com/a/1926:Canadian:election.htm>

liberálům a umožnila vznik dalších šesti menšinových vlád. Čtvrtý stranický systém vzniknuvší po roce 1993 zaznamenal menšinové vlády až o desetiletí později, kdy se sloučila Konzervativní strana s Reformní stranou a opět vytvořila adekvátní konkurenci liberálům. [Godbout, Hoyland 2009: 3 – 4]

4.2 Fungování kanadských menšinových vlád

Menšinové vlády v Kanadě fungují odlišně od stejného typu vlád v Evropě, na Novém Zélandu, nebo kdekoliv jinde. V Kanadě jsou menšinové vlády chápány jako dobrý nástroj k vyplnění období do nových voleb, což neustále ovlivňuje jejich práci. Vládní i opoziční strany v době menšinových situací podléhají kalkulacím, jak by dopadly, kdyby právě nyní byly vypsané volby. Populární menšinové vlády si mohou volbami zajistit většinu a naopak opozice čeká na vhodný okamžik, kdy svrhnout nepopulární kabinet. Toto strategické uvažování je podpořeno značnou fluktuací kanadského voličstva jakož i volebním systémem. [Cody 2008: 29]

4.2.1 Typy kanadských menšinových vlád

Za těchto okolností menšinové vlády v Kanadě v zásadě přijímají jednu ze tří obecných strategií, ke které se více či méně přibližují. Buď spoléhají spíše na neformální dohody s menšími stranami, nebo vytváří *ad hoc* legislativní koalice ke konkrétním zákonům, nebo vládou jako by měly většinu.⁶⁵ [Hazell, Paun 2009: 30 – 32] Žádnou z vlád nelze označit za čistý typ té či oné strategie, protože jejich chování se vyvíjí a mění, nicméně lze říci, kam spíše svým přístupem patří.

Menšinové vlády opírající se o neformální dohodu s menšími stranami

Ve většině případů je typické, že vládní strana přijme takovou politiku, která je přijatelná (či aspoň není nepřijatelná) pro jednu z malých stran. Zároveň je premiér pozorný při vybírání jednotlivých ministrů, aby mezi nimi nebyla výrazně kontroverzní osobnost [Jackson, Jackson 2002: 137].

⁶⁵ Hazell a Paun rozlišují ještě čtvrtou strategii – koaličních vlád. Ty ale nelze úplně považovat za strategii menšinových vlád, spíše za řešení menšinové situace. Navíc byly v souvislosti s Kanadou popsány ve 3. kapitole.

Jednotlivé vlády se liší v tom, do jaké míry s některou z opozičních stran spolupracují. Nejužší vztah měli liberálové za vlády Pierra Trudeaua s NDP, kdy všechny vládní návrhy nejdříve prošly schvalováním těchto dvou stran. Další čtyři menšinové vlády dvou liberálních premiérů Kinga a Pearsona nebyly v tak úzkém vztahu s další stranou, ale přesto byly relativně spolehlivé, když spolupracovaly s Progresivní stranou, respektive NDP a kreditisty (SCP). V případě první menšinové vlády chyběl liberálům jeden hlas k získání nadpoloviční většiny, a jelikož poslanci Progresivní strany nebyli disciplinováni, mohl premiér Mackenzie King vládnout, jako by měl majoritu. [Malcolmson, Myers 2002: 63] Vláda Paula Martina měla neformální dohodu s NDP umožňující vládě přijmout legislativu spojenou se sňatky osob stejného pohlaví. Brzy ale NDP svou podporu vládě ukončila kvůli nově objeveným skandálům liberálů z devadesátých let. [Hazell, Paun 2009: 31]

Menšinové vlády opírající se o *ad hoc* legislativní koalice

I když je vládní strana podporovaná nějakým opozičním subjektem, využívá (hlavně u zákonů, které nejsou spojeny s otázkou důvěry) spolupráce s různými stranami pro různá témata. Vyjednávají o každém bodu zvlášť, čímž si zajišťují schvalování legislativy a zároveň se tak udržují u moci. Howard Cody se odvolává na německého politologa Andre Kaizera, jenž říká, že kanadské menšinové vlády, které nahrazují na krátko jednostranickou „většinou demokraci“, je možné pojmenovat jako vícestranickou „vyjednávací demokraci“ (*negotiation democracy*). [Cody 2008: 29 – 30]

Čtyři konzervativní vlády 20. století nenašly jasného partnera v parlamentu. Kabinet Arthura Meighena přežil pouze tři dny zasedání *House of Commons*. První vláda Johna Diefenbakera sice jednala citlivě vůči opozičním stranám, ale po devíti měsících premiér nechal vypsát nové volby za účelem získání většiny. Druhá menšinová vláda stejného premiéra skončila nedobrovolně, kvůli postoji k jaderným zbraním. [Dobell 2000: 7]

Harperova první konzervativní vláda zpočátku vyžívala spíše *ad hoc* legislativních koalic, kdy spolupracovala se všemi třemi opozičními stranami (například první rozpočet schválila za podpory Quebeckého Bloku, následná shoda o navýšení jednotek v Afghánistánu byla schválena hlasy všech stran). Později pak premiér začal jednat méně kooperativně, s tím, že průzkumy veřejného mínění ukazovaly v prospěch jeho strany

a opozice neměla odvahu vyslovit vládě nedůvěru. V podobném stylu pokračoval Harper i na počátku existence své druhé menšinové vlády. Výsledkem byla dohoda liberálů s NDP na sesazení kabinetu a vytvoření vlastní koaliční vlády.⁶⁶ Tento tah nevyšel a konzervativci pokračovali ve své politice. V roce 2009 se objevila spolupráce konzervativců a liberálů na federálním rozpočtu a poté také ohledně zaměstnaneckého pojištění. Konzervativní strana ale posléze z této spolupráce ustoupila. [Hazell, Paun 2009: 31 – 32]

Menšinové vlády chovající se jako vlády většinové

Poslední možnou strategií kanadských menšinových kabinetů je vládnutí ve stylu většinové vlády. Tento model praktikuje v mnoha ohledech zmiňovaný Stephen Harper [Hazell, Paun 2009: 32], největší příkladem byla ale vláda konzervativce Josepha Clarka, premiéra, který deklaroval při nástupu do funkce, že bude vládnout, jako by měl většinu. Na tento styl doplatil o osm měsíců později, když jeho vládě byla vyslovena nedůvěra v souvislosti se schvalováním rozpočtu. [Malcolmson, Myers 2002: 63]

4.2.2 Životaschopnost kanadských menšinových vlád

Průměrná délka trvání většinových vlád v Kanadě činí v průměru čtyři roky a šest měsíců. Oproti tomu menšinové vlády trvají průměrně jeden rok a pět měsíců.⁶⁷ Nicméně životnost jednotlivých vlád je značně variabilní a je podmíněna více faktory, přičemž k těm nejvýznamnějším v Kanadě patří zmíněná očekávání ohledně výsledků případných voleb a také spolupráce s dalšími stranami, zisk vítězné strany a dalších stran, vztahy mezi nimi, osobnost premiéra, typ vlády, atd. [Dobell 2000: 9] O sedmi menšinových vládách lze říci, že byly relativně stabilní, trvaly v průměru déle než dva roky. Jedná se čtyři liberální menšinové vlády dvacátého století (1921 – 1925, 1963 – 1965, 1965 – 1968, 1972 – 1974) [Dobell 2000: 8] Přes počáteční obtíže, kterými procházely, lze do této kolonky zařadit také vládu Paula Martina (2004 – 2006) a konzervativní vlády Stephena Harpera (2006 – 2008, 2008 – současnost).

Ostatních pět menšinových vlád bylo krátkodobých z různých důvodů. Druhá vláda Mackenzieho Kinga (1925 – 1926) skončila po roce existence, když ztratila podporu

⁶⁶ Podrobně bude pokus o vytvoření koaliční vlády vysvětlen v kapitole 6.

⁶⁷ <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/compilations/parliament/DurationMajorityGovernment.aspx>

progresivistů. King požádal generálního guvernéra Juliana Bynga o rozpuštění parlamentu a vypsaní nových voleb, byl ale odmítnut a šanci sestavit vládu dostali konzervativci v čele s Arthurem Meighenem (1926). Podle tehdejšího pravidla měli ministři před chopením se úřadu rezignovat a znovu se ucházet o poslanecká křesla v doplňovacích volbách. Aby Meighen předešel tomuto kroku, jmenoval ministry dočasně. King to použil k diskreditaci vlády a s opozičními spojenci vyslovil nedůvěru. Vláda Johna Diefenbakera (1957 – 1958) byla u moci pouze devět měsíců. Ačkoliv si premiér počínal velmi obezřetně vůči opozičním stranám, dokonce nabídl NDP post *Speakera*, jakmile cítil šanci získat většinu, nechal vypsat nové volby. Jeho druhá menšinová vláda (1962 – 1963) skončila z důvodu rozpolcenosti členů kabinetu v souvislosti s podporou jaderných zbraní, kdy se někteří členové vládní strany přidali k opozici. [Dobell 2000: 8] Kabinet Joe Clarka (1979 – 1980) se také nedožil ani roku existence, v důsledku zvolené strategie napodobující styl většinové vlády.

4.2.3 Akceschopnost kanadských menšinových vlád

Andrew McKelvy ve své studii potvrzuje, že většinové vlády v Kanadě jsou v legislativní oblasti produktivnější než vlády menšinové. Počet zákonů přijatých v období většinových vlád byl o 20 % vyšší než u jejich menšinových protějšků. [McKelvy 2009: 12]

Akceschopnost jednotlivých menšinových vlád souvisí s předchozími body, zejména se schopností zajistit si podporu dalších stran a tím životaschopnost své vlády. Proto Trudeauova vláda prosadila 68 z 93 návrhů zákonů. Na druhé straně stojí Clarkova vláda, které prošlo pouhých 7 z 38 zákonů. Prostřední příklad představuje vláda Stephena Harpera s 65 schválenými zákony ze 125 návrhů. [Hazell, Paun 2009 : 30 – 31]

Úspěch menšinových vlád se ale nedá vyjádřit pouze počtem přijatých zákonů, nýbrž také jejich významem. Hned první menšinová vláda Mackenzie Kinga prosadila důležitou legislativu týkající se starobních důchodů. K nejúspěšnějším vládám (a ne pouze menšinovým) je také řazen kabinet Lestera Pearsona, který uvedl reformu sociálního systému, v podobě všeobecné zdravotní péče, penzí, vládních studentských půjček atd. Pierre Trudeau a jeho vláda také zavedl řadu důležitých norem v oblasti ekonomiky

a sociální politiky.⁶⁸ Za úspěšnou bývá považována také první menšinová vláda Johna Diefenbakera. Naopak současné menšinové vlády jsou obecně hodnoceny jako neúspěšné [Hazell, Paun 2009 : 26].

4.3 Konec menšinových vlád

Mnoho informací o konci menšinových vlád bylo zmíněno v souvislosti s předchozími body, zde se tedy bude jednat z velké části o shrnutí. Nejprve ke konci devíti menšinových vlád ve 20. století. Tři z nich skončily v důsledku skončily v důsledku vyslovení nedůvěry dolní komorou parlamentu (Meighen 1926; Diefenbaker 1962 – 1963; Clark 1979 – 1980). Pět dalších menšinových vlád ukončilo činnost z iniciativy úřadujícího premiéra (King 1921 – 1925; King 1926; Diefenbaker 1957 – 1958; Pearson 1963 – 1965; Pearson 1965 – 1968) a jedna menšinová vláda také na základě hlasování, ale vláda tuto skutečnost přivítala (Trudeau 1972 – 1974). [Dobel 2000: 9]

Nyní k současným menšinovým vládám. Kabinet Paula Martina ukončilo hlasování o nedůvěře (2004 – 2005). Naopak mandát první vlády Stephena Harpera završil sám premiér, když požádal generální guvernérku o rozpuštění parlamentu a vypsání nových voleb. [Hazell, Paun 2009: 31 – 34]

4.4 Přehled kanadských menšinových vlád

I. 1921 – 1925 William Lyon Mackenzie King (Liberální strana) volby 1921 - rozdělení křesel v *House of Commons*:⁶⁹

Liberální strana (116), Progresivní strana (65), Konzervativní strana (50), ostatní (3)

Před volbami v roce 1921 byla země v poválečné ekonomické depresi. Liberálové v čele s novým lídrem Mackenzie Kingem nabízeli reformy, zatímco konzervativci, i když také s novým předsedou, výjimečným řečníkem Arthurem Meighenem, byli spojováni s předchozí politikou.⁷⁰ [Rovná 20000: 191] Volby v roce 1921 byly první v dějinách, kdy lidé volili ve velké míře podle regionů, ze kterých pocházeli. Každá ze tří stran měla

⁶⁸ <http://www.mapleleafweb.com/features/minority-governments-canada>

⁶⁹ Volební výsledky všech voleb předcházejícím menšinovým vládám jsou převzaty z WWW: <<http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/Compilations/ElectionsAndRidings/ResultsParty.aspx>>.

⁷⁰ Před volbami zemřel dosavadní šéf liberálů Wilfried Laurier. Předseda konzervativců Robert Borden odešel z politiky. Zatímco Meighen byl známý svou neústupností a zásadovostí, King prezentoval opačný protipól se svou schopností maximálního kompromisu.

většinu křesel v jednom nebo dvou regionech. Velký úspěch zaznamenala Progresivní strana, založená na populismu a protestu, apelujícím především na farmáře (ačkoliv jich s rostoucí industrializací ubývalo) prérijních a západních provincií. Nicméně strana byla rozpolcená (kvůli tomu také odmítla roli oficiální opozice, i když na ni měla nárok) a postupně ztrácela vliv. [Francis 2000: 259 – 261] Ale na podobném základě později vznikaly další úspěšné třetí strany.

Volby tedy vyhráli liberálové a díky citu pro kompromis, kterým disponoval Mackenzie King, dokázali přesvědčit řadu členů Progresivní strany (kteří často pocházeli původně z řad liberálů), pro podporu jejich menšinové vlády. Nový kabinet měl za úkol obnovit prosperitu země, obnovit národní jednotu, především co se týče Quebecu a také znovu sjednotit stranu. Tyto úkoly se vládě vcelku podařilo splnit, Quebečané se opět cítili součástí Kanady, dříve nespokojené farmáře umírnila rostoucí ekonomika a také Liberální strana se vnitřně sjednotila. [Rovná 2000: 191 – 198]

Obecně ale nelze říci, že vláda byla až zase tak stabilní, jak se může zdát. Spoléhala na podporu umírněných členů Progresivní strany, a aby si je naklonila, praktikovala takovou politiku (například snížení cel ve vztahu s USA), která naopak nevyhovovala východním provinciím. V této těžké pozici vláda musela manévrovat, a co se týká ostatních zákonů, příliš se jí prosadit nepodařilo. [Francis 2000: 256 – 262] Proto první kanadskou menšinovou vládu nelze jednoznačně hodnotit ani jako úspěšnou ani neúspěšnou.

II. 1925 – 1926 William Lyon Mackenzie King (Liberální strana)

volby 1925 - rozdělení křesel v *House of Commons*:

Konzervativní strana (116); Liberální strana (99); Progresivní strana (24); ostatní (6)

Volby v roce 1925 přinesly překvapivé vítězství konzervativců, kteří zdvojnásobili svůj zisk na 116 poslanců. Vedli si výjimečně dobře ve východních provinciích a Ontariu. Naopak liberálové si pohoršili ze 116 na 99 křesel. Pouze v Quebecu získali téměř stejně zástupců jako před čtyřmi lety. [Francis 2000: 262]. Premiér King dokonce nebyl zvolen do dolní komory parlamentu. Ale díky podpoře Progresivní strany (i když slábnoucí), která měla k liberálům blíže než ke konzervativcům a King jim slíbil realizaci jejich programu, zůstala jeho vláda u moci. Trvala však jen několik měsíců. Na počátku roku 1926 vypukla

aféra týkající se pašování alkoholu do USA, do které údajně byli zapojeni i vysocí státní úředníci. Politici, včetně Kinga, byli obviňováni z toho, že pašování tolerují. Vyšetřovací parlamentní komise, která byla pro tento účel zřízena, ve své zprávě jasné výsledky nepřinesla, ale stejně byla v dolní komoře odstartována diskuse o kompetentnosti vlády. King tušil, že jeho vláda nepřežije a požádal generálního guvernéra Juliana Bynga o rozpuštění parlamentu a vypsání nových voleb, než by parlament stihl vyslovit vládě nedůvěru. Tuto variantu generální guvernér překvapivě, ale v souladu se svými pravomocemi odmítl. Oba politici se sešli na několika jednáních, kdy King přesvědčoval Bynga, že jeho role je v demokratickém státě pouze formální. Byng ale trval na svém a premiér musel rezignovat. Guvernér následně pověřil lídra opozice Meighena sestavením vlády.⁷¹ [Rovná 2000: 198]

III. 1926 Artur Meighen (Konzervativní strana)

volby 1925 - rozdělení křesel v *House of Commons*:

Konzervativní strana (116); Liberální strana (99); Progresivní strana (24); ostatní (6)

Podle tehdejších pravidel se měli nastupující ministři vzdát křesla ve sněmovně a znovu se o ně ucházet v doplňovacích volbách. Meighen však nechal pověřit nové ministry výkonem funkce pouze dočasně a ti zůstali poslanci. King tohoto kroku svého protivníka využil ke kritice vlády, která podle něho v tomto ohledu postupovala neústavně. Bouřlivé debaty trvaly čtyři dny a poté poslanci začali hlasovat o podpoře nového kabinetu. O jeden hlas nezáskala (96 ku 95) vláda důvěru. Tentokrát požádal generálního guvernéra o vypsání nových voleb Arthur Meighen, jemuž Byng vyhověl. Obě strany věřily ve vítězství, liberálové argumentovali protiústavními postupy Bynga a Meighena a konzervativci korupčními aférami liberálů [Rovná 2000: 198 – 199] Zvítězila strategie Mackenzieho Kinga, který dokázal obrátit pozornost od vlastních skandálů k problematice týkající se otázky, zda je Kanada samosprávným dominiem nebo pouhou královskou kolonií. [Francis 2000: 264]

⁷¹ Celá aféra je dnes v Kanadě známá jako *King - Byng Dispute*. Podrobně viz McMenemy 2006: 183 - 184.

IV. 1957 – 1958 John Diefenbaker (Konzervativní strana)

volby 1957 - rozdělení křesel v *House of Commons*:

Konzervativní strana (112); Liberální strana (105); CCF (25); Strana sociálního úvěru (19); ostatní (3)

Vítězství konzervativců v roce 1957 bylo překvapením. Ačkoliv liberálové ve volební kampani zdůrazňovali své ekonomické úspěchy, velké procento obyvatel nebylo se svou situací spokojeno. Například obyvatelé prérií a východních regionů viděli své regiony jako zaostalejší. Také senioři vesměs souhlasili s apelem konzervativců na nedostatečné peníze. [Francis 2000: 370] Hlavní motivací voličů byla ale touha po změně po dlouhých letech vlády liberálů. Změnu představoval řečnický velmi nadaný John Diefenbaker, první konzervativní premiér od roku 1935, se svou vizí nové národní politiky. [Rovná 2000: 249]

Protože nikdo z nových ministrů neměl předchozí zkušenosti s vládními funkcemi a státní aparát byl desetiletí spojen s liberály, premiér administrativě příliš nedůvěřoval a často rozhodoval sám bez prostředníků. Nakonec však vláda fungovala celkem dobře a to jak na úrovni vládní, tak parlamentní. [Rovná 2000: 251] Ke schválení zákonů potřeboval podporu kreditistů a tří nezávislých. Žádné důležité zákony ale přijaty nebyly, protože Diefenbaker chápal svou menšinovou vládu jako nástroj, který mu měl pomoci zvýšit popularitu zajišťující silnější pozici v předčasných volbách, které nechal vypsat už po roce své vlády. Tato strategie se mu vyplatila, ve volbách získal největší většinu v historii. [Francis 2000: 372]

V. 1962 – 1963 John Diefenbaker (Konzervativní strana)

volby 1962 - rozdělení křesel v *House of Commons*:

Konzervativní strana (116); Liberální strana (99); Strana sociálního úvěru (30); Nová demokratická strana (18); Ostatní (2)

V průběhu svých vlád se Diefenbaker potýkal s ekonomickými potížemi, patrnými například na rostoucí nezaměstnanosti a klesající hodnotě kanadského dolaru. [Rovná 2000: 256] I když je třeba kladně hodnotit nemalé vládní investice do školství, které se projeví až v delší časové perspektivě, volby v roce 1962 byly ovlivněny aktuální ekonomickou situací, kontroverzemi ohledně vztahů s USA a Reaganovou administrativou.

Konzervativci ztratili podporu Quebecu (v předchozích volbách totiž uspěli také díky *Union Nationale*⁷²) ve prospěch liberálů. Získali 92 mandátů a u moci se udrželi pouze díky hlasům obyvatel venkovských oblastí. Diefenbakerova vláda pokračovala v řízení země v menšinové podobě. Elementární podporu jí poskytla Strana sociálního kreditu. Pokračující nejasné stanovisko vlády k vojenské zahraniční politice (za okolností tzv. Kubánské krize premiér odmítal zapojení Kanady do jaderného programu) a ztracená důvěra v premiéra znamenala pád vlády již o rok později, když se spojili liberálové, sociální kreditisté a noví demokraté. Jasně stanovisko k jaderným zbraním a silná osobnost přinesly ve volbách vítězství Lesteru Pearsonovi a Liberální straně. [Rovná 2000: 249 – 264]

VI. 1963 – 1965 Lester Pearson (Liberální strana)

volby 1963 - rozdělení křesel v *House of Commons*:

Liberální strana (129); Konzervativní strana (95); Strana sociálního úvěru (24); Nová demokratická strana (17)

V dubnových volbách roku 1963 vyhráli liberálové v čele s charismatickým Lesterem B. Pearsonem. [Rovná 2000: 264 – 267] Vládě podporované kreditisty se podařilo naplnit očekávání Kanadčanů po znovunastolení prosperity a proto nechali vypsat nové volby s očekáváním zisku většiny. Řada straníků požadovala předčasné volby také proto, aby premiér přiměl ke vstupu do federální politiky některé významné liberální frankofonní představitele (např. pozdějšího premiéra P. Trudeau), kteří se k vládě stavěli rezervovaně, a vtáhl tak opět Quebec do federální politiky. [Rovná 2000: 271]

Pearson těžil z hospodářského růstu, a proto mohl v kampani slibovat změny v sociálních oblastech, výhodné zdravotní pojištění, vyšší minimální mzdu, čtyřicetihodinový pracovní týden, reformu penzijního systému, finanční podporu atlantickým provinciím apod. Po nástupu do funkce své sliby postupně plnil. Pearsonovy vlády zažívaly rozmach ve všech oblastech. Rostl export i objem zahraničních domácích investic. Budovaly se nové výrobní komplexy, obchodní centra, komunikace, univerzity atd. [Rovná 2000: 274 – 276]

⁷² Quebecká politická strana ovlivňující politiku provincie od třicátých do šedesátých let 20. století. Tuto stranu, která měla blízko ke konzervativnímu nacionalismu, později nahradila *Parti Québécois*.

VII. 1965 – 1968 Lester Pearson (Liberální strana)

volby 1965 - rozdělení křesel v *House of Commons*:

Liberal (131); Konzervativní strana (97); Nová demokratická strana (21); *Ralliement des Créditistes* (9); Strana sociálního úvěru (5), Ostatní (2)

Volby z hlediska liberálních cílů svůj účel nesplnily. Se ziskem 131 mandátů sice posílili své postavení, na většinovou vládu to ale nestačilo. Pozici Pearsonovy druhé vlády komplikovalo hnutí Frankokanadčanů v Quebecu, jakož i zpomalení hospodářského růstu. Pearson se rozhodl odstoupit z čela strany, i když jeho vlády zaznamenaly nemalé úspěchy, například v prosazení bilingvismu, schválení nové kanadské vlajky a vyrovnání se s mezinárodní situací. Kanadčané v rámci atmosféry šedesátých let toužili po změně vůdcovství. [Francis 2000: 410] Pearson si byl vědom svého zdravotního stavu a klesající popularity a vzdal se funkce předsedy vlády i Liberální strany. Novým předsedou strany a premiérem se stal Pierre Trudeau, jenž vzápětí nechal vypsát nové volby. Trudeau se stal díky obrazu bohatého, pohledného a úspěšného muže velmi populárním. Ve volební kampani zdůrazňoval otázky budoucnosti Kanady, silné vlády a změnu zahraniční politiky. Volby lehce vyhrál a odstartoval období nazývané jako „trudeaumanie“ [Francis 2000: 412]

VIII. 1972 – 1974 Pierre Elliot Trudeau (Liberální strana)

volby 1972 - rozdělení křesel v *House of Commons*:

Liberální strana (109); Konzervativní strana (107); Nová demokratická strana (31); Strana sociálního úvěru (15), Ostatní (2)

Trudeau v průběhu svých vlád restrukturalizoval vládní výbory a kvůli své náročnosti nebyl mezi ministry populární. [Rovná 2000: 277] Navíc se postupem času stal arogantním, dále se objevily ekonomické problémy, především inflace a nezaměstnanost. Kromě toho se příliš nevěnoval stranické práci, a proto se komentáře zmiňovali o tom, že volby v roce 1972 vyhrají konzervativci. [Francis 2000: 526]

Takové předpovědi se ovšem nenaplnily a Trudeauova vláda se v menšinové podobě za podpory NDP udržela u moci další dva roky. Investovala do sociálních programů, snižovala daně a snažila se bránit růstu cen nafty, čímž premiér opět získal

přízeň veřejnosti. [Francis 2000: 526] I tak ale od roku 1976 klesaly liberálům preference a očekávalo se, že Trudeau odstoupí. Premiér vytrval, ale chybou se ukázalo být odkládání voleb, které nechal vypsat až na květen 1979 [Rovná 2000: 281].

IX. 1979 – 1980 Joe Clark (Konzervativní strana)

volby 1979 - rozdělení křesel v *House of Commons*:

Konzervativní strana (136); Liberální strana (114); Nová demokratická strana (26), Strana sociálního úvěru (6)

V roce 1979 si byli liberálové tak jisti svým volebním vítězstvím, že nevěnovali příliš velkou pozornost volební kampani. Samotné volby pak vyhráli neočekávaně konzervativci [Rovná 200: 281], kteří přišli k volebnímu vítězství spíše díky přístupu liberálů než vlastním přičiněním. Jejich lídr a nový premiér Joe Clark byl veřejností přijímán jako nevýrazná osobnost. Proto se v tisku objevovaly zprávy o tom, že konzervativci vyhráli volby navzdory němu, spíše než díky němu. [Francis 2000: 527 – 528] Clark v kampani sliboval snížit daň z příjmu, privatizovat *Petro-Canada* (státní firma starající se o rozvoj ropného průmyslu) a další věci, které ale neměl příležitost realizovat.

Do funkce nastupoval s tím, že bude praktikovat politiku nepříjemnou, ale dlouhodobě prospěšnou (*short term pain for long term gain*); jeho vláda pak mimo jiné navrhla zvýšení spotřební daně na benzin, aby snížila deficit státního rozpočtu. [Francis 2000: 527] Vládní návrh rozpočtu byl ale nepřijatelný pro opozici, zejména pro NDP. Tato strana navrhla hlasování o důvěře, které vláda prohrála. Po následujících volbách se vrátila k moci Liberální strana (ve volební kampani stačilo liberálům nedělat chyby, protože nejslabším článkem konzervativců byl slabý lídr), v čele stále s Trudeauem, který se vrátil do na přání spolustraníků, jimž se po jeho odchodu nepodařilo sehnat náhradu. [Francis 2000: 527 – 528] Trudeau mohl začít přetvářet liberální stranu i úřad premiéra podle svých představ, přičemž se poučil z předchozích chyb, více naslouchal a diskutoval atd. [Rovná 2000: 279 – 280]

X. 2004 – 2006 Paul Martin (Liberální strana)

volby 2004 - rozdělení křesel v *House of Commons*:

Liberalní strana (135); Konzervativní strana (99); Quebecký blok (54); Nová demokratická strana (19); ostatní (1)

Paul Martin, bývalý úspěšný ministr financí ve vládách dlouholetého liberálního premiéra Jeana Chrétiena, měl před volbami vysoké cíle. Chtěl reformovat parlament, zvýraznit roli Kanady na mezinárodní scéně a reformovat zdravotní systém.⁷³ Jelikož byl ale schopen sestavit pouze menšinovou vládu, neměl dost sil na to všechny plány realizovat.

Martin si udržoval podporu NDP zvyšováním výdajů na sociální programy. Zpočátku oběma stranám chyběl jeden hlas do většiny a potřebovaly podporu Quebeckého bloku. V květnu 2005 jedna konzervativní poslankyně přešla k liberálům a umožnila tak schválení rozpočtu. [Fazell, Paun 2009: 32] Ačkoliv tato vláda přijala některé důležité normy (např. dohodu s provinciemi ohledně zdravotní péče), byla zastíněna skandálem ohledně sponzorských darů sahajících do devadesátých let 20. století. Paul Martin anoncoval, že po zveřejnění výsledků vyšetřování této aféry nechá vyhlásit nové volby. Opozice však sesadila vládu ještě dříve, než tak stačil učinit. [Fazell, Paun 2009: 32]

XI. 2006 – 2008 Stephen Harper (Konzervativní strana)

volby 2006 - rozdělení křesel v *House of Commons*:

Konzervativní strana (124), Liberální strana (103), Quebecký blok (51), Nová demokratická strana (29), nezávislí (1)

Po více než třinácti letech se dostali k moci konzervativci. Vláda charismatického premiéra Stephena Harpera byla úspěšnější než vláda předchozí. Premiérovi se podařilo prosadit tři federální rozpočty a některé další významné zákony. Neúspěchem bylo například donucení opozice vládu přijmout závazky ohledně klimatu, vycházející z Kjótského protokolu, nebo když opozice nenechala vládu obnovit debatu ohledně sňatků osob stejného pohlaví. Vláda skončila v roce 2008, když se premiér rozhodl nechat vypsát nové volby. Konzervativci očekávali zisk většiny, ale v důsledku počátku ekonomické

⁷³ <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/default.aspx?Menu=Home>

krize a ztráty podpory části Quebecu (kvůli vládním škrtkům v kultuře), se Harperova strana musela spokojit s další menšinovou vládou, i když s posíleným mandátem.⁷⁴

XII. od 2008 Stephen Harper (Konzervativní strana)

volby 2008 - rozdělení křesel v *House of Commons*:

Konzervativní strana (143), Liberální strana (77), Quebecký blok (49), Nová demokratická strana (37), ostatní (2)

Harper zpočátku deklaroval spolupráci s opozicí na zažehnání ekonomické krize, aktualizované návrhy vlády v ekonomické oblasti (málo stimulů pro ekonomiku a změny ve financování stran) ale vedly opoziční strany k uzavření dohody o svržení vlády. Vláda některé návrhy stáhla, což ale opozici nepřimělo ke změně názoru, že kabinet již nemá jejich důvěru. Ze strachu z vyjádření nedůvěry Harper požádal generální guvernérku o přerušení schůze parlamentu (*prorogue of parliament*), která tak učinila na dobu od 4. prosince 2008 do 29. ledna 2009. Mezitím vedl premiér mediální kampaň proti opozičnímu „puči“, čímž si získal přízeň veřejnosti na svou stranu a dohoda opozičních stran se rozpadla.⁷⁵ Později se objevily zmiňované náznaky spolupráce mezi konzervativci a liberály na schválení federálního rozpočtu v lednu 2009 a později na zaměstnaneckém pojištění. Vláda ale od těchto debat ustoupila, načež předseda liberálů Michael Ignatieff deklaroval, že využije každou příležitost k sesazení vlády. V říjnu roku 2009 se ale NDP zdržela hlasování spojeného s otázkou důvěry vládě a umožnila tak kabinetu prodloužit svou činnost. Na přelomu roku 2009 a 2010 nechal Harper opět přerušit schůzi parlamentu, tentokrát z důvodu Olympijských her ve Vancouveru. Oficiální datum příštích voleb je říjen 2012, ale pokud si premiér bude jistý svým vítězstvím, může se pokusit vyvolat volby dříve, jak to již udělal v roce 2008.⁷⁶

⁷⁴ <http://www.thecanadianencyclopedia.com/index.cfm?PgNm=TCE&Params=A1ARTA0009624>

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ V roce 2006 byl přijat kanadským parlamentem zákon, podle něhož se volby v Kanadě mají konat v pravidelném intervalu každé čtyři roky (s výjimkou vyjádření nedůvěry vládě). Již v roce 2008 tuto zásadu obešel Stephen Harper, když nechal vypsát volby o rok dříve než zakotvoval zákon, s tím, že parlament není schopen práce. [<http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/default.aspx?Menu=Home>].

4.5 Hodnocení (kanadských) menšinových vlád a pohled veřejnosti

Hodnocení vlád se obvykle odvíjí od jejich legislativních a exekutivních úspěchů. O tom už bylo pojednáno výše. Kromě toho se lze ale dívat na typy vlád z pohledu normativnějšího. Mohou pak proti sobě být postaveny dva pohledy. První z nich (v Lijphartově terminologii upřednostňující majoritní model demokracie) klade důraz na jasnou vládní zodpovědnost a akceschopnost. Proto například Miroslav Novák hovoří o menšinových vládách jako o kabinetech, které nejsou schopné realizovat svou politiku a nejsou odpovědné za politiku ke které byly donuceny [Novák 2002: 23].

Proti tomu Arend Lijphart menšinové vlády hodnotí kladně, protože patří do skupiny k nadbytečně velkým koalicím, tedy ke konsensuálnímu modelu demokracie [Lijphart 1999: 104], který podle něho přispívá ke kvalitě demokracie [Lijphart 1999: 300].⁷⁷

Podobné nazírání se vztahuje i menšinovým vládám v Kanadě. Už bylo řečeno, že jejich kritici argumentují tím, že menšinové vlády jsou slabé, nekompetentní, výjimečné a nerozhodné, což se snažil vyvrátit Eugen Forsey (1963). I dnes se ale objevují studie snažící se dokázat, že kritika menšinových vlád tímto směrem je stále oprávněná [Cody 2008: 30] a přidávají další záležitosti jako negativní dopad na kanadskou zahraniční politiku⁷⁸, případně veřejnou správu [Good 2004] apod. Zastánci menšinových vlád zase vyzdvihují fakt, že jsou více citlivé k potřebám veřejnosti, méně arogantní k opozici a jsou více nakloněny spolupráci. [Massicotte, Levy 2008: 3] V tomto smyslu napsal Peter Russel svou knihu *Two cheers for minority government*, kde vidí přednost menšinových vlád v tom, že kanadská moderní politika moc často spoléhá na umělé většiny, formující parlamentní většiny, ale ne většiny veřejnosti. Russel uznává, že některé z kanadských menšinových vlád lze označit za špatné a některé za dobré. Jejich největší přednost pak spatřuje v omezení moci premiéra a vlády, přičemž dochází k smysluplné parlamentní debatě a rozhodování. [převzato z Carty 2008: 536 – 537]

⁷⁷ Cílem tohoto textu není analyzovat jednotlivé přístupy ke konsensuální či majoritní demokracii, případně řešit otázku jaký typ demokracie je pro Kanadu vhodný. Spíše jde o to, zmínit, že podobné pohledy se objevují také v souvislosti s menšinovými vládami v Kanadě. Podrobně k pohledům na typy demokracie viz Lijphart 1999: 300, Sartori 2001: 83 – 86, Novák 2002: 38 - 55.

⁷⁸ <http://www.theglobeandmail.com/news/opinions/minority-governments-are-hobbling-canadian-foreign-policy/article1516223/>

Zajímavý je také pohled kanadské veřejnosti na menšinové vlády. Ten ve své studii zkoumali André Blais a jeho spolupracovníci. [Blais a kol. 2007: 7] Podle nich vzrostlo u kanadských voličů pozitivní hodnocení menšinových vlád. Dříve byl tradiční předpoklad, že většina Kanadčanů preferovala většinové vlády, což pomohlo liberálům v šedesátých letech 20. století. Z průzkumů spojených s volbami v roce 2006 pak vyplynulo, že 40 % dotázaných považovalo menšinové vlády za dobré a pouze 24 % za špatné (36 % nemělo jasný názor). Také se výrazně zmenšil vliv postoje k menšinovým vládám na voličské rozhodování. Autoři ale také dodávají, že tyto výsledky může mít na svědomí dlouhá doba, kdy menšinové vlády v Kanadě neexistovaly, a proto se o nich příliš nediskutovalo. [Blais a kol. 2007: 7] Oprávněnost této domněnky potvrzuje volební průzkum společnosti *Harris/Decima* z roku 2009, kdy 62 % respondentů preferovalo většinovou vládu, přičemž ještě rok předtím stejně odpovědělo 52 % dotázaných. Menšinové vládě dávalo přednost 24 % lidí, ve srovnání s rokem 2007, kdy to bylo 36 %.⁷⁹

⁷⁹ <http://www.harrisdecima.ca/releases/2009/07/14/228-canadians-say-it-s-time-ma>

5. KOMPARACE KANADSKÝCH MENŠINOVÝCH VLÁD

Poslední část této práce bude zaměřena na srovnání menšinových vlád jednotlivých období. Struktura zkoumání bude v zásadě kopírovat předchozí kapitoly věnované všem oblastem menšinových vlád v Kanadě. Nejprve budou tedy zhodnoceny okolnosti jejich vzniku, následně fungování a konce.

5.1 Vznik menšinových vlád

5.1.1 Četnost menšinových vlád

Bylo-li řečeno, že jednotlivá období menšinových vlád lze zhruba dávat do souvislosti se změnou stranického systému, pak lze konstatovat, že v první i v druhé etapě stály menšinové vlády u jeho samotného vzniku. Zatímco v současné etapě stranického systému se objevily menšinové vlády na federální úrovni až po dekadě jeho existence. V prvním i v druhém stranickém systému se menšinové vlády nevyskytovaly až k jejich konci (třicátá a čtyřicátá, respektive osmdesátá léta 20. století), což samozřejmě zatím nelze srovnat s nyní probíhajícím obdobím.

Lze ovšem srovnávat posloupnost menšinových vlád. Ve všech obdobích se objevily tři menšinové kabinety po sobě. Stalo se tak ve dvacátých letech 20. století, v šedesátých letech 20. století a nyní na počátku 21. století. Novinkou ale je, že vznikly dvě po sobě následující konzervativní menšinové vlády.

Dalším předmětem porovnání je množství menšinových vlád na počet voleb v daném období stranického systému.⁸⁰ V rámci stranického systému prvního období menšinových vlád vznikly menšinové vlády po dvou z devíti uskutečněných voleb. Ve třetím období vzniklo šest menšinových vlád z dvanácti voleb. Ve čtvrtém stranickém systému vznikly prozatím tři menšinové vlády z celkového počtu šesti voleb.⁸¹ V tuto chvíli se tedy poměrem vzniklých menšinových vlád na počet voleb nejvíce odlišuje první období menšinových vlád.

⁸⁰ Pro zjednodušení je zde vznik druhého stranického systému (tedy prvního období menšinových vlád) datován do roku 1921 a jeho konec do roku 1957. Konec třetího stranického systému a počátek čtvrtého je ztotožněn s volbami v roce 1993.

⁸¹ <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/Compilations/ElectionsAndRidings/ResultsParty.aspx>

5.1.2 Počet hlasů obdržených ve volbách vítěznou stranou

Oblastí, která musí být také prozkoumána, je rozdíl mezi volebními zisky politických stran, které sestavily menšinové vlády. Nejlepší výsledek ve volbách, po nichž byl sestaven tento typ kabinetu, zaznamenali konzervativci v roce 1925 (46,6 %), kteří menšinovou vládu paradoxně sestavili až na druhý pokus (důvody byly zmíněny výše viz kapitola 4). Nejmenší volební zisk zaznamenali také konzervativci (35,89 %), tentokrát v roce 1979.

Co se týká srovnání jednotlivých etap menšinových vlád, zde nacházíme rozdíly. Menšinové vlády v prvním období obdržely v průměru 42,57 % hlasů, ve druhém období 38,75 % a ve třetím období pouze 36,9 %. Zde je tedy také patrný pokles nynějších menšinových vlád oproti těm předcházejícím.

5.1.3 Počet mandátů scházejících do většiny

K vývoji došlo také v oblasti počtu mandátů scházejících vládní straně do většiny. Menšinovým vládám v prvním období scházelo k majoritnímu zastoupení v dolní komoře parlamentu v průměru 11 poslaneckých mandátů, v druhém období to bylo 12 mandátů a ve třetím období 20 mandátů.

Ještě větší změnou než je průměrný počet mandátů scházejících vítězné straně do většiny, je podpora nutná k jejímu dosažení. V případě předchozích menšinových vlád kabinetu ke schválení zákona stačila podpora jedné z menších stran a vždy se jednalo o stranu systémovou (byť třeba protestní). Ale liberální vláda Paula Martina neměla při svém vzniku většinu ani s podporou NDP. K tomu jí mohl pomoci jeden nezařazený poslanec nebo podpora Quebeckého bloku. Proto v roce 2005 došlo ke zmíněné situaci, kdy jedna poslankyně přešla od konzervativců k vládní straně. V podobné pozici se ocitla první menšinová vláda Stephena Harpera. Té by nestačila podpora NDP ani jednoho nezařazeného, který v dolní komoře získal mandát. Ještě před začátkem zasedání parlamentu také jeden poslanec liberálů přešel ke konzervativcům. Protože se obě nyní zmíněné vlády odmítaly opírat o podporu Quebeckého bloku, činí nynější volební výsledky menšinové vlády ještě zranitelnějšími než byly dříve [Good 2008: 32], přičemž narostl vliv jednotlivých členů *House of Commons*.

Tabulka 5: Přehled voleb předcházejících menšinovým vládám⁸²

Volby (účast)	Vládní strana	% hlasů	Počet mandátů (% mandátů)	Opozice mandátů (% hlasů)	Celkem mandátů	Vládní menšina
1921 (67,7)	Liberálové	40,7	116 (49,36)	Konzervativci 50 (30,3) Progresivisté 64 (22,9) Ostatní 5 (6,1) Celkem 119 (59,3)	235	2
925 (66,4)	Liberálové	40,4	99 (40,41)	Konzervativci 116 (46,6) Ostatní 30 (13) Celkem 146 (53,4)	245	24
1925 ⁸³ (66,4)	Konzervativci	46,6	116 (47,35)	Liberálové 99 (40,4) Ostatní 30 (13) Celkem 146 (53,4)	245	7
1957 (74,1)	Konzervativci	39	112 (42,26)	Liberálové 105 (42,3) CCF 25 (10,8) SCP 19 (6,6) Ostatní 4 (1,3) Celkem 153 (61)	265	21
1962 (79,0)	Konzervativci	37,3	116 (43,77)	Liberálové 99 (37,4) SCP 30 (11,7) NDP 19 (13,4) Ostatní 1 (0,2) Celkem 149 (62,7)	265	17
1963 (79,2)	Liberálové	41,7	129 (48,68)	Konzervativci 95 (32,9) SCP 24 (11,9) NDP 17 (13,1) Ostatní - (0,4) Celkem 136 (58,3)	265	4
1965 (74,8)	Liberálové	40,2	131 (49,43)	Konzervativci 97 (32,4) NDP 21 (17,9) Ralliement <i>Créditiste</i> 9 (4,7) SCP 5 (3,7) Ostatní 2 (1,1) Celkem 134 (59,8)	265	2
1972 (76,7)	Liberálové	38,46	109 (41,29)	Konzervativci 107 (35) NDP 31 (17,72) SCP 15 (7,63) Ostatní 2 (1,19) Celkem 155 (61,54)	264	23
1979 (75,7)	Konzervativci	35,89	136 (48,23)	Liberálové 114 (40,1) NDP 26 (17,88) SCP 6 (4,61) Ostatní - (1,52) Celkem 146 (64,11)	282	5
2004 (60,9)	Liberálové	36,7	135 (43,83)	Konzervativci 99 (29,6) BQ 54 (12,4) NDP 19 (15,7) Ostatní 1 (5,6) Celkem 173 (63,3)	308	19
2006 (64,7)	Konzervativci	36,3	124 (40,26)	Liberálové 103 (30,2) BQ 51 (10,5) NDP 29 (17,5) Ostatní 1 (5,5) Celkem 184 (63,3)	308	30
2008 (58,8)	Konzervativci	37,7	143 (46,43)	Liberálové 77 (26,3) BQ 49 (10) NDP 37 (18,2) Ostatní 2 (7,8) Celkem 165 (62,3)	308	11

Zdroj: Zpracováno autorem podle dat z <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/>

⁸² Tato i následující tabulky jsou rozděleny tučnými čarami pro znázornění jednotlivých období menšinových vlád.

⁸³ Menšinová vláda Arthura Meighena nevznikla na základě nových voleb, ale po vyzvání generálního guvernéra [viz 4. kapitola]. Proto jsou volební výsledky totožné s menšinovou vládou předchozí, pouze v obráceném pořadí vládní strany a opozice.

5.1.4 Rozdíl mezi vládnoucí stranou a oficiální opozicí

Rysem menšinových vlád a volebních výsledků, který nesmí být opomenut, je rozdíl mezi vládnoucí stranou a druhou nejsilnější stranou (nejčastěji oficiální opozicí) z hlediska počtu jimi získaných mandátů. V prvním období, započítáme-li pouze první a třetí menšinovou vládu, činil tento rozdíl 34,5 mandátu v průměru. V druhé menšinové vládě měla (jak bylo napsáno výše) nejsilnější opoziční strana dokonce více mandátů než strana vítězná. Vládní strany v rámci menšinových vlád po 2. světové válce měly náskok nad svými největšími oponenty v průměru 19,17 mandátu. V poslední etapě menšinových vlád činil rozdíl v průměru 42 mandátů. Dochází zde tedy k poměrně velkému posunu oproti dřívějšímu, kde se sice také objevovaly velké rozdíly, například hned při první menšinové vládě v roce 1921 (rozdíl 52), ale na druhé straně také rozdíly malé, například v roce 1972 (rozdíl 2). Kdežto v rámci nejnovějších menšinových vlád neklesl rozdíl mezi vládní stranou a nejsilnější opoziční stranou pod 20 mandátů.

5.1.5 Počet hlasů versus počet mandátů

Již bylo řečeno, že kanadský volební systém favorizuje velké strany s rozšířenou voličskou základnou. Po 2. světové válce vítězná strana obvykle získávala kolem 45 % hlasů, které jí zajišťovaly 60 – 70 % křesel.

Tabulka 6: Proporcionalita vítězné strany ve volbách

Vláda	Proporcionalita vztahená k vítězné straně	Vláda	Proporcionalita vztahená k vítězné straně
1921 – 1925 Mackenzie King (L)	1,21	1966 – 1968 Lester Pearson (L)	1,23
1925 – 1926 Mackenzie King (L)	1	1972 – 1974 Pierre Truedau (L)	1,07
1926 Arthur Meighen (K)	1,02	1979 – 1980 John Clark (K)	1,34
1957 – 1958 John Diefenbaker (K)	1,08	2004 – 2006 Paul Martin (L)	1,19
1962 – 1963 John Diefenbaker (K)	1,17	2006 – 2008 Stephen Harper (K)	1,11
1963 – 1965 Lester Pearson (L)	1,17	2008 – dosud Stephen Harper (K)	1,23

Zdroj: Autor podle volebních výsledků jednotlivých voleb z

<http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/>

Vzhledem k tomu, že narostl počet stran zastoupených v *House of Commons* a také regionalizace politiky, bylo by možné se domnívat, že se proměnila proporcionalita volebního systému v souvislosti s vítěznými stranami.⁸⁴ Jak ukazuje Tabulka 6, není tomu tak. V první etapě menšinových vlád byl index disproportionality vítězných stran 1,08, v druhé 1,18 a ve třetí také 1,18.

5.1.6 Regionální podpora⁸⁵

V prvním období menšinových vlád se liberálové opírali především o Quebec, část Ontaria a případné výraznější zisky v některých dalších provinciích (Maritimy v roce 1921, Saskatchewan 1925). Konzervativci spoléhali nejprve hlavně na Ontario, v roce 1925 již také na Maritimy a préríjní a západní provincie (s výjimkou Saskatchewanu). Progresivisté měli největší zisky v prériích a zpočátku také v Ontariu.

V druhém období těžili liberálové z podpory Quebecu, soupeřili úspěšněji o Ontario a část mandátů získávali v méně zastoupených provinciích. Konzervativci opět slavili úspěchy v Ontariu, prériích a západních provinciích, kde se rozdělovalo více mandátů než dříve, díky přílivu obyvatelstva. Třetí strany (CCF, SCP, NDP) nacházely své pole působnosti v préríjních a západních provinciích, příležitostně v Ontariu (NDP).

Ve třetím období liberálové ztratili výraznou část ze svého zázemí v Quebecu ve prospěch separatistického Quebeckého bloku. Zpočátku si Liberální strana částečně vynahradila tuto ztrátu nárůstem v Ontariu. Konzervativci měli stále největší podporu v Ontariu a préríjních a západních provinciích. V prériích a Ontariu získávali svá poslanecká křesla také zástupci NDP.

Při srovnání všech tří etap je vidět, že největší změnou byl odklon většiny Quebecu od liberálů, což znamená, že z hlediska volebního vítězství narostl význam na mandáty početného Ontaria. Vítězství v této provincii doplněné o mandáty v dalších provinciích (v případě konzervativců na východ od Ontaria, v případě liberálů na západ od Ontaria) znamenalo vznik současných menšinových vlád.

⁸⁴ Index disproportionality je $I = S:V$; S je procento mandátů a V procento hlasů získané politickou stranou. Čím vyšší je číslo než 1, tím vyšší je hodnota nadreprezentace, čím více se blíží 0 tím je větší podreprezenace [Cabada, Kubát 2004: 291]

⁸⁵ Srovnání vychází z výsledků jednotlivých voleb z <http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/Compilations/ElectionsAndRidings/ResultsParty.aspx>

5.2 Fungování menšinových vlád

5.2.1 Typy menšinových vlád

V předchozí kapitole bylo podrobně popsáno, že ve 20. století se jednotlivé menšinové vlády v Kanadě od sebe lišily především tím, že se spíše opíraly o podporu jedné strany nebo více spoléhaly na *ad hoc* koalice ke konkrétním tématům. Podobně současné menšinové vlády jsou od sebe odlišné a proto nelze v tomto bodu shledávat jasnou odlišnost od předchozích období, což ilustruje Tabulka 7.

Tabulka 7: Typy kanadských menšinových vlád

Vláda	Typ	Vláda	Typ
1921 – 1925 Mackenzie King (L)	Podporovaná (Progresivní strana)	1966 – 1968 Lester Pearson (L)	Podporovaná ⁸⁶ (SCP, NDP)
1925 – 1926 Mackenzie King (L)	Podporovaná (Progresivní strana)	1972 – 1974 Pierre Truedau (L)	Podporovaná (NDP)
1926 Arthur Meighen (K)	Nepodporovaná	1979 – 1980 John Clark (K)	Nepodporovaná
1957 – 1958 John Diefenbaker (K)	Nepodporovaná	2004 – 2006 Paul Martin (L)	Podporovaná (NDP)
1962 – 1963 John Diefenbaker (K)	Nepodporovaná	2006 – 2008 Stephen Harper (K)	Nepodporovaná
1963 – 1965 Lester Pearson (L)	Podporovaná (SCP, NDP)	2008 – dosud Stephen Harper (K)	Nepodporovaná

Zdroj: Autor podle údajů z Dobell 2000: 6 – 7.

5.2.2 Životaschopnost menšinových vlád

Již bylo řečeno (viz str. 63), že životnost kanadských menšinových vlád je kratší než u jejich většinových protějšků (4 roky a 6 měsíců versus 1 rok a 5 měsíců). Tabulka 8 ukazuje přesné trvání jednotlivých menšinových vlád. V první etapě menšinových vlád se kabinety dožily v průměru 512 dní. Tento výsledek je ale značně zkreslený. Bylo vysvětleno výše, že první menšinová vláda byla rozdělena většinovými obdobími. Pokud by zde bylo počítáno s čistým časem menšinové vlády (přibližně 425 dní)⁸⁷, toto období by znamenalo průměrnou životnost menšinových vlád okolo 210 dní. V druhé etapě se menšinové vlády dožívaly v průměru 470 dní. Nejdéle však trvají současné menšinové vlády, v průměru 722 dní. To, že tento značně odlišný výsledek není náhodný, dokazuje fakt, že první menšinová vláda konzervativce Harpera byla nejdelší nepřerušenu

⁸⁶ Podporovaná vláda pravidelně spolupracuje s jednou konkrétní stranou v parlamentu [viz 1. kapitola].

⁸⁷ Forsey 1964: 2 – 3.

menšinovou vládou vůbec. Spolu se stávající vládou (která ještě neskončila!) pak tvoří druhou nejdelší dvojici po sobě následujících menšinových vlád.

Tyto výsledky jsou pozoruhodné vzhledem k tomu, co bylo řečeno, že ani jedna z těchto vlád neměla jasného partnera v parlamentu. Žádná z předchozích konzervativních vlád netrvala tak dlouho jako dvě poslední. Souvisí to s rozložením politických sil. Dříve měla každá z velkých stran zázemí v jedné ze dvou velkých provincií, Ontariu a Quebecu. Nyní, když většinu křesel v Quebecu získává Quebecký blok, konzervativcům a liberálům se zúžil prostor. Nyní soupeří především o Ontario a další (co do počtu mandátů) méně početné provincie, zejména préríjní a západní, kde měli tradičně navrch konzervativci. A protože si v těchto podmínkách strany nejsou jisté svým volebním vítězstvím, natož získáním většiny, nespěchají s požadavkem nových voleb. [Hazell, Paun 2009: 31]

Tabulka 8: Trvání kanadských menšinových vlád

Vláda	Trvání (dny)	Vláda	Trvání
1921 – 1925 Mackenzie King (L)	1329	1966 – 1968 Lester Pearson (L)	866
1925 – 1926 Mackenzie King (L)	204	1972 – 1974 Pierre Trudau (L)	535
1926 Arthur Meighen (K)	3	1979 – 1980 John Clark (K)	186
1957 – 1958 John Diefenbaker (K)	177	2004 – 2006 Paul Martin (L)	498
1962 – 1963 John Diefenbaker (K)	203	2006 – 2008 Stephen Harper (K)	937
1963 – 1965 Lester Pearson (L)	854	2008 – dosud Stephen Harper (K)	730 ⁸⁸

Zdroj: Autor podle dat z <http://www2.parl.gc.ca/parlinfo/default.aspx?Menu=Home>

5.2.3 Složení kabinetu

Velikostní kritérium kanadských kabinetů také doznalo výrazných změn. Spíše se ale jednalo o kontinuální růst, který příliš nesouvisel s typem vlád či konkrétním obdobím, který kopírovaly i menšinové vlády. Zatímco v roce 1867 první federální vláda sestávala z 10 ministrů, vláda v roce 1907 měla 15 členů, v roce 1947 již 20 ministrů. Růst velikosti federálních vlád pokračoval i v dalších desetiletích, když na počátku sedmdesátých let čítala vláda 30 ministrů a ke konci let osmdesátých dosáhl počet ministrů hranice čtyřiceti. Tento trend byl několikrát přerušen pokusy o zredukování počtu ministrů, například

⁸⁸ K 11. dubnu 2010.

premiérem Clarkem v roce 1979 a Chrétienem v roce 1993, avšak snahy nikdy nepřekročily delší období.[White 2005: 34] Současná vláda premiéra Harpera má 37 členů.⁸⁹

5.2.4 Akceschopnost menšinových vlád

Tabulka 9 ukazuje úspěšnost jednotlivých menšinových vlád v podobě procentuálního poměru schválených vládních návrhů zákonů.

Tabulka 9: Poměr schválených návrhů zákonů v době menšinových vlád

Vláda	Politická strana / premiér	Podíl schválených vládních návrhů zákonů	Podíl PMPB ⁹⁰ na celkovém počtu návrhů zákonů	Podíl schválených PMPB na celkovém počtu schválených zákonů
1921 – 1925	Liberální strana (Mackenzie King)	84,23 %	12,73 %	1,62 %
1926 ⁹¹	Liberální strana (Mackenzie King)	59,26 %	22,58 %	3,7 %
1957 – 1958	Konzervativní strana (Diefenabaker)	88,24 %	27,42 %	0 %
1962 – 1963	Konzervativní strana (Diefenabaker)	50 %	58,65 %	0 %
1963 – 1965	Liberální strana (Pearson)	86,15%	59,13 %	2,19 %
1965 – 1968	Liberální strana (Pearson)	85,81 %	62,21 %	1,76 %
1972 – 1974	Liberální strana (Trudeau)	61,29 %	79,3 %	11,76 %
1979	Konzervativní strana (Clark)	18,42 %	88,48 %	0 %
2004 – 2005	Liberální strana (Martin)	57,61 %	76,08 %	5,45 %
2006 – 2008	Konzervativní strana (Harper)	52,63 %	83,68 %	16,47 %
2008 – 30.12.2009	Konzervativní strana (Harper)	45,33 %	88,97 %	0 %

Zdroj: Autor podle dat z <http://www2.parl.gc.ca/parlinfo/default.aspx?Menu=Home>

⁸⁹

<http://www2.parl.gc.ca/parlinfo/compilations/federalgovernment/theministry.aspx?sortcolumn=precedence&sortdirection=asc>

⁹⁰ *Private members public bills* - návrhy zákonů iniciované jednotlivými poslanci nebo jejich skupinami.

⁹¹ Data nerozlišují mezi druhou vládou Mackenzieho Kinga a Arthura Meighena, jedná se o zákony schválené v jednom složení parlamentu.

V prvním období menšinových vlád bylo v průměru schváleno 71,75 % vládních návrhů zákonů, v druhém období 64,96 %, ve třetím období 51,86 %. Z tabulky je také patrné, že až na výjimky lepších výsledků dosahovaly logicky vlády, které našly v parlamentu více či méně dobrého spojence. Naopak krátkodobé menšinové vlády, které takového partnera v parlamentu neměly, byly méně úspěšné. V této souvislosti je opět nutné připomenout fakt zmíněný výše, že současné menšinové vlády, které nemají v parlamentu stabilní podporu jedné politické strany a také jsou poměrně neúspěšné v prosazování svých návrhů zákonů, se oproti stejně situovaným předchůdkyním drží u moci výrazně déle.

Z hlediska ekonomických výsledků je obtížné menšinové vlády v Kanadě hodnotit, podobný rozbor by vyžadoval samostatnou rozsáhlou studii. Navíc je nutné zdůraznit, že menšinové vlády jednotlivých období byly do značné míry ovlivněny dlouhodobými faktory kanadské historie. Platí to zejména o posledním období, kdy se současná vláda premiéra Harpera potýkala a potýká s dopady celosvětové finanční krize, ale v opačném směru také o Pearsonových vládách těžících z ekonomického boomu šedesátých let 20. století. Proto je srovnání ekonomických ukazatelů jednotlivých vlád mimo rozsah této práce. Nicméně lze zopakovat obecné hodnocení jednotlivých vlád ohledně významu jejich vykonané práce. Z tohoto hlediska lze kladně hodnotit první menšinovou vládu Mackenzieho Kinga, první vládu Johna Diefenbakera a jako výrazně úspěšné kabinety Lestera Pearsona a Pierra Trudeaua. Všechny tři novodobé menšinové vlády bývají považovány spíše za neúspěšné.

5.2.5 Fungování parlamentu v období menšinových vlád

V roce 2000 napsal Peter Dobell studii upozorňující na novinky v jednacím řádu *House of Commons*, které byly do praxe uvedeny zejména v osmdesátých letech 20. století a mohly by ovlivnit fungování budoucích menšinových vlád. Za prvé jde o právo všech⁹² parlamentních výborů scházet se v průběhu zasedání parlamentu a vyjadřovat se ke všem zákonům. Za druhé, všechny vládní návrhy týkající se výdajů veřejných financí jsou předkládány relevantním parlamentním výborům⁹³. Za třetí je to větší šance pro návrhy

⁹² Dříve tuto možnost měly jen některé výbory, ostatní jen na vyzvání *House of Commons*, v praxi tedy vlády.

⁹³ Oproti tomu před úpravou byly předkládány jedinému výboru mající na starosti výdaje (*Committee of Supply*).

zákonů jednotlivých poslanců (*private members bills*) a jejich projednání. Tyto změny podle Dobella neznamenal ani tak problém pro vlády většinové, které měly většinu v dolní komoře i v jednotlivých výborech, ale mohly by znamenat obtíže pro menšinové vlády v závislosti na počtu mandátů strany vládní a stran opozičních. [Dobell 2000: 10 – 18]

Pro posouzení vlivu těchto faktorů na fungování kanadského parlamentu by bylo zapotřebí podrobné studie, nicméně některé dopady lze odvodit ze samotných statistik návrhů zákonů v jednotlivých obdobích. Tabulka 9 ukazuje, že skutečně od dvacátých let výrazně narostl počet návrhů zákonů iniciovaný jednotlivci v kanadském parlamentu. Zatímco v prvním období jich bylo průměrně 17,66 %, v druhém období 62,53 %, v třetím období je to 82,91 %. Došlo i k nárůstu v počtu schválených zákonů tohoto typu, který ale není tak patrný, protože za stávající vlády Stephena Harpera ani jeden takový návrh zatím schválen nebyl. K tomu je ale nutno podotknout, že i vládních návrhů zákonů v tomto období bylo schváleno minimálně.

Spíše než množství schválených zákonů jednotlivých poslanců je důležitý jejich dopad. V posledním období menšinových vlád narostl počet *private members bills*, které se dostávají do druhého čtení a následně do výborů, kde má vláda menšinu a proto projednávání těchto návrhů dostává přednost. Většina těchto návrhů, které se nakonec stanou zákony, pak projdou parlamentem proti vůli vlády. Například v roce 2007 byl schválen zákon vyzývající vládu (s termínem 60 dní) k naplňování plnění cílů Kjótského protokolu. Vláda kritizovala zákon s tím, že bude vyžadovat další státní výdaje. [Massicotte, Levy 2008: 17]

Massicotte a Levy dokonce mluví o úpadku systému parlamentních výborů, které se staly namísto prostoru pro konstruktivní debaty, místem kde se politické strany snaží předvést v co nejlepším světle pro případ dalších voleb. Uvádějí to na příkladu novější změny z roku 2002, podle níž jsou učeny výbory, kterým by měl předsedat zástupce vládní strany a kterým zástupce opozice, což spolu se staršími změnami vede k ještě větší stranickosti výborů, promítnuvší se v období menšinových vlád do odvolávání předsedů, bojkotování práce a zneužívání výborů ke stranickým účelům. [Massicotte, Levy 2008: 19 – 23]

5.3 Konec menšinových vlád

Konec jednotlivých menšinových vlád byl popsán již v předchozí kapitole. Nyní je tedy stačí zopakovat a setřídít podle období. V první etapě první vládě vypršel mandát, druhá skončila na a třetí byla vyslovena nedůvěra. V druhém období tři vlády skončily na základě vyslovení nedůvěry⁹⁴, zbylé tři z iniciativy premiéra. Zbývají menšinové vlády posledního období. Té první byla vyslovena nedůvěra, druhá skončila, když předseda vlády nechal vypsát nové volby a poslední vláda stále je v úřadu. V tomto ohledu se tedy současné menšinové vlády neliší od svých předchůdců.

Tabulka 10: Důvody ukončení kanadských menšinových vlád

Vláda	Konec	Vláda	Konec
1921 – 1925 Mackenzie King (L)	Vládou vyvolané nové volby	1966 – 1968 Lester Pearson (L)	Vládou vyvolané nové volby
1925 – 1926 Mackenzie King (L)	Rezignace premiéra	1972 – 1974 Pierre Trudau (L)	Vyslovení nedůvěry
1926 Arthur Meighen (K)	Vyslovení nedůvěry	1979 – 1980 John Clark (K)	Vyslovení nedůvěry
1957 – 1958 John Diefenbaker (K)	Vládou vyvolané nové volby	2004 – 2006 Paul Martin (L)	Vyslovení nedůvěry
1962 – 1963 John Diefenbaker (K)	Vyslovení nedůvěry	2006 – 2008 Stephen Harper (K)	Vládou vyvolané nové volby
1963 – 1965 Lester Pearson (L)	Vládou vyvolané nové volby	2008 – dosud Stephen Harper (K)	-

Zdroj: Autor podle údajů z Dobell 2000: 6 – 7.

5.4 Politická kultura a menšinové vlády

Velmi významným rozdílem (ne-li nejvýznamnějším) novodobých menšinových vlád je také prostředí, ve kterém se nacházejí. Jedná se především o přístup k těmto druhům kabinetů a k jejím protějškům, tedy vládám koaličním. V kapitole týkající se vzniku menšinových vlád bylo napsáno, že v Kanadě nikdy představitelé nejvýznamnějších politických stran neměli výrazný zájem na vzniku koaličních vlád.

V minulosti minimálně dva premiéři menšinových vlád reálně uvažovali o možnosti přizvání členů opoziční strany do vlády. Byl to hned první menšinový Mackenzie King, který nabídl ministerské křeslo progresivistům a také Pierre Trudeau, který nabídl

⁹⁴ Přičemž jednou to bylo na přání předsedy vlády.

vládní post předsedovi Nové demokratické strany v roce 1980, i když měl většinu, aby legitimizoval svou vládu na západě Kanady. V obou případech byly tyto nabídky odmítnuty. [Massicotte, Levy 2008: 2 – 3] Navíc se nejednalo o žádnou koaliční smlouvu, pouze vládní funkce.

Možným posunem ve vnímání postavení menšinových vlád v Kanadě však představuje vládní krize ze sklonku roku 2008. V souvislosti s celosvětovou ekonomickou krizí a jejím řešením se opoziční strany - Liberální strana, Nová demokratická strana a Quebecký blok dohodly na sesazení menšinové vlády Stephena Harpera. Dalším krokem mělo být sestavení koaliční vlády liberálů s NDP, přičemž byla dokonce uzavřena koaliční smlouva, řešící rozdělení ministerských křesel, program vlády apod. I když se nakonec menšinové vládě podařilo setrvat u moci, již jen otevření tématu koaliční vlády znamená určitý posun v kanadské politické kultuře, kdy se stále hovoří o možnostech koaliční vlády a budoucnosti vládnutí v Kanadě.⁹⁵

Nový přístup dokumentuje myšlenka Toma Flanagana, podle kterého v situaci kdy Quebecký blok bude získávat pravidelně 40 – 50 parlamentních křesel a NDP 20 – 30 křesel, bude těžké, aby některá z obou největších stran dosáhla na majoritní vládu. Proto se mění vnímání menšinových vlád jako dočasných záležitostí. V těchto podmínkách jsou podle Flanagana pouze dvě možnosti, jak zajistit funkčnost parlamentu. A to sdílením moci buď ve formě spolupráce konzervativců s liberály a nebo spolupráce liberálů s NDP a to ať ve formě tiché podpory nebo koaliční dohody a vstupu NDP do vlády. [Flanagan 2009]

⁹⁵ Generální guvernérka na žádost premiéra Harpera učinila kontroverzní krok, když odročila schůzi parlamentu (*prorogue of parliament*) o téměř dva měsíce. Během té doby se vedly ostré debaty o legitimitě postupu generální guvernérky, která odročila parlament, ačkoliv měla k dispozici návrh životaschopné vlády NDP a liberálů s podporou Quebeckého bloku. Zároveň premiér vedl mediální kampaň proti opozičním stranám s argumentem, že koaliční vlády odporují kanadské tradici, přičemž také jednal s opozičními stranami o možných ústupcích ve vládní politice. Nakonec proto z připravované koalice sešlo. [Hazell, Paun 2009: 29]

ZÁVĚR

Existuje řada teorií zabývajících se vznikem, fungováním i zánikem menšinových vlád. Tento typ kabinetů je nejčastěji spojován buď s nemožností nalézt většinovou vládu v rámci koaličního vyjednávání, nebo s rozložením sil ve stranickém systému, nebo s politickými institucemi a politickou kulturou. Fungování menšinových vlád se obvykle posuzuje podle toho, zda mají zajištěnou podporu od některé další politické strany, či nikoliv, jak úspěšné jsou v prosazování svých návrhů zákonů a jak dlouho dokáží setrvat u moci. Z hlediska zániku lze menšinové vlády nejjednodušeji rozdělit na ty, které skončily dobrovolně a ty, které skončily nedobrovolně, přičemž doplňujícími kritérii jsou prostředky změny, například nové volby, vyslovení nedůvěry vládě, změna premiéra apod.

Tato práce měla za cíl analyzovat všechny tři aspekty (vznik, fungování, závěr) existence menšinových vlád v poměrech kanadské federální politiky a především srovnat údobí menšinových vlád vzniklých po roce 2000 s menšinovými vládami ve 20. století. Autor, vycházející hlavně z proměny kanadského stranického systému v devadesátých letech minulého století, předpokládal, že menšinové vlády jednotlivých etap se od sebe navzájem liší.

Ke vzniku kanadských menšinových vlád vede několik faktorů. V první řadě je to podoba stranického systému, kdy se od dvacátých let 20. století daří třetím stranám získávat dostatečný počet mandátů k tomu, aby zabránily oběma největším stranám obsadit nadpoloviční většinu mandátů v parlamentu a sestavit tak jednobarevný jednostranický kabinet. K úspěchu třetích stran nejvíce přispívá středovost Liberální strany a v menší míře Konzervativní strany, regionalizace politiky a volební systém, zvyhodňující silné regionální subjekty. V situaci, kdy žádná strana nezíská většinu v parlamentu, dostávají přednost menšinové vlády před vládami koaličními z několika důvodů. Za prvé je to neexistence hlasování o důvěře před uvedením vlády do úřadu. Za druhé je to typ politických stran, kdy obě největší strany usilují v první řadě o získání vládních křesel (*office seeking*), zatímco menší strany se zaměřují na realizaci svého programu (*policy seeking*), kterou jim do značné míry umožňuje tlak na vládu v období menšinové situace a také práce v parlamentních výborech, aniž by musely vstupovat do vlády a v očích „protestních“ voličů se diskreditovat. Třetí, nejvýznamnější, faktor ovlivňující vznik menšinových vlád v Kanadě, je politická kultura a tradice, v rámci níž jsou menšinové vlády chápány jako

jediná varianta dočasně nahrazující vlády většinové, během níž se vládní i opoziční strany připravují na nové volby.

Způsob, jakým menšinové vlády v Kanadě fungují, závisí na konkrétních podmínkách. Existovaly zde vlády dlouhodobé, trvající déle než dva roky, i vlády krátkodobé, které se nedočkaly ani roku své existence. Podobně je tomu s typem menšinových vlád, kdy například liberální vláda Pierra Trudeaua velmi úzce spolupracovala s opoziční NDP a naopak konzervativní vláda Joea Clarka na spolupráci s opozicí téměř rezignovala. Stejně tak se liší konec menšinových vlád případ od případu. Hned první menšinová vláda Mackenzieho Kinga vydržela u moci celé volební období. Opačným případem je zmíněná vláda Joea Clarka, které byla vyslovena nedůvěra po třech dnech zasedání parlamentu.

Nyní se dostáváme ke shrnutí výsledků základního cíle práce, srovnání menšinových vlád jednotlivých období. Všech dvanáct federálních kanadských menšinových vlád lze rozdělit do tří etap. Do prvního stadia patří menšinové vlády dvacátých let 20. století, do druhé etapy spadají menšinové vlády vzniklé od roku 1959 do roku 1979 a do třetí fáze vlády ustavené po roce 2004.

V oblasti vzniku menšinových vlád nastal znatelný posun oproti dřívějším obdobím ve dvou směrech. Za prvé je to počet hlasů obdrženy vládní stranou ve volbách, rezonující v počtu získaných mandátů. Tento prvek se zásadně projevuje v hledání většinové podpory pro vládní návrhy zákonů, zvláště je-li brán v úvahu charakter opozičních stran, zejména autonomistického Quebeckého bloku. Za druhé je to regionální podpora stran, ukazující, že menšinové vlády vznikají na základě vítězství v Ontariu doplněného o mandáty z méně početných provincií, zatímco dříve se především liberální menšinové vlády opíraly o početné zisky Quebecu, který nyní z větší části přiklonil svou podporu ke Quebeckému bloku.

Také fungování menšinových vlád v Kanadě doznalo změn. Novinkou, i když ne tolik výraznou, je existence dvou po sobě navazujících konzervativních menšinových vlád. Spíše než jejich samotná návaznost je ale důležitá jejich životaschopnost. Ačkoliv menšinové vlády vzniklé po roce 2004 bývají označovány spíše jako neúspěšné, což se projevuje na nízkém počtu parlamentem schválených vládních návrhů zákonů, trvají v průměru téměř dvakrát déle než menšinové kabinetu v minulosti. Nutno dodat, že také fungování parlamentu jako takového stěžuje pozici menšinových vlád. V důsledku

procedurálních změn výrazně narostl počet nevládních návrhů zákonů, které díky opoziční většině dostávají v projednávání přednost a často jsou parlamentem schváleny proti vůli vlády. Akceschopnost parlamentu snižují také spory odehrávající se v parlamentních výborech, které přestávají být prostorem konstruktivní diskuse ohledně jednotlivých problémů a stávají se politickým kolbištěm.

Protože způsoby ukončení činnosti jednotlivých menšinových kabinetů v daných obdobích byly poměrně značně variabilní, v tomto okruhu nelze shledat rozdíl mezi jednotlivými etapami.

Nejzásadnější změnu, plynoucí ovšem z předchozích faktorů, menšinové vlády zaznamenaly v oblasti politické kultury, o které bylo výše napsáno, že nejvíce přispívá ke vzniku tohoto typu kabinetů v Kanadě. V podmínkách nového stranického systému a regionalizace politiky, kdy si samy politické strany nejsou jisté, zda budoucí volby mohou přinést některé z nich většinu v dolní komoře parlamentu, se stále více hovoří o možnostech vytvoření koaliční vlády, tedy variantě, která byla tradičně od dvacátých let 20. století na federální úrovni odmítána.

SUMMARY

There have been twelve federal minority governments in Canada since 1867. Minority governments in 21st century differ from their predecessors in 20th century in some respects. Recent minority governments have better performance in durability in spite of problems with obtaining a majority in *House of Commons* (because of size and characteristics of opposition parties). This paradox is caused by a new party system, where no party is sure, that new elections could improve their position. Governments stay in power longer, but their legislative success is worse than earlier. Under these conditions arises most important change about minority governments. Political culture and tradition, former leading motif of creating of minority governments in Canada, are changing in favour of possibility of coalition governments.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Typy vlád v moderní Evropě 1945 – 1998.....	17
Tabulka 2: Rozdělení senátorských mandátů podle jednotlivých regionů.....	38
Tabulka 3: Rozdělení poslaneckých mandátů podle jednotlivých provincií.....	40
Tabulka 4: Období menšinových vlád v Kanadě	62
Tabulka 5: Přehled voleb předcházejících menšinovým vládám v Kanadě	80
Tabulka 6: Proporcionalita vítězné strany ve volbách	81
Tabulka 7: Typy kanadských menšinových vlád	83
Tabulka 8: Trvání kanadských menšinových vlád	84
Tabulka 9: Poměr schválených návrhů zákonů v době menšinových vlád	85
Tabulka 10: Důvody ukončení kanadských menšinových vlád	88

SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ

a) Dokumenty

Ústava Kanady (*Constitution Act, 1867; Constitution Act, 1982*). Staženo dne 15. ledna 2010 z WWW:

<<http://laws.justice.gc.ca/eng/UpdateNotice/index.html?rp14=%2Fen%2Fconst%2F1.html>>.

Volební zákon Kanady (*Canada Elections Act, 2000*). Staženo dne 13. února 2010

z WWW: <<http://laws.justice.gc.ca/PDF/Statute/E/E-2.01.pdf>>.

b) Neperiodická literatura

BAAR, V. (2002). *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Vyd. 2. Ostrava: Tilia. 415 s. ISBN 80-86101-66-5.

BEJERMI, J. (2000). *How Parliament Works*. Vyd. 5. Ottawa: Borealis Press. 135 s. ISBN 0-8888-7-870-2.

CARTY, K. – CROSS, W. – YOUNG, L. (2000). *Rebuilding Canadian Party Politics*. Toronto: UBC Press. 265 s. ISBN 0-7748-0777-6.

FRANCIS, R (2000). *Destinies : Canadian history since confederation*. Vyd. 2. Toronto: Harcourt Canada. 597 s. ISBN 0-7747-3665-8.

FORSEY, E. (2005). *How Canadian Govern Themselves*. Vyd. 6. Ottawa: Library of Parliament. 51 s. ISBN 0-662-39689-8.

GALLAGHER, M – LAVER, M. – MAIR, P. (2006). *Representative government in modern Europe*. Vyd. 4. Boston: McGraw – Hill. 482 s. ISBN 0-07-297706-X.

GROFMAN, B. – STRAFFIN, P. – NOVIELLO, N. (1996). *The Sequential Dynamics of Stochastic Error, and a Test of Competing Models*. In SCHOFIELD, N. (eds.) *Collective Decision-Making: Social Choice and Political Economy*. Norwell: Kluwer Academic Publishers, 1996, s. 281 – 292. ISBN 0-7923-9711-8.

- HAZZEL, R. – PAUN, A. (eds.) (2009). *Making minority government work. Institute for government. Hung parliaments and the challenges for Westminster and Whitehall.* London: Institute for Government. 105 s. ISBN 978-0-95611-97-3-5. Staženo dne 18. ledna 2010 z WWW: <<http://www.instituteforgovernment.org.uk/pdfs/making-minority-gov-work.pdf>>.
- JACKSON, R. – JACKSON, D. (2001). *Politics in Canada: culture, institutions, behaviour and public policy.* Vyd. 5. Toronto: Prentice-Hall. 647 s. ISBN 0-13-027315-5.
- KYSELA, J. (2004). *Dvoukomorové systémy: Teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů.* Praha: Eurolex Bohemia. 630 s. ISBN 80-86432-89-0.
- LAVER, M. J. – BUDGE, I. (2002). *Party policy and government coalitions.* New York: St. Martin's Press. 448 s. ISBN 0-333-55617-8.
- LEBEDA, T. (2004). *Stručný přehled volebních systémů.* In NOVÁK, M. – LEBEDA, T. (eds.) *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání.* Plzeň: Čeněk, 2002, s. 19 – 43. ISBN 80-86473-88-0.
- LIJPHART, A. (1999). *Patterns of democracy : government forms and performance in thirty six countries.* New Haven: Yale University Press. 351 s. ISBN 0-300-07893-5.
- NOVÁK, M. (1997). *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia.* Praha: SLON. 275 s. ISBN 80-85850-22-2.
- NOVÁK, M. (2002). *Jakou demokracii pro nové demokracie?: Konsensuální model, efektivita a kulturně homogenní země.* Brno: Masarykova univerzita. 86 s. ISBN 80-210-2742-8.
- MALCOLMSON, P. – MYERS, R. (2002): *The Canadian regime : an introduction to parliamentary government in Canada.* Vyd. 2. Peterborough: Broadview Press. 276 s. ISBN 1-55111-465-8.
- MANCUSO, M. (1994). *Leaders and leadership in Canada.* Toronto: Oxford University Press. 288 s. ISBN 0-19-540922-1.

- McMENEMY, J. (2006). *The Language of Canadian Politics. A Guide to Important Terms and Concepts*. Vyd. 4. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press. 409 s. ISBN 978-0-88920-503-1.
- ROVNÁ, L. – JINDRA, M. (2000). *Dějiny Kanady*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 436 s. ISBN 80-7106-211-1.
- ŘÍCHOVÁ, B. (2002). *Úvod do současné politologie. Srovnávací analýza politických systémů*. Praha: Portál. 207 s. ISBN 80-7178-628-4.
- SARTORI, G. (2005). *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 266 s. ISBN 80-7325-062-4.
- SARTORI, G. (2001). *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: SLON. 238 s. ISBN 80-85850-94-X.
- SAYWELL, J. (1994). *Canada. Pathways to the Present*. Toronto: Stoddart Publishing. 171 s. ISBN 0-7737-5681-7.
- STRMISKA, M. (1997). *Kanadská stranicko - politická soustava. Kanadský multipartismus a bipartismus*. Brno: Masarykova Univerzita v Brně. 63 s. ISBN 80-210-1597-7.
- STROM, K. (1990). *Minority government and majority rule*. Cambridge: Cambridge University Press. 293 s. ISBN 0521-37431-6.
- TIŠKOV, V.A. (1986). *Dějiny Kanady*. Praha: Svoboda. 400 s.⁹⁶
- WHITE, G. (2005). *Cabinets and First Ministres*. Vancouver: UBC Press. 208 s. ISBN 0-7748-1101-3.
- ZAKARIA, F. (2005). *Budoucnost svobody: neliberální demokracie v USA i ve světě*. Vyd. 2. Praha: Academia. 363 s. ISBN 80-200-1285-0.

⁹⁶ ISBN neuvedeno.

c) Periodická literatura

- ABEDI, A. (2002). Challenges to established parties: The effects of party system features on the electoral fortunes of anti - political - establishment parties. *European Journal of Political Research*, ročník 41, č. 4, s. 551 – 583. ISSN 0304-4130. Dostupné na WWW: <<http://www3.interscience.wiley.com/journal/118951334/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0>>.
- ATKINSON, M. – THOMAS, P. (1993). Studying the Canadian Parliament. *Legislative Studies Quarterly*, ročník 18, č. 3, s. 423 – 451. ISSN 0362-9805. Dostupné na WWW: <<http://www.jstor.org/stable/439834>>.
- BENNET, S. (2004). Minority government for Canada 2004. *Research Note: Information, Analysis and Advice for the Parliament*, č. 8. ISSN 1449-8456. Staženo dne 14. února 2010 z WWW: <<http://www.aph.gov.au/library/Pubs/rn/2004-05/05rn08.pdf>>.
- BERGMAN, T. (1993). Formation rules and minority governments. *European Journal of Political Research*, ročník 23, č. 1, s. 55 – 66. ISSN 0304-4130. Staženo dne 9. ledna 2010 z WWW: <http://www.ub.es/grepa/coalicions/Bergman_EJPR.pdf>.
- BLAIS, A. – KIM, J. (2007). How Long do Governments Live? The Impact of Electoral System and Cabinet Type. *Département de science politique, Université de Montréal*. Staženo dne 16. ledna 2010 na WWW: <<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/generalconference/pisa/papers/PP493.pdf>>.⁹⁷
- CARTY, K. (2008). Book review: RUSSEL, P. (2008). *Two Cheers for Minority Government: The Evolution of Canadian Parliamentary Democracy*. Toronto: Emond Montgomery Publications. 184 s. In *Canadian Public Administration*, ročník 51, č. 3, s. 536 – 537. ISSN 0008-4840. Staženo dne 1. února 2010 z WWW: <<http://www.tvu.org/TVOOrg/Images/tvoresources/F491E925-BC35-77E1-14AF4BEA3A6D8DBD.pdf>>.

⁹⁷ ISSN neuvedeno.

- CODY, H. (2008): Minority Government in Canada: The Stephen Harper Experience. *American Review of Canadian Studies*, ročník 38, č. 4, s. 27 – 42. ISSN 1943-9954
Dostupné na WWW:
<<http://www.informaworld.com/smpp/content~content=a916778250&db=all>>.
- DOBELL, P. (2000): What Could Canadian expect from a Minority Government. *Institute for Research on Public Policy*, ročník 1, č. 6, s. 1 – 20. ISSN 1492-7004. Staženo dne 10. ledna 2010 z WWW: <<http://www.irpp.org/pm/archive/pmvol1no6.pdf>>.
- DOCHERTY, D. – WHITE, S. (2004). Parliamentary Democracy in Canada. *Parliamentary Affairs*, ročník 57, č. 3, s. 613 – 629. ISSN 1460-2482. Dostupné na WWW: <<http://pa.oxfordjournals.org/cgi/content/abstract/57/3/613>>.
- ERK, C. – GAGNON, D. (2000). Constitutional Ambiguity and Federal Trust: Codification of Federalism in Canada, Spain and Belgium. *Regional and Federal studies*, ročník 10, č. 1, s. 92 – 111. ISSN: 1743-9434 Dostupné na WWW: <<http://www.informaworld.com/smpp/title~db=all~content=g786458147>>.
- FARNEY, J. – LEVINE, R. (2007). Why are there so many parties? Understanding Changes in the Canadian Federal Party System. Paper originally prepared for presentation at the 2006 *Annual Meeting of the Midwest Political Science Association*.⁹⁸ Dostupné na WWW:
<<http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=renan>>.
- FORSEY, E. (1964). The Problem of “Minority“ Government in Canada. *The Canadian Journal of Economics and Political Science*, ročník 30, č. 1, s. 1 – 11. ISSN 0315-4890. Staženo dne 3. února 2010 z WWW:
<<http://www.jstor.org/stable/139166?origin=JSTOR-pdf>>.
- GODBOUT, J. – HOYLAND, B. (2009). Legislative Coalitions and Minority Governments in Canada. Paper presented at the *Canadian Political Science Association Meeting*, Ottawa, May 29. Staženo 3. února z WWW:
<<http://www.cpsa-acsp.ca/papers-2009/Godbout-Hoyland.pdf>>.

⁹⁸ ISSN neuvedeno.

- GOOD, D., A. (2008). Minority Government and Public service. *Notes for a panel presentation at the Conference Minority Report: The Effect of Minority Government in Canada since 2004*, at Wilfred Laurier University 8/02/2008. Staženo dne 12. listopadu 2009 z WWW: <http://publicadmin.uvic.ca/aboutUs/staffPersonal/minority_govt.pdf>.
- HERMAN, V. – POPE, J. (1973). Minority Governments in Western Democracies. *British Journal of Political Science*, ročník 3, č. 2, s. 191 – 212. ISSN 0007-1234. Staženo dne 13. ledna 2010 z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/193381?origin=JSTOR-pdf>>.
- CHEIBUB, J., A. (2002). Minority Governments, Deadlocks Situations, and the Survival of Presidential Democracies. *Comparative Political Studies*, ročník 35, č. 3, s. 284 – 312. ISSN 0010-4140. Dostupné na WWW: <<http://cps.sagepub.com/cgi/content/abstract/35/3/284>>.
- CHYTILEK, R. (2007). FPTP v britských volbách 2005 a kanadských volbách 2006. Dvě strany téže mince? *Politologický časopis*, Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity v Brně, ročník 14, č. 1, s. 3-15. ISSN 1211-3247.
- MC KELVY, A. (2009). Minority Government in Canada: Impediment to, or Impotent Against, the Prime Ministers Legislative Agenda. Paper presented at the annual meeting of the *Midwest Political Science Association*⁹⁹ 67th Annual National Conference, The Palmer House Hilton, Chicago. Dostupné na WWW: <http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/3/6/4/3/5/p364350_index.html>.
- MARTIN, L. – STEVENSON, R. (2001). Government Formation in Parliamentary Democracies. *American Journal of Political Science*, ročník 45, č. 1, s. 33 – 50. ISSN 0092-5853. Dostupné na WWW: <<http://www.jstor.org/pss/2669358>>.

⁹⁹ ISSN neuvedeno.

- MASSICOTTE, L – LEVY, G. (2008). Minority Government in Canada and Quebec: Contrasting experiences. Paper Presented to the *Joint Conference of the Association for Canadian Studies in the United States and the American Council for Quebec Studies*.¹⁰⁰ Quebec City, 13 – 16 November 2008.
- MUKHERJEE, B. – LEBLANG, D. (2006). Minority Governments and Exchange Rate Regimes. Examining Evidence from 21 OECD Countries, 1975 – 1999. *European Union Politics*, ročník 7, č. 4., s. 450 – 476. ISSN 1741-2757. Dostupné na WWW: <<http://eup.sagepub.com/cgi/content/abstract/7/4/450>>.
- NOVÁK, M. (2003). Popper versus Schumpeter: Srovnání dvou neklasických teorií demokracie. *Sociologický časopis*, ročník 39, č. 1, s. 11 – 36. ISSN 0038-0288. Dostupné na WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/e4602149de8b5ed3b6d8e93682404eaa2f5bbc15_18313nova16.pdf>.
- PARÉ, D. – BERGER, F. (2008). Political Marketing Canadian Style? The Conservative Party and the 2006 Federal Election. *Canadian Journal of Communication*, ročník 33, č. 1, 39 – 63. ISSN 1499-6642. Dostupné na WWW: <<http://www.cjc-online.ca/index.php/journal/article/view/1928/1977>>.
- PECH, G. (2004). Coalitions governments versus minority governments: Bargaining power, cohesion and budgeting outcomes. *Public choice*, ročník 121, č. 3 – 4, s. 1 – 24. ISSN 0048-5829. Dostupné na WWW: <<http://www.springerlink.com/content/t761n481n6340495/>>.
- ROOZENDAAL, P. (1992). The Effect of Dominant and Central Parties on Cabinet Composition and Durability. *Legislative Studies Quarterly*, ročník 8, č. 1, s. 5 – 36. ISSN 0362-9805. Staženo 11. prosince 2009 z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/440078?origin=JSTOR-pdf> 25 – 31>.

¹⁰⁰ ISSN neuvedeno.

SAIEGH, S. (2003). Government Defeat: Coalitions, Responsiveness and Legislative Success. *Disertační práce*. New York: Department of Politics, New York University. Staženo dne 8. března 2010 z WWW: <<http://homepages.nyu.edu/~sms267/GOVDEF.pdf>>.

SAKAMOTO, T. (1995). Economic performance of „weak“ governments and their interaction with central banks and labour: Deficits, economic growth, unemployment and inflation, 1961 – 1998. *European Journal of Political Research*, ročník 44, č. 6, s. 801 – 836. ISSN 0304-4130. Dostupné na WWW: <<http://www.ingentaconnect.com/content/bpl/ejpr/2005/00000044/00000006/art00003>>.

STROM, K. – BUDGE, I. – LAVER, M. J. (1994). Constraints on Cabinet Formation in Parliamentary Democracies. *American Journal of Political Science*, ročník 38, č. 2, s. 303 – 335. ISSN 0092-5853. Dostupné na WWW: <<http://www.jstor.org/pss/2111406>>.

STUDLAR, D. – CHRISTENSEN, K. (2006). Is Canada a Westminster or Consensus Democracy? A Brief Analysis. *PS: Political Science & Politics*, ročník 39, č. 4, s. 837-841. ISSN 1049-0965 Dostupné na WWW: <<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=506168>>.

VOLDEN, C. – CARRUBBA, C. (2004).. *The Formation of Oversized Coalitions in Parliamentary Democracies*. *American Journal of Political Science*, ročník 48, č. 3, s. 521 – 537. ISSN 0092-5853. Dostupné na WWW: <<http://www.jstor.org/pss/1519914>>.

d) Novinové a televizní zdroje

(datum poslední aktualizace 1. května 2010)

FLANAGAN, T. (2008). *Coming to terms with minority government*. The Globe and Mail, 6. května 2009. On – line text

<http://www.theglobeandmail.com/news/opinions/coming-to-terms-with-minority-government/article1190248/>

MALLOY, J. (2008). *How might it work in Canada*. CBC News. 1. prosince 2008. On – line text <http://www.cbc.ca/canada/story/2008/11/28/f-faq-coalition.html>

THE COUNTY WEEKLY NEWS (2009). *Reflections - Mackenzie King visited Picton in 1921*. On – line text

<http://www.countyweeklynews.ca/ArticleDisplay.aspx?e=1669326>

CTV NEWS (2008). *Coalition governments in Canada and other countries*. 2. prosince 2008. On – line text

http://www.ctv.ca/servlet/ArticleNews/story/CTVNews/20081202/coalition_govts_081202

MAKARENKO, J. (2008). *The Opposition in the Canadian House of Commons: Role, Structure, and Powers*. Mapleleafweb, 30. ledna 2008. On – line text

<http://www.mapleleafweb.com/features/opposition-canadian-house-commons-role-structure-and-powers>

CBC DIGITAL ARCHIVES (2004). *Paul Martin wins minority government*, 29. června 2004, on – line video http://archives.cbc.ca/politics/prime_ministers/clips/13116/

CTV NEWS (2006). *Stephen Harper wins Conservative minority*. 23. ledna 2006. On – line text

http://www.ctv.ca/servlet/ArticleNews/story/CTVNews/20060123/elxn_main_story_060123/20060124?s_name=election2006

NATIONAL POST (2008). *Conservatives win a second, stronger minority; 'Our support base is stronger,' Harper says*. 15. listopadu 2008. On – line text

<http://www.nationalpost.com/news/canada/election-2008/story.html?id=880047>

HARRIS/DECIMA INTERACTIVE COMPANY (2008). *Canadians Say Its Time for Majority government*. 12. července 2009. On – line text

<http://www.harrisdecima.ca/releases/2009/07/14/228-canadians-say-it-s-time-ma>

e) Internetové zdroje

(datum poslední aktualizace 1. května 2010)

Statistický úřad Kanady (*Statistics Canada*):

www.statcan.gc.ca

Internetové stránky kanadského parlamentu (*Parliament of Canada*):

<http://www2.parl.gc.ca/Parlinfo/default.aspx?Menu=Home>

Neziskové internetové stránky pro politické vzdělávání (*Maple Leaf Web*):

<http://www.mapleleafweb.com/about-maple-leaf-web>

Digitální archív CBC – Rádía Kanada (*CBC Digital archives*): <http://archives.cbc.ca/>

Ministerstvo spravedlnosti Kanady (*Department of Justice Canada*):

<http://laws.justice.gc.ca>

PŘÍLOHY

Příloha 1: Mapa Kanady

Zdroj: <http://www.collectionscanada.gc.ca/confederation/023001-5012-e.html>

Příloha 2: Přehled kanadských premiérů

Jméno	Politická strana	Období
Sir John A. Macdonald	Liberální strana + Konzervativní strana	1867 – 1873
Alexander Mackenzie	Liberální strana	1873 – 1878
Sir John A. Macdonald	Konzervativní strana	1878 – 1891
Sir John Abbott	Konzervativní strana	1891 – 1892
Sir John Thompson	Konzervativní strana	1892 – 1894
Sir Mackenzie Bowel	Konzervativní strana	1894 – 1896
Sir Charles Tupper	Konzervativní strana	1896 – 1896
Sir Wilfried Laurier	Liberální strana	1896 – 1911
Sir Robert Borden	Konzervativní strana	1911 – 1920
Arthur Meighen	Konzervativní strana	1921 – 1921
W.L. Mackenzie King	Liberální strana	1921 – 1926
Arthur Meighen	Konzervativní strana	1926 – 1926
W.L. Mackenzie King	Liberální strana	1926 – 1930
R.B. Bennet	Konzervativní strana	1930 – 1935
W.L. Mackenzie King	Liberální strana	1935 – 1948
Louis St. Laurent	Liberální strana	1948 – 1957
John Diefenbaker	Konzervativní strana	1957 – 1963
Lester B. Pearson	Liberální strana	1963 – 1968
Pierre Elliot Trudeau	Liberální strana	1968 – 1979
Joseph Clark	Konzervativní strana	1979 – 1980
Pierre Elliott Trudeau	Liberální strana	1980 – 1984
John Turner	Liberální strana	1984 – 1984
Brian Mulroney	Konzervativní strana	1984 – 1993
Kim Campbell	Konzervativní strana	1993 – 1993
Jean Chrétien	Liberální strana	1993 – 2003
Paul Martin	Liberální strana	2003 – 2005
Stephen Harper	Konzervativní strana	2006 – dosud

Zdroj: Malcolmson, Myers 2000: 133

Příloha 3: Etnické složení Kanady

Etnický původ¹⁰¹	Počet obyvatel¹⁰²	Procentuální poměr na obyvatelstvu Kanady
Angličané	6,570,015	20,2 %
Francouzi	4,941,210	15,3 %
Skotové	4,719,850	14,4 %
Irové	4,354,155	13,5 %
Němci	3,179,425	9,8 %
Italové	1,445,330	4,3 %
Číňané	1,346,510	4 %
Původní obyvatelé	1,253,620	4 %
Ukrajinci	1,209,090	3,7 %
Nizozemci	1,035,965	3,1 %
Poláci	984,565	3 %
Rusové	500,600	1,5 %
Velšané	440,960	1,3 %

Zdroj: <http://www.mapleleafweb.com/features/multiculturalism-policy-canada>; Sčítání obyvatel v roce 2006, Statistický úřad Kanady (www.statcan.gc.ca)

¹⁰¹ Na základě sčítání lidu bylo v roce 2006 v Kanadě zaznamenáno přes 200 různých etnik. Zde jsou uvedeny pouze nejpočetnější z nich. V dotazníku bylo povoleno udávat více odpovědí. Proto celkový počet odpovědí neodpovídá součtu všech obyvatel Kanady.

¹⁰² Celkový počet obyvatel Kanady byl v době sčítání lidu v roce 2006: 31,241,031.

Příloha 4: Přehled Kanadských generálních guvernérů od roku 1867

Jméno	Období
Viscount Monck	1867 – 1868
Lord Lisgar	1868 – 1872
Earl of Dufferin	1872 – 1878
Marquess of Lorne	1878 – 1873
Marquess of Lansdowne	1883 – 1888
Lord Stanley of Preston	1888 – 1893
Earl of Aberdeen	1893 – 1898
Earl of Minto	1898 – 1904
Earl Grey	1904 – 1911
Duke of Connaught and Strathearn	1911 – 1916
Duke of Devonshire	1916 – 1921
Lord Byng of Vimy	1921 – 1926
Marquess of Willingdon	1926 – 1931
Earl of Bessborough	1931 – 1935
Lord Tweedsmuir	1935 – 1940
Earl of Athlone	1940 – 1946
Viscount Alexander of Tunis	1946 – 1952
Vincent Massey ¹⁰³	1952 – 1959
Georges Vanier	1959 – 1967
Roland Michener	1967 – 1973
Jules Léger	1973 – 1978
Edward Schreyer	1978 – 1984
Jeanne Sauvé ¹⁰⁴	1984 – 1990
Ray Hnatyshyn	1990 – 1995
Roméo LeBlanc	1995 – 1999
Adrienne Clarkson	1999 – 2005
Adrienne Clarkson ¹⁰⁵	2005 – dosud

Zdroj:

http://www2.parl.gc.ca/parlinfo/compilations/GovernorGeneral/GovernorGeneral_List.asp

X

¹⁰³ První Kanadčan ve funkci generálního guvernéra.

¹⁰⁴ První žena ve funkci generální guvernérky.

¹⁰⁵ Generální guvernérka Adrienne Clarkson je první osobou nebělošského původu v této funkci.

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Projekt magisterské práce

na téma

Problematika menšinových vlád v Kanadě

Titul: Bc.

Jméno: Miloš

Příjmení: Oberreiter

Obor: Politologie

Semestr: ZS 2008

Konzultant: PhDr. Lada Šušlíková, Ph.D.

V Praze dne 2.2. 2009 zpracoval Miloš Oberreiter

1) Téma diplomové práce

Předmětem připravované diplomové práce s názvem **Problematika menšinových vlád v Kanadě** je zkoumání fenoménu menšinových vlád v prostředí kanadského politického systému.

Menšinové vlády byly v průběhu dvacátého století nedílnou součástí kanadského politického systému. První taková situace nastala již v roce 1921, kdy v čele minoritní vlády Liberální strany stanul William Mackenzie King, poslední v roce 1979 s premiérem Joe Clarkem, leaderem Pokrokové konzervativní strany¹⁰⁶ PCP (*Progressive Conservative Party*). Mezi lety 1980 a 2004 se pak naopak vyskytovaly výhradně vlády většinové. Praxe menšinových vlád byla obnovena až v roce 2004. Druhá etapa menšinových vlád v Kanadě pokračuje až dodnes i na počátku dvacátého prvního století. Po posledních parlamentních volbách, které proběhly v listopadu 2008, byla ustavena menšinová vláda Konzervativní strany v čele s premiérem Stephenem Harperem. Od roku 2004 je to již třetí minoritní kabinet.

Na přelomu 80. a 90. let dvacátého století Kanada prošla zásadním vývojem, který následně ovlivnil i podobu vlád. Došlo například k proměně kanadské občanské společnosti, projevující se mimo jiné kontinuálním poklesem voličské účasti ve federálních volbách. Výraznými změnami, souvisejícími mimo jiné s regionalizací politiky, byla zasažena i stranická soustava, přičemž nejviditelnějším projevem této transformace se stal nárůst autonomistických tendencí Québecu. Ačkoli se struktura menšinových kabinetů po roce 2004 alespoň z formálního hlediska jeví jako velmi podobná „menšinovému období“ (tj. období, kdy se vyskytovaly výhradně minoritní kabinety) dvacátého století, prostředí, ve kterém fungují, je odlišné. Na základě těchto skutečností je relevantní klást si otázku, zda se jednotlivé menšinové etapy, tj. období do roku 1979 a následně po roce 2004, shodují nebo liší, a to v jakých ohledech.

¹⁰⁶ Někdy je v českém jazyce používán i název Progresivní konzervativní strana.

2) Cíl diplomové práce

Cílem práce bude analýza menšinových vlád v Kanadě a komparace jednotlivých menšinových etap, tedy období výskytu minoritních kabinetů do roku 1979 a období ve dvacátém prvním století. Jak již bylo řečeno, Kanada prošla v 80. a 90. letech velkými změnami. Hlavním úkolem práce bude zjištění, zda se zmíněné faktory odrazily na podobě a fungování kanadských menšinových vlád, nebo zda si jsou menšinové vlády v obou obdobích podobné. A pokud ano, v jakém ohledu, v jaké míře a jaké podobě se tyto změny projevíly.

Prostředkem k tomuto cíli bude analýza fenoménu menšinových vlád v Kanadě, z hlediska jejich vzniku, fungování, zániku atd. Budu vycházet zejména z primárních zdrojů, volebních výsledků, statistických údajů o jednotlivých kabinetech atd., v nezbytných případech i ze sekundárních zdrojů, analyzujících kanadský politický systém, fungování konkrétních menšinových vlád apod.

3) Osnova

1. Úvod

V úvodu vymezím téma, kterým se budu zabývat a odůvodním jeho výběr. Dále uvedu otázky, na které se práce bude snažit odpovědět a prostředky, pomocí kterých budu odpovědi hledat. Následně nastíním strukturu práce.

2. Teorie koalic a menšinové vlády

V druhé kapitole představím možné způsoby teoretické interpretace vzniku menšinových vlád, které současná politická věda nabízí v rámci různých koaličních teorií. Budu se zde opírat o studie významných autorů zabývajících se touto problematikou, jakými jsou K. Strom, J. Pope, V. Herman, M. Laver a další.

3. Základní prvky kanadského politického systému

Pro analýzu menšinových vlád je nutná znalost prostředí, ve kterém se vyskytují. Proto bude další část práce věnována seznámení se s nejzákladnějšími historicko – politickými reáliemi Kanady. Zde také zmíním nejpodstatnější rysy transformace kanadského stranicko-politického systému 80. a 90. let dvacátého století, na jejichž

základě je možné se domnívat, že menšinové vlády v obou zmíněných obdobích jsou odlišné.

4. Důvody vzniku menšinových vlád v Kanadě

V této části se budu snažit objasnit důvody, proč dochází v Kanadě k sestavování menšinových vlád. Zde aplikuji teorie koalic a menšinových vlád zmíněné výše na kanadské poměry. Výsledkem bude souhrn nejdůležitějších faktorů přispívajících ke vzniku menšinových vlád v Kanadě.

5. Historie a charakteristika kanadských menšinových vlád

V páté kapitole se zaměřím na výčet jednotlivých kanadských menšinových vlád a jejich možnou charakteristiku z hlediska vzniku, podoby, fungování, případně způsobu ukončení apod. Budu se zde snažit shromáždit informace o jednotlivých vládách, které budou důležité pro následující srovnání obou období.

6. Komparace kanadských menšinových vlád v obdobích 1921 – 1979 a 2004 – 2009

Šestá kapitola bude obsahovat analýzu vlivu změn kanadské společnosti a stranického systému na styl vládnutí a fungování menšinových vlád. Na základě předchozích kapitol bude provedena komparace menšinových vlád v Kanadě v obdobích do roku 1979 a menšinových vlád ve dvacátém prvním století.

7. Závěr

4) Základní literatura

Níže uvedený seznam je pouze předběžný a orientační, další literatura a zdroje budou doplněny v průběhu vypracovávání práce.

a) Obecně teoretická literatura:

Monografie a sborníky

- BUDGE, I. – KEMAN, H. (1992). *Parties and Democracy: Coalition Formation and Government Functioning in Twenty State*. New York: Oxford University Press (II. vydání).
- BOGDANOR, V. (ed.) (1983). *Coalition Government in Western Europe*. London: Heinemann.
- DE SWAAN, A. (1973). *Coalition Theories and Cabinet Formations*. Amsterdam: Elsevier Scientific Publishing Company.

- DODD, L. (1976). *Coalitions in Parliamentary Government*. New Jersey (Princeton): Princeton University Press.
- GAMSON, W. (1961). *A Theory of Coalition Formation*. American Sociological Review, vol. 26, s. 373-382.
- GROENNINGS, S.- KELLEY, E. – LEISERSON, M. (eds.) (1970). *The Study of Coalition Behavior*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- LIJPHART, A.(1999) *Patterns of Democracy. Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. New Haven, London, Yale University Press.
- KYSELA, J.(2004) *Dvoukomorové systémy: teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů*. Praha: Eurolex Bohemia..
- NOVÁK, M. (1997). *Systémy politických stran*. Praha: SLON.
- ŘÍCHOVÁ, B.(2000). *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál.
- SARTORI, G.: *Srovnávací ústavní inženýrství*, SLON, Praha 2001.
- STROM, K.(1990). *Minority Government and Majority Rule*. Cambridge University Press.

Časopisy a periodika

- HERMAN, V. – POPE, J. (1973). *Minority governments in Western Democracies*. British Journal of Political Science, vol. 3, s. 191-212.
- LANNY, W. M - STEVENSON, R. T. (2001), *Government Formation in Parlaimentary Democracies*. American Journal of Political Science, vol. 45, no. 1, s. 33-50.
(staženo z <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=48&hid=107&sid=6fe93a1c-3aa4478481e120770c0d30d6%40sessionmgr108&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbG12ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=3904144>)
- LAVER, M. (1998). *Models of Government Formation*. Annual Review of Political Science, vol. 1, s.1, 25p.
(staženo z <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=45&hid=101&sid=6fe93a1c-3aa4478481e120770c0d30d6%40sessionmgr108&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbG12ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=5365188>)
- TAYLOR, M.- LAVER, M.J. (1973). *Government Coalition in Western Europe*. European Journal of Political Research, vol. 3, s. 205-248.

b) Kanada

Dokumenty

- The Constitution Act, 1867 (staženo z www.laws.justice.gc.ca dne 13.12. 2008)

Monografie a sborníky

- BAAR, V. (1994). *Anglosaská Severní Amerika*. Ostrava: Ateliér Milata.
- JACKSON, R. – JACKSON, D.(2002). *Canadian Government in Transition*. Toronto, Ontario: Pearson Education Canada Inc.,.
- MALCOLMSON, P. – MYERS, R. (2002). *The Canadian Regime: An Introduction to Parliamentary Government in Canada*. Toronto: Broadview Press.
- ROVNÁ, L. - JINDRA, M. (2000). *Dějiny Kanady*. Naklad. Lidové noviny, Praha.
- STRMISKA, M.(1997). *Kanadská stranicko – politická soustava*. Brno: Masarykova Univerzita v Brně.
- TIŠKOV, V. A. (1986). *Dějiny Kanady*. Praha:Svoboda.

Články v odborných časopisech

- DOCHERTY, D. C. – WHITE, S.(2004). Parliamentary Democracy in Canada. *Parliamentary Affairs*, vol. 57, no. 3, July, pp. 613-629, (staženo z <http://pa.oxfordjournals.org>).
- CODY, H. (2008). Minority Government in Canada: The Stephen Harper Experience. *American Review of Canadian Studies*, Vol. 38 Issue 1, s 27-42. (staženo z <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=31733169&site=ehost-live>).
- FORSEY, E. (1964). The Problem of „Minority“ Government in Canada. *The Canadian Journal of Economics and Political Science*. Vol. 30, No 1, s. 1 – 11. (staženo z <http://www.jstor.org/stable/139166?origin=JSTOR-pdf>).
- CHYTILEK, R.(2007). FPTP v britských volbách 2005 a kanadských volbách 2006. Dvě strany téže mince? *Politologický časopis*, Brno, Masarykova univerzita, vol. 14, no. 1, s. 3-15.

- STRMISKA, M. (2001). Volební systémy a stranicko–politické soustavy: ”silné” volební systémy, stranické systémy a Sartoriho ”volební zákony”. On-line *Středoevropské politické studie*, vol. 3,no. 4, 2001, on-line text (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=63>).

c) **Internetové zdroje** (aktualizace k 13.12.2008; další bude v průběhu vypracování textu)

www.canada.gc.ca

www.elections.ca

www.parl.gc.ca